T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

THE NEW YORK TİMES GAZETESİNE GÖRE BALKAN SAVAŞLARI (1912-1913)

İPEK BOLAT

İZMİR-2015

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

THE NEW YORK TİMES GAZETESİNE GÖRE BALKAN SAVAŞLARI (1912-1913)

İPEK BOLAT

DANIŞMAN
Doç. Dr. BİLGİN ÇELİK

İZMİR-2015

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2010801445

Üniversite	: Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı	: İpek BOLAT
Tez Başlığı	: New York Times Gazetesine Göre Balkan Savaşları (1912 - 1913)
Savunma Tarihi	: 14.08.2015
Danışmanı	: Doç.Dr.Bilgin ÇELİK

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı	**Üniversitesi**	**İmza**
Doç.Dr.Bilgin ÇELİK	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	....
Doç.Dr.Nedim YALANSIZ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	....
Prof.Dr.Behçet Kemal YEŞİLBURSA	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	....

Oybirliği (X)
Oy Çokluğu ( )

İpek BOLAT tarafından hazırlanmış ve sunulmuş **"New York Times Gazetesine Göre Balkan Savaşları (1912 - 1913)"** başlıklı Tezi**( ) /** Projesi**( )** kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisanas Tezi/ Prejesi olarak sunduğum "The New York Times Gazetesine Göre Balkan Savaşları (1912 – 1913) " adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../.......

Adı SOYADI

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi

THE NEW YORK TİMES GAZETESİNE GÖRE BALKAN SAVAŞLARI (1912-1913)

İPEK BOLAT

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı

Balkan Savaşları, Türk tarihi ve dünya tarihi açısından önemli bir savaş olmuştu. XX. yüzyılın başlarında Balkan Devletleri topraklarını genişletmek istemişti. Bu amaçla Balkan Devletleri kendi aralarında ittifak yapmıştı. Büyük Güçlerin sözde savaşa engel olma çabaları savaşın başlamasına mani olamamıştı. 1912 Ekim'inde başlayan Balkan Savaşları 1913'Ekime kadar aralıklı olarak devam etmişti. Büyük Güçler, Balkan müttefikleri arasında menfaat çatışması olmasından ve savaşın Avrupa'yı da içine alacak bir savaşı başlatmasından çekinerek arabuluculuk görevi üstlenmeye karar vermiştir.

Birinci Balkan savaşı sonunda Balkan müttefikleri, Osmanlı Devleti için önemli stratejik bölgeleri ele geçirmişti. Balkan müttefiklerinin İstanbul'un yakınlarına kadar ilerlemesi Osmanlı Devleti'ni tedirgin etmişti. Bu gelişmeler sebebiyle Osmanlı Devleti barış yapmak zorunda kalmıştı. Balkan müttefikleri elde ettikleri toprakların paylaşımı konusunda birbirine düşmüştü. Balkan devletlerinin toprak paylaşımı konusunda yaşadığı problemler İkinci Balkan savaşını başlatmıştı. Osmanlı Devleti Büyük Güçlerin baskı ve uyarılarına rağmen kaybettiği toprakların bir kısmını almayı başarmıştı.

Amerika Birleşik Devletleri, Osmanlı Devleti ile herhangi bir sınırı bulunmamasına rağmen Balkan coğrafyasındaki çıkarları sebebiyle Balkan Savaşıyla oldukça yakından ilgilenmişti. Balkan coğrafyasında ki gelişmeler gazeteler aracığıyla Amerikan Kamuoyu'yla paylaşılmıştır.

Söz konusu araştırmamızın amacı, Amerika'nın tanınmış gazetelerinden *The New York Times* gazetesinin, Balkan coğrafyasında yaşanan gelişmeleri nasıl değerlendirdiği ve Amerikan Kamuoyu ile nasıl paylaştığını ortaya

koymaktır. Ayrıca, bu araştırmada Balkan Savaşı süresince Osmanlı Devleti içinde yaşanan gelişmeler, söz konusu gazete çerçevesinde aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelime: Balkan Savaşı, The New York Times, Amerika, Osmanlı Devleti, Büyük Güçler

ABSTRACT
Master's Thesis

Balkan Wars According to *The New York Times* (1912-1913)

İPEK BOLAT

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of History
History of The Turkish Republic Program

Balkan Wars were significant in terms of Turkish history and world history. In the early XX. century, the Balkan States wanted to expand their territories. For this purpose, they formed an alliance among each other. The Great Powers' so-called efforts to prevent the war did not actually prevent it from starting. The Balkan Wars which started in October 1912 continued at intervals until October 1913. The Great Powers decided to take a mediation task bewaring of the fact that there might be a conflict of interest between The Balkan Allies and that the war could trigger another war which would cover Europe.

At the end of the first Balkan War, the Balkan Allies occupied strategical regions which were important for Ottoman Empire. The fact that the Balkan Allies came closer to Istanbul disturbed Ottoman Empire. Ottoman Empire had to make peace because of these matters. Balkan Allies fell out with each other about sharing the occupied territories. The problems between Balkan States on sharing the territories started the Second Balkan War. Ottoman Empire managed to get some of the lost territories back, despite the pressures and warnings from the Great Powers.

Although they did not have any borders with Ottoman Empire, The United States was closely interested in Balkan War because of their benefits in the Balkan territory. The happenings in the Balkan territory were shared with American Society through newspapers.

The objective of our search in question is to reveal how one of the most famous newspapers of America, *The New York Times,* considered those happenings in Balkan territory and how they shared it with American society.

In addition, we tried to reflect the issues within Ottoman Empire during the Balkan War in the framework of the newspaper in question.

Key Word: Balkan War, The New York Times, America, Ottoman Empire, The Great Powers

THE NEW YORK TİMES GAZETESİNE GÖRE BALKAN SAVAŞLARI

(1912-1913)

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

bkz. Bakınız

B.O.A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. Cilt

Çev. Çeviren

Edt. Editör

OA. Osmanlı Ansiklopedisi

İSAM İslam Araştırmaları Merkezi

S. Sayı

s. sayfa numarası

ss. sayfadan sayfaya

TTK Türk Tarih Kurumu

Ünv. Üniversite

Yay. yayını

Yay. Haz. Yayına Hazırlayan

EKLER LİSTESİ

GİRİŞ

Balkanlar tarih boyunca siyasi, sosyal ve stratejik açıdan önemli bir bölge olmuştur. Bölge, konumu itibari ile birçok ülkenin dikkatini üzerine çekmiştir. Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan bu önemli stratejik bölgeye Osmanlı Devleti uzun yıllar hâkim olmuştur.

Eski gücünü kaybeden Osmanlı Devleti'nin topraklarının parçalanması ve paylaşılması birçok devletin dış politikasının en önemli hedefi olmuştur. Söz konusu devletler, amaçlarına ulaşmak için Osmanlı Balkanlarında yaşayan halkı kışkırtarak Osmanlı Devleti'ne karşı örgütlenmesini sağlamıştır. 20. yüzyılın başına gelindiğinde Balkan Devletleri aralarında yapmış oldukları antlaşmalarla Osmanlı Devletine karşı örgütlü bir şekilde başkaldırmıştır. Bu başkaldırı tamir edilemez sonuçlar doğuran Balkan Savaşları ile neticelenmiştir. *"Türkiye'nin savunma kalkanı gibi olan Balkanlar"*[1], Balkan Savaşları ile birlikte Türk hâkimiyetinden çıkmıştır. Balkan Savaşları, Balkan Yarımadasının sınırlarını yeniden belirlenmesi ve neredeyse Osmanlı Devleti'nin Avrupa kıtasından silinmesi sebebiyle özel anlamda Türk tarihi, genel anlamda ise dünya tarihi açısından önemli bir savaş olmuştur. Bu önemli savaş farklı açılardan ele alınarak birçok kez irdelenmiş ve böylece birçok çalışmanın araştırma konusu olmuştur.

19. yüzyılın ilk yarısının sonlarına yaklaşırken icat edilen telgraf teknolojisi, tüm dünyaya yayılmış ve haberleşme alanında önemli bir gelişme olmuştur.[2] Telgraf teknolojisinin gelişmesi gazeteciliğin gelişimini kolaylaştırmış ve haber ajanslarının kurulmasını beraberinde getirmiştir.[3] 18. yüzyıl'da gazeteler, haftalık, haftada birkaç günlük gazeteler şeklinde çıkarılmıştır. Bu gazeteler devlet ve toplum hayatında

---

[1] Bilâl N. Şimşir, "Balkanlar ve Türkiye", **Balkanlar'da ki Türk Kültürünün Dünü Bugünü Yarını,** Uludağ Üniversitesi Uluslar arası Sempozyum Bildiri Kitabı, Bursa, 2002, s. 20. (19-40)

[2] Telgraf sistemleri 1845 İngiltere, 1847 Fransa, 1849 Almanya, Avusturya, Belçika, Ayrıntılı bilgi için bkz. Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, "Kırım Savaşı'nda Haberleşme: Varna Telgraf Hattı Şebekesi", **Savaştan Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853- 1856),** 22- 23 Mayıs 2006, Bildiriler, İ.Ü.E.F. Tarih Araştırmaları Merkezi Yay., İstanbul 2007, s. 119. Osmanlı Devletine Telgrafın girişi 1855 yılıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Kaçar, " Osmanlı Telgraf İşletmesi (1854- 1871)" , **Çağını Yakalayan Osmanlı,** (Yay. haz. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul, 1995, s.45- 120.

[3] İlk Uluslarası haber ajansı Charles- Louis Havas tarafından 1835 yılında kurulmuştur. Bkz. K.M. Shrivastava, New Agencies: From Pigeon to Internet, New Dawn Press Group, s.2. http://books.google.com.tr/books?id=MHujEBLJcvIC&pg=PA1&hl=tr&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false (28. 02.2014)

etkili olmaya başlamıştır. Ülke içerisinde ve dışarısında haber değeri olan her şey kısa zamanda gazetelerin sütunlarında yer ettiği gibi ülkenin ve kıtanın uzak diyarlarına gazetelerin dağıtımı az zaman içerisinde gerçekleşerek geniş halk kitleleri gazeteler yoluyla bilgilenmeye başlamıştır. Avrupa ve Amerika'da 18. yüzyılın sonlarına doğru günlük gazeteler olgun bir seviyede yayın hayatını sürdürmüştür. 19. yüzyıl boyunca Avrupa basını Osmanlı devleti içerisinde gelişen olaylarla çok yakından ilgilenmiştir. Batı'nın Osmanlı ile ilişkisini ve Batı'nın Osmanlı Devletine bakışını gazete sayfalarına taşımıştır. Avrupa basınında Osmanlı kurum ve kuruluşları sürekli irdelemiştir.[4] Balkan Savaşı yaklaştıkça Avrupa'nın gözü kulağı bu coğrafyada olmuştur. Balkanlarda yaşanan bu gelişmeler sadece Avrupa'nın değil Amerika'nın da dikkatini Balkanlar üzerine çekmiştir.

Osmanlı Devleti ile herhangi bir sınırı bulunmayan ve bunun ötesinde coğrafi açıdan oldukça uzak mesafe de olan Amerika Birleşik Devletleri, Balkanlar üzerinde bulunan çıkarları sebebiyle Balkan Savaşları ile çok ilgilenmiştir.

Söz konusu tezin temel çalışma konusunu oluşturan Balkan Savaşları, Amerika Birleşik Devletleri'nin önde gelen gazetelerinden olan *The New York Times* gazetesinin bakış açısı ile verilmeye çalışılmıştır.

The New York Times gazetesi 18 Eylül 1851 tarihinde Whig Partisinin mensubu olan ve daha sonra Cumhuriyetçi Ulusal Komite'nin ikinci başkanlığını yapan gazeteci ve politikacı Henry Jarvis Raymond ve George Jones tarafından *New-York Daily Times* adıyla kurulmuştur. 1896 yılında gazetenin Adolp S. Ochs isimli bir girişimci tarafından alındığı dönemde, gazetenin Demokrat Parti'nin yayın organı olarak kabul edildiği bilinmekteydi. Gazetenin bu imajının yıkılması ve siyaseten tarafsızlığını Cumhuriyetçilere temin etmek için Ochs kendi adıyla gazete de yer alan şu cümleleri yayınlamıştı: " Times'ın amacı korku veya kayırma olmaksızın parti, mezhep veya çıkar grubu dikkate alınmaksızın tarafsız bir şekilde haber vermektir. Gazete bu tutumu 20. yüzyıl başında da korumuştur.[5] Ancak bu tutum Osmanlı

---

[4]Mehmet Yetişgin, "Batı Basınından Osmanlı Devleti'ne Yaklaşımlar ve Osmanlıların Bu Yaklaşımlara Tepkiler", ***OTAM***, Sayı:28, 2010, ss.120-123.

[5] Fikrettin Yavuz, "New York Times Gazetesi'nin Gözüyle Balkan Savaşı", **Tarih Okulu Dergisi**, Sayı: XVI, Ankara, 2013, ss. 151-152. Fikret Yavuz'un 2013 yılında yayınladığı bu çalışma söz konusu tezin çalışma konusuyla paralellik göstermektedir. Ancak Fikret Yavuz'un çalışması makale formatında hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmamız ise bu çalışmadan farklı olarak tez formatında hazırlanmıştır.

Devleti ile ilgili yaptığı haberlere yeterince yansımamıştır. Bunun sebebi ise gazetenin Avrupa merkezli olarak haberleri aktarmış olmasıdır.

İnceleme için seçilen *The New York Times* gazetesi, söz konusu tezin ana kaynağını oluşturmaktadır. Amerika'nın önde gelen gazetelerinden olan *The New York Times* gazetesi, Balkan Savaşı boyunca haberi değeri taşıyan her gelişmeyi, gazetesine taşımış ve okuyucusuyla buluşturmuştur. Çalışmamızda ilgili dönem içerisindeki yayınlar taranmış ve gazete merkezli bir değerlendirme metodu benimsenmiştir. Balkan Savaşları ile ilgili haberler *The New York Times* gazetesine yansıdığı ölçüde detay bilgilere değinilmiştir. Gazetenin, Amerikan kamuoyuna Balkan Savaşlarını nasıl aktardığı, bakış açısı ve konuya yaklaşım biçimi, ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın ana kaynağını teşkil eden *The New York Times* gazetesine ek olarak Balkan Savaşı ile ilgili başta Genelkurmay ATASE yayınları olmak üzere, tetkik eserler, süreli yayınlar, tezler ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi incelenmiştir. Özellikle Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yapılan araştırmanın çerçevesi ABD'nin Balkan Savaşları süresince Osmanlı Devleti ile ilişkileri olmuştur. Bu çerçevede yeterli belgeye ulaşılamamıştır. Ancak, Balkan Savaşı öncesinde patlak veren Trablusgarp Savaşı ile ilgili 24.11.1911 tarihinde Amerikan Birleşik Devletleri Başkanı William Howard TAFT tarafından Trablusgarp Savaşında tarafsız kaldıklarına dair bir bildiri yayınlanmıştır[6]. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yapılan araştırmada ABD Başkanı TAFT' ın Balkan Savaşları süresince tarafsız kaldıklarına dair yayımlanmış olduğu herhangi bir belge göze çarpmamıştır.

Söz konusu çalışmada olaylar kronolojik sıra takip edilerek verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, savaşa fiili olarak katılmamış, fakat fikri müdahaleleriyle büyük

---

[6] Bildirinin ayrıntısı şu şekildedir: "Ben, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı WİLLİAM HOWARD TAFT, bütün yerleşim alanlarında tarafsızlığın sıkı bir şekilde sürdürülebilmesi için, Amerika Birleşik Devletleri'ne sadakat borcu olan bütün insanların ve Birleşik Devletlerin yetki alanında bulunan herkesin bu mektuba riayet etmesini ve uluslararası savaş zamanlarında tarafsızların yönetimini belirleyen kanun, kural ve ilkeler ile; bu hususta Birleşik Devletler mevzuatlarında yer alan veya Birleşik Devletler Hükümeti tarafından imzalanmış, kabul edilmiş ve ilan edilmiş antlaşmalar ile uluslararası konvansiyonlar ve ülkelerin kabul edilmiş teamülleri tarafından belirlenmiş kanun, kural ve ilkelere uymasını emrediyorum." BOA.HR.HMŞ.İŞO 203/26.

ölçüde hem savaş sürecinde hem de barış sürecinde olaylara yön veren Büyük Güçlerin* müdahale ve fikirlerine sık sık yer verilmiştir.

---

* Avusturya- Macaristan, İtalya, Rusya, Fransa, Büyük Britanya, Almanya. İsmi geçen bu ülkeler, "Büyük Güçler", " Büyük Devletle" ya da " Düvel-i Muazzama" olarak bilinmektedir. Çalışmamız boyunca bu ülkeler, " Büyük Güçler" olarak ifade edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BALKAN SAVAŞI ÖNCESİNDE BALKAN COĞRAFYASININ GENEL DURUMU

1.1. TARİHİ SÜREÇ İÇERİNDE BALKAN COĞRAFYASI

Balkan coğrafyasının tarihi, Türk tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Balkan kelimesi Türkçe bir sözcük olup[7] Balkanlar, adını bölgede yer alan Balkan dağlarından alır[8]. Balkan, *"geniş anlamıyla ele alındığında Avrupa'nın güneydoğusunda Karpat dağları kavsine temas ederek, buradan itibaren geniş bir kavis çizip Karadeniz'e uzanan dağ silsilesinin ve bu dağları içine alan büyük yarım adanın ismidir"*[9]. Balkan terimi, farklı kaynaklarda birbirine yakın olarak, *"sarp ve ormanlık sıra dağlar"* [10], *"ağaçlarla kaplı dağlar silsilesi"* [11] olarak geçmektedir. Castellan, Balkanları Avrupa ve Asya arasında bir *"köprü"* ye *"halk salatası"* na, Avrupa'da bir "barut fıçısına benzetmiş"[12] diğer yandan, Hıristiyan, Yahudi, Müslümanlar, Slavlar, Latinler, Yunanlılar ve Türklerin bölgede birlikte yaşaması sebebiyle "ırklar çorbası"[13] benzetmesi de yapılmıştır.

Balkan yarımadası, ikliminin tarıma elverişli olması ve değerli yer altı kaynaklarının bulunması[14] sebebiyle bölgede fetih, göç, ticaret ve misyonerlik faaliyetleriyle birlikte etnik çeşitlilik ortaya çıkmıştır. Bölgenin yapısı sebebiyle batı tarafı göçe ve kolay işgale kapalı olup, buna karşılık, kuzeyden ve doğudan gelen

---

[7] Halil İnalcık, "Türkler ve Balkanlar", **Balkanlar**, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, (Türkler, şeklinde kısaltılacaktır), s.9.

[8] Ramazan Özey, "Balkanların Coğrafi Yapısı", **Balkanlar El Kitabı**, Cilt.1, Karam & Vadi Yayınları, 2006, s.13.

[9] Besim Darkot, "Balkan", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt.2, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1979, s. 280.

[10] Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Cilt.I, Ankara, 1998, s.211.

[11] Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi**, Cilt. 1, Küre Yayınları, İstanbul, 2009, s.1; Maria Todorova, **Balkanları Tahayyül Etmek**, Çev: Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.63

[12] Georges Castellan, **Balkanların Tarihi 14.- 20.Yüzyıl**, Çev. Dr. Ayşegül Yaraman- Başbuğa Milliyet Yayınları, İstanbul, 1993, s.15.

[13] Suzann Peuteuil, "Balkan Savaşlarına Doğru", Çev. Uzmen **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı:8, 1972, s.32.

[14] Özer Sükan, **21nci Yüzyıl Başlarında Balkanlar ve Türkiye**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2001, s.63.

alandır. Bu sebeple Balkan yarımadası tarih boyunca birçok kavimlerin ve orduların istilalarına hedef olmuştur [15].

Balkanlar, Avrupa ile Anadolu ve Yakın Doğu ile Asya'ya ve Afrika'ya açılan kapı olurken, Akdeniz Dünyası ile Avrupa'nın karşılaşma ve kaynaşma noktası olmuştur[16]. Bölge, pek çok uygarlığa ev sahipliği etmiştir.

Selçuklu Devleti yıkıldığı zaman Anadolu'da birçok beylik ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de Bizans sınırında bir uç beyliği durumunda olan Osmanlı Beyliğidir.[17] Osmanlı Beyliği, 13. yüzyıl sonlarında küçük bir toprağa sahipken[18],yeni fetihlerle topraklarını genişletmiştir. Balkan Yarımadasına 1354 yılında Gelibolu üzerinden geçerek[19] 1361 yılında Edirne'yi fethettikten[20] sonra Balkanları hızla ele geçirmeye başlamıştır. 1389 I.Kosova Savaşı[21], 1396 Niğbolu Zaferi[22] II. Mehmet döneminde Bosna'nın alınması[23] Kanuni tarafından 1521'de Belgrad'ın alınması[24] gibi önemli fetihlerle Balkanlar, Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Balkan devletlerinin parçalanmış ve birbirine düşman olmaları Osmanlı ilerlemesini kolaylaştırmıştır.[25] Ayrıca Osmanlı hoşgörülülüğü, din ve ırk farkı gözetmeden, devletin Müslim ve gayr-i Müslim tüm tebaasını korumayı ödev

---

[15] Hikmet Öksüz, "Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı Öncesi Balkanlarda Yaşamış Olduğu Siyasal Süreç", **Osmanlı Ansiklopedisi,** Cilt.2, s.484.

[16] Engin Begsaç, "Balkanlarda Tarih Öncesi ve Erken Uygarlıklar" **Balkanlar El Kitabı,** Cilt.1, Karam & Vadi, 2006, s.37.

[17] Sükan, s.65.

[18] 1299 yılında, Eskişehir den, Bilecik ve Yenişehir'e kadar olan bölgeye hâkimdi. Halil İnalcık, "Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg", s.492. http://www.inalcik.com/images/pdfs/30685861OSMANBEG.pdf (22.02.2014)

[19] Kemal Karpat, "Balkanlar", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** cilt.5, İstanbul, 1992, s.29.(Balkanlar maddesi olarak kısaltılacaktır), Paul Wittek, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu,** Çev. Fatmagül Berktay, Pencere Yayınları, İstanbul, 2000, s.60

[20] Halil İnalcık, "Edirne'nin Fethi", http://www.inalcik.com/images/pdfs/32094858EDiRNEninFETHi.pdf, s.159. (22.02.2014) ; Karpat, Balkanlar maddesi, s.29. Edirne'nin fethi 1363 olarak verilmektedir. Bkz. İ.Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi,** 1.cilt'in de s.163,

[21] Osmanlı'nın bölgedeki hâkimiyeti 1448'de ki II. Kosova Savaşı sonrasında olmuştur. **Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye Kosova İlişkileri**, Genelkurmay Basımevi,2009, Ankara, s.13.

[22] Wittek, s.62.

[23] Hatice Oruç, "15.yüzyılda Bosna Sancağı ve İdare Yapısı", http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/23/134.pdf , s.251.(22.02.2014)

[24] Selim Aslantaş," Belgrad-ı Darü'l- Cihad", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, Sayı:15, Güz 2011,Ankara, s.28.

[25] Halil İnalcık, **Devlet-i ' Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar- I**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009, s.64.

bilmesi, Osmanlı egemenliğinin hızla yayılmasını sağlamıştır.[26] XVI. yüzyıla gelindiğinde Balkan Yarımadası'nda Müslümanlar nüfusun yaklaşık dörtte birini oluşturmuştur.[27]

Osmanlılar Avrupa'da fethettikleri yerlere "Rumeli" demiştir[28]. Rum-ili adını Romania'dan almış ve Anadolu'ya karşı denizin ötesinde, Bizanslılardan fethettikleri bölgeler için kullanmıştır.[29] Osmanlı padişahlarına ise diplomatik haberleşmelerde, diğer Müslüman hükümdarlar tarafından " Kayser-i Rum" ifadesi kullanılmıştır. Osmanlı Devleti, Rumeli'ye geçişlerinden itibaren Anadolu'dan Türkleri getirerek yerleştirmiştir.[30] Böylelikle bölgede yaşayan yerli halkın Türk ve Müslüman unsurlarla kaynaşmasını sağlamıştır.

Balkan yarımadası Asya, Avrupa ve Afrika'nın kavşak noktası olmuştur[31]. Bu sebeple bölge, Osmanlılar zamanında, İngiltere, Rusya, Habsburg İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Almanya'nın çıkarlarının önemli ölçüde çatıştığı stratejik bir alan[32] olmuştur.

Stratejik açıdan önemli olan bu bölge de güç dengeleri zaman içinde değişmiştir. Bu sebeple Osmanlı Devleti, Avrupa'daki ilk askeri yenilgisini 1683 yılında almıştır*. Osmanlı Devleti bu tarihten itibaren geri çekilmeye başlamıştır.[33] 1699 Karlofça Antlaşması, Osmanlı tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti, Macaristan ve Transilvanya'nın çok büyük bölümünü kaybetmiştir. Bu tarihten sonra Avrupa'da Osmanlı Devleti için bir çözülme başlamıştır.[34]

---

[26] Halil İnalcık, "Türkler ve Balkanlar", **Balkanlar**, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.16.
[27] Halil İnalcık, **Fütuhat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s.84.
[28] Darkot, s. 280 -281; Arnold J. Toybee, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Dünya Tarihindeki Yeri" **Osmanlı ve Dünya**, (Ed. Mustafa Armağan), Ufuk Kitap, İstanbul, 2006, s.43,(Osmanlı ve Dünya olarak kısaltılacaktır) .
[29] Bizanslılar kendileri ve ülkeleri için Romaioi ve Romania kelimelerini kullanmıştır. Halil İnalcık, "Rumeli", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:35,2008. s.232
[30] İ.Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi** cilt.1,Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003, s.179.
[31] Jelavich, s.3.
[32] Hikmet Öksüz, "Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı Öncesi Balkanlarda Yaşamış Olduğu Siyasal Süreç", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt.2, s.484.
* II.Viyana Kuşatması.
[33] Süleyman Kocabaş, **Son Haçlı Seferi Balkan Harbi 1912-1913 Avrupa Türkiye'sinin Kaybı**, İstanbul, 2000, s.26.(Balkan Harbi olarak kısaltılacaktır)
[34] Oral Sander, **Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2004, s.130.

Balkan Slavları arasında Slav birliği fikri, 16.yüzyıldan beri var olmuştur.[35] Balkan kavimleri arasında 18. yüzyıldan itibaren manastırlarda başlayan tarih ve dil tetkikatı, Balkan kavimlerine mazilerini öğreterek onlarda hür bir gelecek ümidi uyandırmıştır. İlmi ve edebi faaliyetler milli benlik ve milli birlik duyguları önemli gelişim göstermiştir. Fransız İhtilalı'nın Avrupa'ya yaydığı fikirler, bu milliyet hareketlerine önemli ölçüde hız kazandırmıştır.[36]

1839 yılında Tanzimat'ın ilan edilmesiyle ülkede yaşayan müslim – gayrimüslim bütün halkın can ve mal güvenliği garanti altına alınmıştır.[37] Tanzimat Fermanını yeterli bulmayan Batılı devletler daha köklü reformlar istemiş ve bunun sonucunda Islahat Fermanı (1856) hazırlanmıştır.[38] Hıristiyan halka tanınan imtiyazlar, Batı himayesinde kuvvetlenmelerine yol açmış, ekonomik, sosyal ve kültürel imkânlardan faydalanan aydın ve tüccar sınıfları da milliyetçi akımlara öncü olmuştur.[39]

Bunun yanında özellikle,17. yüzyıl ortalarından itibaren Balkanlar'da Rusya'nın siyasal- ideolojik etkisinin başladığı görülmüştür. Rusya, Sırp, Karadağ, Rumen ve daha sonra Bulgar rahipleri ile temas halinde olmuştur.[40] 18. yüzyıl itibariyle Rusya, Boğazları ele geçirerek sıcak denizlere inmeyi ve büyük bir imparatorluk kurmayı amaç edinmiştir.[41]19. yüzyıla gelindiğinde Rusya, Panslavizm politikasına sarılarak "Birleşik Büyük Slav İmparatorluğu" hayalini kurmuş ve Balkanlardaki Slavları Osmanlı yönetiminden koparmak için sürekli kışkırtmıştır.[42]

Bu gelişmeler paralelinde, Osmanlı Devleti Balkanlar'da 1804 yılında Sırp isyanı[43] ile karşı karşıya kalmıştır. İsyanın uluslararası boyut kazanmasında Büyük

---

[35] İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006, s.64.
[36] Mehmet Seyitdanlıoğlu ve Halil İnalcık, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2006, ss.26-27.
[37] Ali Akyıldız, "Tanzimat", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt.40, s.2.
[38] Ufuk Gülsoy, "Islahat Fermanı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt.19 s.185.
[39] Karpat, Balkanlar, s. 30.
[40] Ortaylı, s..65-66.
[41] Hasan Şahin, "Osmanlı- Rus Münasebetlerine Genel Bir Bakış", **Türkler Ansiklopedisi**, cilt.12, Yeni Türkiye Yayınları, s.531.
[42] Kocabaş, Balkan Harbi, s.42.
[43] Kara Yorgi adında bir domuz tüccarı önderliğinde Semendire Sancağını fiilen ele geçiren ve bölgede tam bir baskı rejimi kuran Dayılara karşı patlak verdi. Selim Aslantaş, "Sırp İsyanı'nın Uluslar arası Boyutu (1804- 1813)", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt:6, Sayı:21 (Bahar-2009),(Sırp olarak kısaltılacaktır.) s.110. ;Dayılar, bölgede Yeniçeri Ağalarının oluşturduğu bir grup. Ayrıntılı bilgi için bkz. Süleyman Uygun, "Sırp İsyanı ve Hurşit Ahmet Paşa", **Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:4, Sayı:17,2011. s.417.

Güçlerden özellikle Avusturya ve Rusya önemli rol oynamıştır. Ancak, Avusturya Avrupa'da Osmanlı Napoléon tehlikesinin artması sebebiyle Osmanlı Devleti ile barışı bozmak Devleti'ni karşısına almak istemediği için isyancılara mesafeli* durmuştur. Diğer yandan Osmanlı ve Rus ilişikleri gün geçtikçe kötüleşmişti. Osmanlı Devleti'ne 1806 yılında savaş açan Rusya, Sırplara maddi ve moral desteği sağlayarak Sırplarla ilişkilerini sıkılaştırmıştır. Sırp isyanı, 1812 yılında imzalanan Bükreş Antlaşmasına kadar devam etmiştir. Barış müzakerelerinde Osmanlı delegeleri, Sırp sorununa Rusya'nın müdahil olmasını önlemeye çalışsa da başarılı olamamış ve barış antlaşmasına Sır sorunu ile ilgili maddeye yer vermiştir. [44] Bükreş Antlaşmasının 8. Maddesiyle Osmanlı Devleti Sırbistan'a bazı imtiyazlar vermeyi kabul etmiş, fakat bu imtiyazlar açık olarak belirtilmemiştir[45]. Rusya için Sırp sorunu Bükreş Antlaşması ile sonuca kavuşmamıştır.[46] 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda imzalanan Ayastefanos Barışı ile Sırbistan'a bağımsızlık verilmiş[47] ve sorun kesin çözüme kavuşmuştur.

Küçük Balkan devletlerinin büyük hayalleri vardı; Yunanlılar "Megali İdea, Sırplar " Velika Sırbiya", Bulgarlar "Golema Bulgariya" hayalini kurmakta idi. Emellerini gerçekleştirebilmek için tek dayanak noktaları Avrupa büyük devletleri idi.[48]

1815 Viyana Kongresinden güçlü çıkan Rusya[49], Osmanlı Devleti'nin çöküşünü hızlandırmak için Yunanlılar arasında da milliyetçilik fikirlerini yaymıştır.[50] 1768-1774 Osmanlı-Rusya savaşı sonucu imzalanan, Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'ndeki Ortodoks halkın himaye hakkını elde etmiştir[51]. Bu antlaşma ile Rusya'nın koruyuculuğu altında daha rahat hareket

---

* Kara Yorgi, Schajtinsky adında bir Avusturya subayına Belgrad, Böğürdelen ve Semendire'yi ele geçirip Avusturya'ya teslim etmeyi önermiştir. Avusturya barış ortamını korumak için bu teklifi reddetmiştir.

44 Aslantaş, Sırp, ss.119-132.

45 Armaoğlu, s.43.

46 Aslantaş, Sırp, s.132.

47 Fahir H. Armaoğlu, **Siyasi Tarih 1789- 1960**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1964, s.270.

48 Muzaffer Tufan, "Sırp Kaynaklarına Göre I.Balkan Savaşı", **90. Yılında Balkan Savaşları** ve **Lüleburgaz Muharebeleri,** 26 Ekim 2002, s.31.

49 Sander, s.185.

50 Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi,** cilt: V ,TTK,Ankara, 2007, s.108.

51 Hasan Şahin, s.532; Orhan Koloğlu, "Osmanlı Döneminde Balkanlar", **Balkanlar**, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul,1993,s.68.

edebilen Rum tüccarlar, denizciler ve entelektüeller tarafından Yunan bağımsızlık hareketi başlatılmıştır.[52]

" Megalo İdea (Büyük Yunanistan) " emeliyle yaşayan Rumlar[53] Filiki Eterya lideri Aleksandr İpsilanti önderliğinde 1821'de Eflak- Boğdan da ayaklanmış[54] fakat istenilen başarıyı elde edememiştir.[55] Başarısız bu ayaklanmayı takip eden Mora ayaklanması, Patras şehri merkezli çıkmış kısa sürede Rumeli ve adalara sıçramış[56] 1824'e gelindiğinde isyan tüm şiddetiyle devam etmiştir. İsyanı bastıramayacağını anlayan Osmanlı Devleti, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşadan yardım istemiş ve isyan kısa sürede bastırılmıştır.[57] Yunan isyanı 1821-1824 devresinde, Osmanlı Devleti'nin iç meselesi durumundayken, 1825-1828 devresinde uluslararası mesele durumuna getirilmiştir.[58] 4 Nisan 1826 Petersburg protokolü[59], 6 Temmuz 1827 Londra Antlaşmasının imzalanmasıyla teyit edilmiştir.[60] Osmanlı Devleti'nin bu antlaşmayı reddetmesi üzerine Rus, Fransız ve İngiliz donanmaları ani bir baskınla Navarin'de 20 Ekim 1827'de Osmanlı donanmasını yakmıştır.[61]

Navarin de yaşanan olay sonucu Osmanlı- Rus ilişkileri iyice bozulmuş ve 1828- 1829 Osmanlı- Rus savaşıyla neticelenmiştir.[62] Savaş sonunda imzalanan 1829 Edirne Antlaşması ile Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul eden Protokolü, Osmanlı

---

[52]Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Yunan İhtilali ve II.Mahmud'un Politikaları",s.53. http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd12/sbd-12-06.pdf. (24.02.2014).

[53] Kocabaş, Balkan Harbi, s.32

[54] Seyitdanlıoğlu,s.53.

[55] Karal, c.5, s.112.

[56] Hülya Toker,Türk-Yunan İlişkilerinin Dünü Bugünü, s.7. http://resmitarih.com/wp-content/uploads/2013/04/TRK-YUNAN-LKLERNN-DN-BUGN.pdf (1-51); Sertaç Hami Başeren, **Ege Sorunları**, Tüdav Yayınları No:15, 2003, s.18.

[57]Karal,cilt.V, s.115; Mehmet Kocaoğlu, "Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı",s.196. http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1152/13547.pdf

[58] Armaoğlu, s.99-102.

[59] Rusya ve İngiltere'nin imzaladığı bu protokol Avusturya, Fransa ve Prusya'ya da bildirilen Protokol'de Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne vergiyle bağlı özerk bir Devlet olması ve bütün Türklerin Yunanistan'dan çıkarılması öngörülmüştür. Başeren, s.19.

[60] Başeren,s.19.

[61] Standford J. Shaw, Ezel Kurak Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, cilt:2,(Çeviren: Mehmet Harmancı) E Yayınları, İstanbul,2010,s.59; İdris Bostan, "Navarin" **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt.32,s.442 (441-443); Aşkın Koyuncu,"Yunanistan'da Bağımsız Devlet", **Balkanlar El Kitabı**, Karam&Vadi,2006,s.501; Armaoğlu, s.104, Başeren, s.19; Karal, s.118; Sander, s.187.

[62] Akdes Nimet Kurat, **Rusya Tarihi**, Türk Tarik Kurumu, 1999, Ankara, s325; Armaoğlu, s.105; Karal, s.119; Sander, s.187;Shaw- Shaw,s.60.

Devleti kabul etmiştir.[63] Bağımsız bir Yunan Devleti Osmanlı Devleti'nin dağılmasında önemli bir kırılma noktası olmuştur.[64]

Rusların devam eden kışkırtma hareketleri 1875 yılında Bosna-Hersek isyanıyla[65] sonuçlanmıştır. Bu isyan Bulgar Komitecilerini cesaretlendirmiş[66] ve 1876 Bulgar ayaklanması Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakan[67] diğer bir olay olmuştur. Bulgar ayaklanmasının bastırılması ile ilgili haberlerin abartılı bir şekilde gündeme gelmesi, genel bir Hıristiyanlık propagandası haline getirilen Bulgar meselesi[68], meseleyi uluslar arası bir sorun haline getirmiştir.[69] Bu ortamdan faydalanmak isteyen Sırbistan ve Karadağ 1876 Temmuzunda Osmanlı Devletine savaş açmış, kısasürede Osmanlı Devleti duruma hâkim olsa da, Rusya'nın baskısı ile ateşkes yapmak zorunda kalmıştır. [70] Avrupalı Devletlerin etkisi ve Rusya'nın savaş açmak için fırsat kollaması Bâb-ı Alî'yi bunaltmıştır. Balkan sorununa son vermek[71] Rusya'nın iddialarını ve önerilerini görüşmek üzere 23 Aralık 1876'da İstanbul'da bir konferans toplanmasına karar verilmiştir.[72]

23 Aralık günü yürürlüğe giren anayasa, atılan toplar ile ilan edilmiş. Top sesleri İstanbul Konferansı'nın yapıldığı salondan işitilmiş.[73] Meşrutiyet, dışa güven verme ve ortalığı yatıştırma[74] amacıyla ilan edilse de yabancı devlet temsilcileri ilan edilen meşrutiyeti önemsememiştir.[75] Tersane konferansı sonuçsuz dağılmıştır.

---

[63]Şerafettin Turan, "Edirne Antlaşması", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:10, s.442; Koyuncu, s.501; Şahin, s.536; Armaoğlu, s.106.

[64] Karal, s.121.

[65] Hakkı Dursun Yıldız, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi**, cilt:12, İstanbul, Çağ Yayınları, ss.84,86.

[66] Mustafa Burma, Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan Ayrılış Sürecinde Bulgar Ayaklanmaları", http://bys.trakya.edu.tr/file/download/48292737/ (28.02.2014) s.56.

[67] " Yergöğü İhtilal Komitesi" tarafından başlatılan bu isyan kısa sürede büyümüştür. Bu isyanın amacı bir Slav Bulgar Devleti kurmaktı. İpek, s.16.

[68] Mithat Aydın, "1876 Bulgaristan Ayaklanmasının Osmanlı- İngiliz İlişkilerine Etkisi",**Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl,2002(2), Sayı:12, s.80-81.

[69] Osman Köse, "Bulgaristan Emareti ve Türkler (1878- 1908)", **Turkish Studies/ Türkoloji Dergisi** 1, sayı:2, 2006, s.242.

[70] Armaoğlu, s.266,267. Dipnot bulup ekle.

[71] İpek, s.16. Dipnot bulup ekle

[72] Sacit Kutlu, **Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2007,s.104.

[73] Hariciye Nazırı ve Konferanstaki ilk Osmanlı delegesi Saffet Paşa, top atışlarının anlamını açıklamak üzere bir konuşma yapmış, imparatorluğun yabancıların önerilerine artık ihtiyaç duymadığı anlamına gelen yeni reform tedbirlerinden bahsetmiştir. Roderic H. Davison, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Reform**, 2.cilt,(Çeviren: Osman Akınhay) ,1996, s. 160-161.

[74] Bülent Tanör, **Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, ,İstanbul, 2006, s.128.

[75] Kutlu, s.105.

Elçiler, İstanbul'u terk edince işin ciddiyetini anlayan Mithat Paşa Sırp ve Karadağ Prenslerini mütareke müzakeresine davet etmiştir. Sırbistan, savaş öncesi durumunun korunması şartı ile Osmanlı Devleti'ne tâbi bir prenslik statüsü kazanmıştır. Ancak, Karadağ ile bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu gelişme üzerine Karadağ temsilcileri Rusya'dan yardım talep etmiştir. Rusya'nın gayretiyle, Avrupa büyük devletleri arasında Londra Protokolü imzalanmış (3Mart 1877),fakat bu protokol, Bâb-ı Alî tarafından kabul edilmemiştir. Bu gelişmeler üzerine siyasî ve askerî avantajları ele geçiren Rusya, Şark Meselesine çözüm getirmek ve Osmanlı tebaası Hıristiyanları korumak iddiasıyla 24 Nisan 1877'de savaş ilan etmişti.[76] Osmanlı orduları bu savaşta yenilmiş ve 1878 Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır.[77] Antlaşma ile Osmanlı Devleti'ne bağlı çok geniş özerk bir Bulgar Prensliği kurmuştu. Romanya, Karadağ, Sırbistan bağımsızlıklarını kazanmıştı. Ayrıca Bâb-ı Alî, Teselya, Arnavutluk ve Girit'te reformlar yapılacaktı. Rusya Ayastefanos Antlaşması ile Doğu Sorunu'nu kendi adına çözmüş gibiydi. [78]

Büyük devletler, Rusların Balkanlarda yerleşmiş olmasını tehlike olarak görmüş[79] ve kendi çıkarları doğrultusunda Ayastefanos Antlaşmasını revize eden Berlin Kongresini 13 Haziran 1878'de toplamıştır.[80] Bu konferansta, Ayastefanos maddeleri büyük değişikliğe uğramıştır.[81] Buna göre: Büyük Bulgaristan üçe bölünmüştür. Özerk Bulgaristan'ın sınırları Tuna'dan Balkan dağlarına kadar uzanacak, padişaha yıllık vergi ödeyecekti. Büyük Bulgaristan'dan geri kalan topraklar ikiye bölünmüş, Doğu Rumeli vilayeti Osmanlı denetiminde özel bir yönetim kurulacaktı. Üçüncü bölge, Makedonya bölgesidir. Makedonya reform yapılmak üzere Osmanlı yönetimine bırakılmıştır.[82]

Bosna-Hersek'in ve Yeni Pazar Sancağı'nın geçici olarak Avusturya yönetimine bırakılmıştır.[83] Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsız devletler olarak

---

[76] İpek, s. 16.
[77] Kurat, s.355.
[78] Sacit Kutlu adı geçen eserinde Karadağ'ın bu antlaşma ile küçük bir prenslik olarak özerklik kazandığını ifade etmektedir. S. 113-114; Aram Andonyan, **Balkan Savaşı,** (Çeviren: Zaven Biberyan) Aras Yayıncılık, 2002, s.25; Sander, s. 250.
[79] Kurat, s. 355."
[80] Kutlu, s. 117.
[81] Glenny,s.127.
[82] Shaw,s.237.
[83] Kutlu, s. 117.

tanınmıştır. Rusya Kars, Batum, Ardahan'ı almıştı.[84] Rusya'da Eleşkirt ve Beyazıt'ı Osmanlı Devletine geri verilmiştir[85] Doğu Anadolu'da Ermenileri koruyacak ve durumlarını iyileştirecek reformlar yapılması öngörülmüştü.[86]

Berlin Kongresi, Avrupa politikasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.[87] Balkanlarda yaşanan kriz, Berlin Antlaşmasıyla kısmen aşılmış olsa da "Makedonya sorunu" nun [88] temellerini atmıştır.

Makedonya, XIX. yüzyıl itibariyle "Avrupa Güç Dengeleri'nin" çatıştığı merkezlerden biri olmuştur. Bölge, bu güçler tarafından kendi lehlerine parçalanmaya başlamıştı.[89]

Berlin Antlaşması sonrasında Rusya, Avusturya- Macaristan ve Almanya arasında düşmanlık ve güvensizlik artmasına sebep olmuştur.[90] Balkan devletleri, 1878'den sonra Berlin kararlarını yıkmak ve ulusal birliklerini kurmak için çabalamaya başlamıştır.[91]

Balkanlarda gelişen milliyetçi hareketlerden en geç etkilenen Arnavut milliyetçiliği olmuştur.[92] Gelişen Arnavut ulusçuluğu, Osmanlı İslamcılık politikasının iflas noktası olmuştur.[93] 1878 Ayastefanos Antlaşması ile Arnavutluk topraklarının bir kısmının başka devletlerarasında paylaştırılıyor olmasından rahatsız olan Arnavut aydınlar, Berlin Kongresinden önce 10 Haziran 1878 de, Prizren'de Arnavut Haklarını Savunma Komitesi'ni kurmuştur. Berlin Kongresi Kararları ile Arnavutların yaşadığı toprakların bir kısmının verilmesi, Arnavutlukta öfkenin artmasına sebep olmuştu. [94] Arnavutlar, topraklarını vermemek için direnmişler, fakat Büyük devletlerin almış olduğu kongre kararlarını Arnavutlara kabul ettirmesi

---

84 Nüfus açısından bakıldığında Osmanlı Devleti 25.000.000 nüfusun neredeyse yarısı Müslüman olan 5.500.000'ini kaybetmiştir. William Hale, **Türk Dış Politikası 1774-2000**,(Çeviren: Petek Demir) , Mart Matbaası, 2003, s.19.
85 Armaoğlu, s.275.
86 Kutlu, s.120.
87 Matthew Smith Anderson, **Doğu Sorunu 1774-1923**, (Çeviren: İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.230.
88 Gül Tokay, Makedonya Sorununa Tarihsel Bir Bakış: 1878- 1908", **Yeni Balkanlar Eski sorunlar**, (Yayına Hazırlayan; Kemâli Saybaşılı- Gencer Özcan), Bağlam Yayınları, s.24.
89 Sürgevil, Özgün (1.cilt), s.209.
90 Kurat, s.356.
91 Richard C. Hall, **Balkan Savaşları**,(Çeviren: M. Tanju Akad), Homer Kitabevi, 2003,s. 4.
92 Nuray Bozbora, "Arnavut Milliyetçiliğinin Gelişimi", **Balkanlar Ek Kitabı**, cilt:1,Derleyenler: Osman Karatay- Bilgehan A. Gökdağ, Karam& Vadi, 2006, s.568.
93 Bilgin Çelik, **İttihatçılar ve Arnavutlar: II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavut Sorunu**,(İttihatçılar... olarak kısaltılacaktır.) Büke Kitapları, 2004, s.32.
94 Kutlu, s.123-124.

konusunda Osmanlı Devletine baskı yapmıştır. Arnavutların topraklarını zorla terk etmesi, Osmanlı Devleti'nden iyice soğumasına bir başlangıç olmuştur.[95] Bundan sonraki süreçte Arnavutlar, bağımsız bir Arnavutluk kurmak için harekete geçtiler.

Berlin Antlaşması'nın, "Makedonya sorunu" nu ortaya çıkardığını daha önce söz etmiştik. " Makedonya" tabiri Osmanlı Tarihi'ne Berlin Antlaşması ile birlikte girmiştir.[96] Balkanların merkezi konumunda olan Makedonya, Asya- Avrupa- Afrika kıtaları arasında toplumların, kültürlerin, düşünce akımlarının, sermayenin geçiş yolu olmuştur. [97] Makedonya'nın, komşu devletlerde istek uyandırmasının sebebi bu önemli stratejik konumu olmuştur.[98]Makedonya terimi, Berlin Antlaşmasından sonra; Kosova, Selanik ve Manastır vilayetlerinin[99] yanı sıra Drama ve Serez sancağını da kapsayan bölge için kullanılmıştır. Osmanlı yönetimi bölgeye " üç vilayet" (vilâyat-ı Selâse) olarak adlandırmıştır.[100]

Makedonya, XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyıl başı meydana gelen olaylar sebebi ile Osmanlı Devleti'ni meşgul etmiş ve sık sık yabancı müdahalesine yol açmıştır.[101] Berlin Antlaşmasının 23. Maddesi Makedonya'da reform yapılması hususun da idi.[102] Babıâli, 1880'de Berlin Antlaşmasının hükümlerini tatbik etmek üzere "Rumeli vilâyetleri Nizamnamesi"ni hazırlamıştır. Büyük devletlerin meşgul olduğu farklı meseleler olması sebebiyle II. Abdülhamit nizamnameyi tasdik etmemiş ve ıslahat başarılamamıştır.[103]

Makedonya sorununda tarih, kültür, etnik köken, din ve dil gibi unsurları öne sürerek, Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan bölgeden hak talep etmeye çalışmıştır.[104]

---

[95] Süleyman Kocabaş, **Avrupa Türkiye'sinin Kaybı ve Balkanlarda Panislavizm**, Vatan Yayınları, 1986, İstanbul, 169- 170.(Balkanlarda Panislavizm olarak kısaltılacaktır)
[96] Kocabaş, Balkanlarda Panislavizm, s.228.
[97] Meltem Begüm Saatçi, "Makedonya Sorunu", **Balkanlar El Kitabı**, Cilt:1, Derleyenler: Osman Karatay- Bilgehan A. Gökdağ, Karam & Vadi, 2006, s.553.
[98] Castellan, s.365.
[99] Özer Sükan, **21 inci yüzyıl başlarında Balkanlar ve Türkiye**, Harp Akademileri Basımevi, Ankara, s.104.
[100] Tokay, s. 23.
[101] Yıldız, s.120.
[102] Kutlu, s.119.
[103] Karal, c.VIII, a.150; Yıldız, s.121.
[104] Saatçi, s.556.

Makedonya'da vaad edilen ıslahatın yerine getirilmemiş olması Bulgarlara karışıklık çıkarmaları için fırsat olmuştur.[105] Bulgarlar, Makedonya'daki faaliyetlerini Bulgar Kilisesinin faaliyetlerini arttırması ve devrimci çetelerin kurulmasıyla etkili olmuştur.[106] Özellikle, dini tahriklerin artması müstakil Bulgar kilisesinin kurulmasından sonra artmıştır.[107] Makedonya olaylarında Bulgarlara güç katan bir başka olay da 1885 yılında Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'a ilhakı olmuştur.[108]

Makedonya üzerinde hak iddia eden Sırbistan, Makedonya üzerinden Selanik'e inmek istemiştir.[109] Yunanistan ise Megali İdea kapsamında, topraklarını İstanbul'a kadar uzatmak istemiş ve Makedonya'yı, Bizans İmparatorluğu'nun İstanbul yolu üzerinde önemli bir geçidi olarak görmüştür.[110]

Bulgarlar tarafından kurulan komitelerin amacı Makedonya'nın tam bağımsızlığını kazandırmaktı.[111] Gizli çalışan komiteler, Makedonya'daki asayişi ve huzuru bozarak Avrupa'nın dikkatini çekmeye çalışmıştır.[112] Makedonya'yı Bulgaristan'a katmak amacıyla çalışan komiteleri örnek alan Yunanistan ve Sırbistan benzer örgütler kurmuş ve Makedonya bölgesinde kullanmaya başlamıştır.[113] 1901 yılı itibariyle Makedonya'da sürekli isyan ve karışıklık hâkim olmuştur. Asayişi sağlamak için II. Abdülhamit emriyle Kasım 1902' de Rumeli vilayetlerinde ıslahat hükümleri yürürlüğe konmuştur.[114] Fakat bu ıslahattan Balkan devletleri ve özellikle Bulgaristan memnun kalmamıştır.[115] Bunun sebebi Makedonya'da güçlü bir Osmanlı idaresi istememeleridir.[116]

Uluslararası bir sorun haline gelen Makedonya sorununa Avrupa müdahalesi devam etmiştir. Avusturya ile Rusya yeni bir ıslahat programı hazırlamış, ortaya

---

[105] Yıldız, s.121.
[106] Tokay, ss.26-27.
[107] Karal, VIII,ss.147- 148.
[108] Saatçi, s.557.
[109] Kocabaş, Balkan Harbi, s.39.
[110] Kocabaş, Balkanlarda Panislavizm, s.233.
[111] Ahmet Altıntaş, Makedonya Sorunu ve Çete Faaliyetleri, http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/dergi/VII2/AhmetALTINTAS.pdf , s.81.
[112] Karal, VIII. ,ss. 151-152.
[113] Yıldız, s.121; Saatçi, s.558.
[114] Karal, VIII, s.154.
[115] Saatçi, s.560.
[116] Karal, VIII, s.157.

Muerzsteg Programı çıkmıştır. Osmanlı Devleti, 1904 yılında programı kabul etmiş fakat programın bölgede olumlu bir yaptırımı olmamıştır.[117]

Büyük güçlerin Reval kentinde buluşmasıyla (9 Haziran 1908) Makedonya sorununun son aşamasına gelinmiştir.[118]

Dönemin dış politikasını daha iyi anlayabilmemiz için Balkan coğrafyasının en hareketli olduğu dönemde tahtta bulunan II. Abdülhamit'in Balkan politikasını incelemek gerekir.

II. Abdülhamit'in dış politikada ki en önemli hedefi Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumak olmuştu.[119] Bu çerçeve de Balkan devletleri arasında mevcut anlaşmazlıklar göz önüne alınarak ilişki kurulmuştur.[120] II. Abdülhamit özellikle Balkan devletleri ve Büyük devletlerin aralarında anlaşarak, Osmanlıya karşı tek bir cephe oluşturmamaları için her türlü çareye başvurmuştur[121].

II. Abdülhamit tahtta meşrutiyeti ilan edeceğine söz vererek çıksa da, ülkede ki iç ve dış bunalımlar kendisinin giderek daha kişisel ve otokrat bir yönetim politikasını benimsemesine yol açmıştır[122].

Ülkenin içinde bulunduğu durum Osmanlı aydınları tarafından Yeni Osmanlılar Cemiyetinin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Cemiyetin takip ettiği amaç, memlekette Meşrutiyeti kurmak ve genel ıslahat yapılmasını sağlamak şeklinde özetlenebilir.[123] Yeni Osmanlılar Cemiyetinin devamı olarak da ülke çapında örgütlenmiş, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti[124]ni kurmuşlardır.

---

[117] Muerzsteg Programı için bkz. Ali Dikici, "Osmanlı Makedonya'sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Murzsteg Reform Programı", **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt:6, Sayı:24, Kış 2010, ss.75-108; Yıldız, ss. 121-122; Armaoğlu, ss.305-306.

[118] Shaw, s.282.

[119] Bayram Kodaman, "II. Abdülhamit Hakkında Bazı Düşünceler", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.278; Cevdet Küçük, "Abdülhamid II", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt: 1, s.219.

[120] Karal, VIII, s.189.

[121] Kodaman, s.279.

[122] Shaw, s.262.

[123] Ahmet Bedevi Kuran, **İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler**, Kaynak Yayınları, 2000, s.21; bkz. Süleyman Kani İrtem, **Yıldız ve Jön Türkler İttihat Terakki Cemiyeti ve Gizli Tarihi**, Temel Yayınları, İstanbul, 1999.

[124] Cemiyet İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, Mehmet Reşit, Hüzeyinzâde Ali Turan ve İshak Sukuti tarafından kurulmuştur. Cemiyetin kuruluş yılı ilgili olarak pek çok kaynak 1889 yılını kabul etse de Ali Birinci'nin "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluşu ve İlk Nizamnamesi (1895)" aldı makalesinde 1895 yılı öncesi Cemiyetin kuruluşu hakkında herhangi devlet arşivinde bir vesikaya rastlanılmadığı ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Birinci, "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluşu ve İlk Nizamnamesi (1895)", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: II, s.401-409. İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alacak cemiyetin hemen hemen tamamı öğrencilerden oluşmaktaydı.

Cemiyet, imparatorluğun farklı bölgelerinde ve yurt dışında şubeler açmaya başlamış, Balkan devletleri ve Makedonya ile doğrudan temaslarını bu şekilde başlatmıştır[125]. İttihat ve Terakki Cemiyeti yenileşme hareketinin bir öncüsü olarak değerlendirmekle beraber, Makedonya sorunu gibi çözüme muhtaç bir konunun duyarlılığı sonucunda görmek yerindedir.[126]

İngiltere Kralı ve Rus Çarı'nın 1908 Haziran'ın da Reval de bir araya gelerek görüşmeleri İttihat Terakki Cemiyetini harekete geçirmişti. Cemiyet mensupları bu buluşmayı Osmanlı Devleti aleyhine bir komplo olarak algılamıştır.[127] 3 Temmuz 1908 günü Resne'de Kolağası Niyazi Beyin 200 kadar askeri ve sivilden oluşan kalabalık bir çeteyle dağa çıkmıştır.[128] Özellikle Selanik ve Manastır bölgesinde olayların gittikçe büyümesi genel bir isyan havası oluşturmuştur.[129] 23 Temmuz 1908'de padişaha bir telgraf çekilerek Kanun-i Esasinin yürürlüğe girmesi istenmiş ve 24 Temmuz 1908'de II. Abdülhamit Kanun-i Esasiyi yürürlüğe koymuştur.[130] Çalışmamızın ana kaynağını teşkil eden *The New York Times* gazetesi, Osmanlı Devleti ve bu topraklar içinde yaşayan Müslim ve Gayrimüslim tebaa için önemli olan gelişmeyi gazete sütununa taşımıştır. Meşrutiyet'in ilanını *"Padişah Panik İçinde Anayasayı İlan Etti"*, Selanik halkı caddelerde *"Yaşasın Özgürlük!"* diye bağırarak dolaştı[131] ifadeleriyle, Amerikan halkını durumdan haberdar etmiştir. Ayrıca, II. Meşrutiyetin ilanı, İstanbul'daki ABD Büyükelçisi Leishman tarafından Washington'a gönderdiği bir raporla değerlendirilmiştir. Raporda, "Meşrutiyetin ilan

---

Cemiyet, Paris, Cenevre gibi merkezlerde yayın organları çerçevesinde fikirlerini paylaşmaya çalıştı. 1906 yılında 3. Ordu subaylarının da aralarında bulunduğu bir grup Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyetini kurmuştu. Ahmet Rıza Bey grubuyla birleşerek İttihat ve Terakki adını aldı. Selanik'te başlayan bu hareket kısa zamanda Makedonya'nın ve Balkanların diğer şehirlerine yayıldı ve Manastır cemiyetin ikinci önemli şehri oldu. Kuran, s. 45; Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, cilt:1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.51-54;

125 Hüner Tuncer, **Osmanlı'nın Rumeli'yi Kaybı (1878- 1914)**, Kaynak Yayınları, s.90

126 Suat Zeyrek, **Meşrutiyet: Osmanlı'da Birlikte Yaşamak Ya da Birlikte Dağılmak**, Kitabevi, İstanbul, 2013, s.27.

127 Kutlu, s,222.

128 Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitabevi, 2011, s.127.

129 Zeyrek, s. 28.

130 Bayram Kodaman, "II. Meşrutiyet 1908- 1914" , **Türkler Ansiklopedisi**, cilt: 13, s.171; Ayrıntılı bilgi için; İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, **Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Hatıratı**, İstanbul, 2003.

131 **The New York Times**, 25 July 1908,"Sultan, in a Panic Gives Constitution".

edilmesiyle birlikte Sultan'ın mutlak hâkimiyetine dayanan Osmanlı yönetim tarzının tarihe karıştığı" belirtilmiştir.[132]

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra dış politikada önemli gelişmeler yaşanmıştır. Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak etmek için faaliyetlere başlamış, diğer yandan Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi için Bulgaristan'ı desteklemiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde Avusturya'nın Bosna Hersek'i topraklarına kattığı gün, Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir (5 Ekim 1908) .[133] Bu gelişmelerin Girit'e ulaşmasıyla Girit Hıristiyanları, Girit'in Yunanistan'a katıldığını duyurmuştur. Osmanlı Devleti bu gelişmeyi protesto ederken, Avrupalı devletler de bu gelişmeyi kabul etmemiştir.[134]

Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın bağımsızlığının Berlin hükümlerine uygun olmadığını ve milletlerarası bir konferansta görüşülmesini istese de sonuç alamamıştır. Bulgaristan ve Osmanlı Devleti arasında 19 Nisan 1909'da imzalanan bir antlaşma sonucunda Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır. Avusturya'nın Bosna- Hersek'i ilhak etmesine karşılık en büyük tepki toprağın sahibi Osmanlı Devleti ve Sırbistan'dan gelmiştir.[135] Osmanlı Devleti, Avusturya'nın tutumuna protesto ve Avusturya mallarına boykot ederek karşılık vermiştir. 1909 Şubatı'nda ise Avusturya ile antlaşma imzalayarak Bosna- Hersek üzerindeki egemenliğinden vazgeçmiştir. Sırbistan ise hemen savaş hazırlıklarına girişmiş ve Avrupa da büyük bir gerginlik doğurmuştur. Devletlerin müdahalesi sonucunda Sırbistan ve Avusturya arasında uzlaşma sağlanmıştır.[136]

1908 yılı itibariyle Arnavutluk dışında Osmanlı topraklarındaki Balkan ulusları bağımsızlıklarını ilan etmiştir.

---

[132] Leishman'a göre, yeni yönetim tarzı, Osmanlı Devleti'nin uzun zamandır boğuştuğu siyasi ve ekonomik krizlerden kurtulmasına yardımcı olacak. Ayrıca bu gelişme Osmanlı Devleti'nin kısa süre de Avrupa'nın gelişmiş devletleri arasında yer almasını sağlayacaktı. **Çağrı Erhan, Türk- Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001, 376.

[133] Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789- 1994)**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s.411. (Siyasi olarak kısaltılacaktır) ; Sükan, s.108; Kocabaş, Balkan Harbi, s.62.

[134] Hale Şıvgın, "İttihat ve Terakki Politikalarının Balkan İttifaklarını Hızlandırmasındaki Rolü", **Akademik Bakış**, Cilt:6, Sayı: 11, 2012, s.8.

[135] Armağan, ss. 316- 322.

[136] A. Halûk Ülman, **I. Dünya Savaşı'na Giden Yol Ve Savaş**, İmge Kitabevi, 2002, Ankara, s.269.

II. Meşrutiyetin ilanından kısa bir süre sonra Meşrutiyet'e ve İttihat Terakki Cemiyetine karşı olan gruplar basın aracılığıyla hücumlara başlamıştır. Bu gelişmeler üzerine tarihe 31 Mart Vak'ası olarak geçen isyan patlak vermiş, ayaklanma kısa sürede bastırılmıştır.[137]

31 Mart ayaklanması ile ilgisi olduğu gerekçesiyle 27 Nisan 1909'da, II. Abdülhamit tahttan indirildi. Osmanlı Tahtında 33 yıl kalan II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi, *The New York Times* gazetesince :*"Abdülhamid'in tahttan indirilmesi, bir milletin modern tarihin şahitlik ettiği en büyük despotizmden kurtuluşu anlamına geliyor"*[138] şeklinde yorumlanmıştır. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle, İttihat ve Terakki Cemiyeti yönetimi ele geçirmiştir. [139]

Rumeli Kiliseler ve Mektepler kanunu 3 Temmuz 1910 'da çıkarılmıştı. Bunun en önemli sebebi Bulgarlara Rumlarla eşit bir statü sağlanmak istenmesidir. Kiliseler Kanunu, kiliseler arasındaki ihtilafı kaldırmış aralarında rekabet etmelerine lüzum kalmamıştı. Böylece iki kilise arasında ittifak belirtileri görülmeye başlamıştı.[140] İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin politikaları düşündükleri gibi ayrıştırıcı değil birleştirici olmuştur.

Balkan milletleri için önemli bir kırılma noktası olan Berlin Antlaşması ve sonraki süreç şüphesiz ki büyük devletlerin bu bölge ile yakından ilgilenmesine ve çıkarları doğrultusunda politikalar üretmesine sebep olmuştur.

1.2. BALKAN İTTİFAKININ KURULUŞ SÜRECİ

Balkan halkları farklı dönemlerde aralarında ittifaklar kurmuştur. Bu ittifakların ilki 1866- 1868 arasında kurulmuştur. Sırp Prensi önderliğinde oluşturulan ittifak Sırbistan, Karadağ, Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan ihtilalci ittifakı, Osmanlı Devleti'ne karşı ortak bir ayaklanma planlamışsa da, bu plan hayata geçirilememiştir.[141]

---

[137] Küçük, s. 222.
[138] **The New York Times**, 28 April 1909, " Abdül hamid is Dethroned".
[139] Akarlı, ss.263-264.
[140] Hale Şıvgın, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifaklarının Önce Kiliseler ve Çeteler Arasında Başlaması", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt:2, s. 478.
[141] Tufan, s. 39; Ayrıntılı bilgi için; Selim Aslantaş, Birinci Balkan İttifakı 1866- 1868, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1748/18581.pdf (15.03.2013).

1904-1905 Rus- Japon Savaşını kaybeden Rusya bundan böyle kaynayan kazan Balkanlarla daha fazla ilgilenmeye başlamıştır.[142] 1912 yılına gelindiğinde Balkanlarda önemli ittifaklar oluşmaya başlamıştı. Bir araya gelmesi zor olan Sırbistan, Karadağ, Yunanistan ve Bulgaristan, Rusya'nın büyük çabaları sonucunda bir araya gelmiş ve bir takım antlaşmalar imzalamıştır[143] Balkan ittifakının görünürdeki sebebi Balkan Statükosunu korumak olsa da, burada ki Rusya'nın asıl gayesi ihtiyaç halinde Avusturya'ya karşı veya Osmanlı Devleti'ne karşı kullanabilecek bir kuvveti oluşturmaktı.[144]

Osmanlı Devleti ve İtalya arasında süren Trablusgarp Savaşı, Balkan ittifakı fikrini tekrar canlandıran önemli bir etken olmuştur.

1.2.1. Bulgar- Sırp İttifak Antlaşması

1911 Türk- İtalyan Savaşı sırasında Balkan Devletleri arasında ittifak görüşmeleri başlamıştı. Rusya'nın girişimiyle 1911 Aralık ayında, Sırbistan ve Bulgaristan bir araya gelerek görüşmelerde bulunmuştu. Makedonya'nın paylaşılması konusunda ortak bir karar alamayan iki devlet görüşmeleri kesmişti. Rusya her iki ülke üzerinde baskı uygulamış[145] bunun üzerine dört Balkan ülkesi arasında yapılan ilk antlaşma Bulgaristan ve Sırbistan arasında 13 Mart 1912 yılında bağlaşma antlaşması olmuştur.[146] Bu antlaşmaya göre;

- Bulgaristan ve Sırbistan birbirlerinin bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini tanıyacaklardı ve her iki ülkeden biri saldırıya uğrarsa diğeri ona yardım edecekti.

---

[142] Peuteuil, s. 33. Rusya, Uzakdoğu'dan 'sıcak denizlere' çıkma olanağını kaybedince Batı'ya dönmüştür. Boğazlar statüsünü, Rus savaş gemilerinin Boğazlar geçmesine izin verilecek şekilde değiştirilmesini istiyordu, ayrıntılı bilgi için bkz. Uçarol, Siyasi, s.499.

[143] Sina Akşin, "Balkan Savaşlarının Dünya Tarihindeki Yeri", **90.Yılında Balkan Savaşları ve Lüleburgaz Muharebeleri**, Lüleburgaz Belediyesi Kültür Yayınları,2002, ss.13-14.

[144] Reşat Hallı, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III. Cilt 1. Kısım Balkan Harbi (1912-1913)**,Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1979,s. 4. (cilt: III olarak kısaltılacaktır)

[145]Sırbistan ile görüşemeye başladığı sırada Yunanistan ile de görüşmekte idi. Rusya Yunanistan'ın Girit yüzünden Bulgaristan'ı da savaşa sürüklemek istediğini bildirmiş ve Yunanistan ile ittifak üzerine düşünmemesini bildirmiştir. Armaoğlu, s.336.

[146] Reşat Hallı, **Balkan Harbi (1912- 1913) Harbin Sebepleri, Askeri Hazırlıklar ve Osmanlı Devleti'nin Harbe Girişi**, cilt:1, Genelkurmay Basım evi, 1970, s.45. (cilt: I olarak kısaltılacaktır)

- Büyük Devletlerden biri Türk egemenliğindeki Balkan topraklarını ele geçirmeğe kalkışırsa ve taraflardan biri çıkarlarına aykırı görür savaş nedeni görürse, diğeri ona yardım edecekti.
- Bu antlaşma ve iki ay içinde yapılacak askeri sözleşme, 31 Aralık 1920'ye kadar geçerli olacaktı.
- Osmanlı Devleti'nde iç karışıklıklar çoğalır ve bunun sonucunda Balkan statükosu tehlikeye düşerse, bu durum karşısında askeri harekete geçme gereği duyulur ise Rusya'nın onayını aldıktan sonra ancak savaşa başlanacaktı.
- Osmanlı Devleti'nden savaş sonucunda elde edilecek topraklar iki devlet arasında paylaşılacaktı.[147]

Bu antlaşmadan sonra iki devlet arasında 11 Mayıs 1912'de bir askeri sözleşme ve 1 Temmuz 1912'de iki tarafın Genelkurmay Başkanlıkları arasında bir antlaşma daha imzalanmıştır.

Askeri sözleşme neticesinde 14 Eylül 1912'de bir araya gelen Bulgar ve Sırp temsilciler kendilerine Türkiye, Avusturya ve Romanya tarafından gelecek bir saldırı karşısında ne şekilde hareket edeceklerini ve yapılacak harbin planını inceleyerek uzlaşmaya varmıştır.[148]

Balkan ittifakı oluşturmak için ilk olarak Sırbistan ile antlaşmaya varan Bulgaristan bununla yetinmemiş ve diğer Balkan devletleriyle antlaşmalar imzalamaya devam etmiştir.

1.2.2. Bulgar – Yunan İttifakı

Bulgaristan 1911 yılında Sırbistan ile ittifak arayışları içindeyken Yunanistan ile de görüşme içinde olmuştur. Rusya'nın müdahalesi sonucunda kesilen bu görüşmeler, Bulgar – Sırp ittifakının kesinleşmesi sonrasında Yunanistan ile tekrar görüşmeğe başlamıştır. Yunanistan'ın bu görüşme içinde olma sebebi Hıristiyan devletlerin Avrupa'da Osmanlı'yı yenmesi durumunda pasif bir izleyici olmak

---

[147] Üçok, ss.530- 531.
[148] Hallı, cilt: III, s. 5.

istememesidir. Yunanistan'ın en büyük endişesi, Makedonya'nın Slavların eline geçme ihtimali idi.[149]

The Times'in Balkan muhabiri J. B. Bourchier yardımı sayesinde başlayan Yunanistan ve Bulgaristan arasında ki görüşmeler[150] 1912 yılının Mayısında bir ittifak sözleşmesiyle sonuçlanmıştır. Bu anlaşma bir saldırı anlaşması değil bir müdafaa anlaşması olmuştur.[151] Sofya'da imzalanan bu antlaşmaya göre;

- İki devletten biri Osmanlı Devleti'nin saldırısına uğrarsa, diğeri ona yardım edecekti.
- İki devlet, Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan ırkdaşlarının daha iyi koşullarda yaşaması ve haklarının genişletilmesi konusunda birbirlerine yardım edeceklerdi.
- Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında var olan Girit sorunu sebebiyle savaş çıkacak olursa Bulgaristan tarafsızlık politikası izleyecekti[152]

Antlaşma maddelerinde de görüldüğü üzere Osmanlı topraklarının bölünmesi konusunda herhangi bir madde bulunmamaktadır.[153] Bu antlaşmayı takip eden 1912 Ekiminde, Bulgaristan ve Yunanistan arasında askeri bir anlaşma imzalanmıştır.[154] Bu antlaşma ile Bulgaristan Türklere karşı en az 300.000, Yunanistan ise en az 120.000 kişilik ordu çıkaracaktı.[155]

1.2.3. Karadağ'ın Balkan İttifakına Girmesi

Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan ile yapılan ittifaklar sonrasında sıra Karadağ'a gelmişti. Bulgarlar ve Sırplar ayrı ayrı Karadağ ile görüşmelere başlamıştır.

---

[149] Jacob Gould Schurman, **The Balkan Wars 1912-1913**, 2008, The Floating Press, s.56.
[150] Necdet Hayta, **Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912- 11 Ağustos 1913)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008, s.3.
[151] Schurman, s.53.
[152] Uçarol, ss. 531- 532.
[153] Hall, s.16.
[154] Armaoğlu, s.338.
[155] Edward J. Erickson, **Büyük Hezimet Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu**, Çeviren: Gül Çağalı Güven, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s.65.

Karadağ 1912 Ağustosunda Bulgaristan ile sözlü bir ittifak yapmıştı.[156] Diğer yandan Sırbistan ve Karadağ arasında 27 Eylül 1912 tarihinde İsviçre'nin Lucerne kentinde Türk yönetimi altında bulunan Sırpları hürriyetlerine kavuşturmayı amaçlayan siyasi ve askeri bir antlaşma imzalamıştır.[157] Karadağ'ı bu bağlaşmaya götüren önemli sebep Osmanlı İmparatorluğu'nun muhtemel bir bölüşmede pay sahibi olabilme isteğidir.[158] Karadağ'ında katılmasıyla "Balkan İttifakı" tamamlanmıştır.

Balkan İttifakı'nın Bulgaristan için önemi büyüktür. Bulgaristan Dışişleri Bakanlığı müsteşarı, Sir A. Nicolsan'a :"Bulgaristan tek başına çok bir şey yapamaz, ancak yüzlerce yıldan beri ilk defa Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'ın işbirliğine güvenebilir ve bu kombinezon iradesi Türkiye üzerine zorlayabilecek güçtedir" [159] şeklinde bir konuşma yaparmış ve bu ittifakın Bulgaristan için önemini vurgulamıştır.

1.3. BALKAN SAVAŞININ HEMEN ÖNCESİNDE GENEL DURUM

1.3.1. Osmanlı Devleti'nin Durumu Genel Durumu

Osmanlı Devleti toprak kayıplarıyla birlikte, eski gücünü kaybetmişti. Balkan Savaşı arifesinde ülkenin her köşesinde huzursuzluk hâkimdi. 1908 yılında Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş, Osmanlı sınırları içinde kalan tek Balkan ulusu Arnavutlar olmuştu. İttihat Terakki'nin Arnavutlar üzerinde ki Meşrutiyet yönetimine ters düşen uygulamaları, Arnavutların bağımsızlık düşüncelerine ivme kazandırmıştır. 1909 yılında ve 1910 yılında çıkan Arnavut isyanı güçlükle bastırılmıştır[160].

1911 yılında, yukarı Arnavutlukta Malisör* İsyanı çıkmış, önceki ayaklanmalara göre daha organize ve dış desteği fazla olan bu ayaklanma 1911

---

156 Armaoğlu, s. 339.
157 Hall, s.17.
158 Hallı, cilt:I, s.49.
159 Bayur, s.313.
160 İttihat Terakki Cemiyeti Arnavutların kulüp ve okullarını kapatarak Arnavutça eğitimi yasaklamıştır. Fahri Maden, "Arnavutluk'un Bağımsızlık Süreci (1877- 1913)", **Avrasya Etüdleri**, Ed.Mehmet Kahraman, 2011, Sayı,39, s.164-166.
*Arnavutlukta yaşayan Katolik Arnavutlara verilen isim. Dağlık bölgede yaşayanlar içinde kullanılır.

Temmuzunda Malisörlere verilen ayrıcalıklar neticesinde bastırılmıştır.[161] Balkanlarda bu gelişmeler olurken 1911 yılı içinde Doğu vilayetlerinde Ermenilerin çeşitli isteklerinin gündeme gelmesi önemli sıkıntı yaratmıştır diğer taraftan Makedonya ve bazı Arap vilayetlerinde karışıklıklar hükümeti endişelendirecek dereceye ulaşmıştır.[162] İçeride yaşanan bu sorunlara dış politikada İtalya'nın Osmanlı Devletine Eylül 1911'de savaş açması[163] eklenmiş ve Osmanlı Devleti'ni oldukça zor durumda bırakmıştır.

İtalya Osmanlı Devletine savaş açmadan önce Trablusgarp için ültimatom vermiş buna karşılık Hakkı Paşa kabinesi başarılı bir siyaset izleyememiş ve istifa etmiş, yerine Said Paşa Hükümeti[164] kurulmuştur. Padişah kısa bir süre sonra Meclis'i dağıtmış ve yeni seçimlere gidilmesini emretmişti. Ayan Meclisi'nce 17 Ocak 1912'de onaylamış ve seçime gidilmiştir.[165]

İttihat ve Terakki'nin gün geçtikçe sertleşen tavrına karşı muhalefet grupları birleşerek Hürriyet ve İtilaf Fırkasını kurmuştu.[166] Siyasi hayatımızda hala üzerinde durulan 1912 seçimleri meclisin feshi sonrasında gerçekleşmişti. Seçimi İttihat ve Terakki büyük bir çoğunlukla kazanmış ve 13 Nisan 1912'de yeni Meclis açılmıştı.[167] Bu seçim de iktidar partisi tarafından muhaliflere karşı, çok sert bir tavır takınılmıştır. Ayrıca çeşitli seçim bölgelerinde İttihat ve Terakki'den yana seçime müdahale edildiği bilinmektedir.[168] 1912 seçimlerinde İttihat Terakki'nin

---

161 Çelik, ss.404- 426.

162 Yusuf Hikmet Bayur, Türk İnkılâp Tarihi Cilt II Trablusgarp ve Balkan Savaşları Osmanlı Asya'sının Paylaşılması İçin Anlaşmalar Kısım I, 1911 Başından Balkan Savaşına Kadar, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1991, ss.50-53.

163 Feroz Ahmad, **İttihat ve Terakki 1908- 1914**, Kaynak Yayınları, 2007, İstanbul, s. 119.

164 Faysal Mayak, Babanzade İsmail Hakkı'nın Tanin'de yayımlanmış Makalelere Göre Osmanlı Devleti ve Dış Politika (1911) , **Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:3 /11, 2010, s. 433.

165 Sait Paşa'nın iktidara getirenin İttihat Terakki Cemiyeti olduğu düşünülmekteydi fakat bu doğru değildi. Said Paşa hükümeti kurduktan bir süre sonra 30 Aralık 1911 tarihinde görevinden istifasını vermiş, ertesi gün tekrar işbaşına getirilmiş "yeni kabinesi" 3 Ocak 1912'de Padişah tarafından onaylanmıştır. Ahmad, ss.125- 130.

166 Mahir Said, Kemal Midhat, Hüseyin Sîret ve Rıza Nur'un bulunduğu bir heyet tarafından 21 Kasım 1911'de fırka kuruldu. Fırkanın kuruluşu zamanına kadar kurulan hiçbir fırka HİF kadar İTC' yi korkutacak güçte olmamıştır. Ali Birinci, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, **İslam Ansiklopedisi**, cilt: 18, s.507-508; Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2008, s.137- 138; Kuran, s. 371.

167 Çavdar, s. 140.

168 Ali Birinci, **Hürriyet ve İtilaf Fırkası II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012, s.164- 165.

baskılarının şiddetli olması, bu seçimin pek çok yayın organında *"Sopalı Seçim"* diye anılmasına sebep olmuştur.[169]

İktidar gücüne rağmen ülkenin iç ve dış sorunlarına çare bulamadığından yıpranmış muhalefet ise şiddetlenmişti. 1912 yaz aylarına girildiğinde halk yönetimden hoşnut değildi ve ülke gidişatından ümitsizdi. Bu dönemde ülke idaresindeki problemler orduya yansımış ve subaylar arasında gruplaşmalar meydana gelmiştir. Bir grup subay 1912 yazında Manastırda dağa çekilmiş, Hükümet'in istifasını istemiştir.

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa 9 Temmuz 1912'de istifa etmiş takip eden günlerde Bahriye Nazırı ve Harbiye Nazır Vekili'nin istifası büyük bunalıma sebep olmuştur. Bu gelişmeler üzerine Sadrazam Sait Paşa Meclisten güvenoyu istemiş, 15 Temmuz 1912'de İttihat Terakki'nin oylarıyla 4'e karşı 194 oyla güvenoyu almasına rağmen ülkedeki iç bunalım, " Halâskâran Zabitân Grubu*"nun çoğalan baskısı sonucu Sait Paşa başkanlığındaki hükümet, 16 Temmuz 1912'de istifa etmiştir. [170] Padişah, Hariciye Nezareti vasıtayla sadrazamlık görevini Londra elçisi olan Tevfik Paşa'ya teklif etmiştir. Tevfik Paşa bu görev için bazı şartlar öne sürmüş, şartlar üzerinde uzlaşma sağlanmadığı için Sadrazamlık teklifi geri alınmıştır.[171]

Sait Paşa'dan sonra görev Gazi Ahmet Muhtar Paşa'ya verilmiştir (22 Temmuz 1912). Türkiye'nin yeni Bakanlar Kuruluna sahip olduğunu bildiren *The New York Times* gazetesi, Baş vezirliğe atanan Muhtar Paşa'nın oluşturduğu yeni kabine'nin şu şekilde olduğuna yer vermiştir; *"Savaş Bakanı Nazım Paşa, Adalet Bakanı Hüseyin Hilmi, Dış İşleri Bakanı Kamil Paşa, İç İşleri Bakanı Ferid Paşa, Ekonomi Bakanı Ziya Paşa, Şeyh-ül İslam Cemaleddin Efendi"*[172]. Kabine deneyimli

---

[169] Çavdar, s. 140; Ahmad, s.131.
[170] Rıfat Uçarol, "Balkan Savaşı Öncesinde Terhis Olayı ve Seferberlik İlanı Sorunu" , **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler**, Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989, s. 259-261. (Balkan Savaşı Öncesinde olarak kısaltılacaktır)
*Hâlaskâran Zabitân Grubu: Mayıs- Haziran 1912'de bir grup subay tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Amaçları iktidarı İttihat ve Terakki Cemiyeti 'nin elinden almak ve "yasal hükümet"i geri getirmekti. Ahmad, s. 134. (yazar ve sayfa silinebilir)
[171] Rıfat Uçarol, **Gazi Ahmet Muhtar Paşa Bir Osmanlı Paşası ve Dönemi**, Milliyet Yayınları, 1976, s.337.
[172] **The New York Times**, 22 July 1912, "Turkey Has New Cabinet".

ve bilgili politikacılardan oluşmaktaydı fakat politikacıların 65 yaş üstünde olması sebebiyle gazeteler ve kamuoyu tarafından *" Büyük Kabine"* ismi yakıştırılmıştı.[173]

Gazi Muhtar Paşa'nın Kabinesi başa geçtiği dönemde Balkan birliği kurulmuştu. Said Paşa kabinesi zamanında Hariciye Nazırı olarak görev yapan Âsım Bey'in *"Balkanlardan imanım kadar eminim"* ifadesi yaklaşan büyük tehlikenin farkında olmadığını ve gelişen olaylara karşı ilgisiz ve bilgisiz olduğunu göstermiştir. Oysa ki, Sırbistan yaklaşan savaşın farkında idi. Bu sebeple Avrupa'dan seri ateşli toplar satın almış, Osmanlı Devletine başvurarak bunların Selanik üzerinden nakillerine müsaade istemiş ve Babıâli de buna müsaade etmişti. Gazi Muhtar Paşa göreve geldiğinde buna engel olmuş ve Selânik'e varmış olan cephaneliğe hemen el koydurmuştur.[174]

Gazi Muhtar Ahmet Paşa Hükümeti, göreve geldiği süreden itibaren, İttihat Terakki iktidarı döneminde uygulandığı gibi bunalımları baskı yoluyla çözmeyi tercih etmemiş, Arnavutlukta süren isyanı bastırmak amaçlı çeşitli önlemler almıştır. "Büyük Kabine", görevinin ilk günlerinde, Said Paşa Hükümeti döneminde gündemde olan 1908 yılında silah altına alınan askerlerin terhis edilmesi konusunu, gündeme gelmiştir.[175] Hükümetin aldığı karardan sonra Harbiye Nazırı Nâzım Paşa Rumeli'deki 120 tabur askeri (yaklaşık 75.000 kişi) terhis etmiştir.[176] Askerilerin terhisi Ağustos ayının başında başlamış Eylül ayına kadar parça parça sürmüştür.[177] Türk ordusu kağıt üzerinde hazırlanan savaş planlarına bakıldığında Balkan devletlerinin sahip olduğu insan kuvveti ve silah adedinden fazlasına sahipti. Yalnız ordular Meriç boylarından Umman denizine uzanan büyük bir alana yayılmış buluyordu.[178] Ordunun bir kısmının terhis edilmesinin yanı sıra bu dönemde başka

---

[173] Tevfik Çavdar, **Talat Paşa, Bir Örgüt Ustasının Yaşam Öyküsü**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001, s. 242. Gazi Ahmet Muhtar Paşanın oğlu Mahmut Muhtar Paşa'nın Bahriye Nazırı olması sebebiyle "baba- oğul Kabinesi" diye de anılmaktaydı. Rıfat Uçarol, "Gazi Ahmet Muhtar Paşa", **İslam Ansiklopedisi**, cilt: 13 s. 447.

[174] **Mufassal Osmanlı Tarihi**, Bir Heyet Tarafından Hazırlanmıştır, cilt: VI, Güven Yayınevi, İstanbul, 1963, s.3486.

[175] Uçarol, Balkan Savaşı Öncesinde, ss.261- 266.

[176] Mufassal Osmanlı Tarihi, s.3487.

[177] Çanakkale ve İzmir de bulunan redif birlikleri boşaltılmış, bir kısım redif izinli olarak terhis edilmiştir. Uçarol, Balkan Savaşı Öncesinde, s.267.

[178] İhsan Ilgar, "1912- 1913 Balkan Savaşları", **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı:2, 1974, s. 78.

bir hata yapılarak bu karışık dönemde Yemen'de çıkan Şeyh Yahyâ ayaklanmasının bastırılması amacıyla bölgeye birlik gönderilmiştir.[179]

1908 İkinci Meşrutiyet'in ilanına kadar ordu, Avrupa devletlerinin değil Balkan devletlerinin ordularına oranla örgüt, eğitim ve donanım bakımından geri kalmış durumda idi. Bu tarihten sonra Alman subayların denetiminde ordu eğitimi iyileştirmeğe gidilmiştir. Bu çalışmalara rağmen Trablusgarp Savaşında olumlu sonuç alınamamıştı.[180] 1912 yılında Osmanlı Ordusu çeşitli zorluk ve problemle karşı karşıya iken "Terhis Olayı"nın yaşanmış olması durumu daha da güçleştirmişti.[181]

Osmanlı Devleti'nin Trakya'da 1nci Ordu, Makedonya'da 2nci Ordusu bulunmaktaydı. İki ordunun harekâtı için 12 plan hazırlanmıştı. Bu planlara göre 1nci Ordu (Doğu Ordusu) 478.848 kişi, 2nci Ordu (Batı Ordusu) ise 334.815 kişi ile harbe katılması planlanmışken " Terhis Olayı" sebebi ile 1nci Ordu 115.000 kişi, 2nci Ordu 175.000 kişi savaşa katılmak zorunda kalmıştır. Balkanların 480.000 kişilik ordusuna karşılık, Osmanlı Devleti 290.000 kişilik ordu ile savaşmak zorunda kalmıştır. Mevcut askerin 1/8 i tüfeksiz idi.

Osmanlı Devleti'nin savaş öncesi ekonomik durumunu inceleyecek olursak, savaşlar ve isyanlar, ülkenin maddi gücünü tüketmiş, iç ve dış borçların faizleri karşılanamayacak duruma gelmişti. Bu da ordunun araç, gereç, silah teminini zorlaştırmıştı.[182] Savaş hazırlıkları içerisinde çeşitli yardım kampanyaları düzenlenmiş, Osmanlı Hanedanı mensupları, Osmanlı ileri gelenleri ve Osmanlı kadınları para ve at yardımında bulunmuştur. Diğer yandan Hintli Müslümanlar mitingler düzenleyerek tepkilerini ortaya koymuş, çeşitli yardım kampanyaları düzenlemiştir.[183]

---

179 Fahreddin Altay, "Balkan Felaketi", **Hayat Tarih Mecmuası**, sayı:8, 1972, s.38.
180 Reşat Hallı, cilt: **III**, s.25.
181 Uçarol, Balkan Savaşı Öncesinde, s. 264- 265.
182 İsmet Görgülü, **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912- 1922, Balkan- Birinci Dünya ve İstiklâl Harbi**, Tür Tarih Kurumu, Ankara, 1993, s.10- 11. Ayrıntılı bilgi için Reşat Hallı, cilt:1.
183 Salim Aydın, **Balkanların Acı Yüzü Basın Tarihinde Balkan Savaşları**, Yeditepe Yayınları, 2013, İstanbul, s.316- 326.

1.3.2. Osmanlı Devletinin Seferberlik İlanı

1912 yılı Eylül ayına gelindiğinde Balkanlar iyice karışmış, yaşanan gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti bu bölgede yarı seferberlik yapma kararı almıştı[184]

İtalyanlar Balkanlarda ki krizin oluşmasında etkili olan bir devletti. İtalya, Osmanlı İmparatorluğu'nun Afrika'daki çöküşünü başlatmış, başkalarını da imparatorluğun Avrupa'dan atılma zamanı gelmiş olabileceğini düşünmeğe kışkırtmıştır[185]. Bunun üzerine Balkanlardaki karışıklık askeri eyleme dönüşme yoluna girdi.

30 Eylül 1912'de, Balkan devletlerinin seferberlik ilanı 1 Ekim'de *The New York Times* gazetesinin sütunlarına *"Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan seferberlikte"*, başlığıyla yansımıştır. Gazeteye özel bir telgrafla bildirilmiş olan haberde *"Bulgar ve Sırp ordularına aynı anda seferberlik emri verilmiştir. Bu gelişmenin Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ arasındaki askeri birlik açısından önem teşkil ettiği"*[186] vurgulanmıştır. Balkan ordusunun genel durumu hakkında gazetenin verdiği bilgiler ve yorumlar şu yönde olmuştur; *"Yunanistan hem ordusunu hem donanmasını harekete geçirmiş, Sırbistan ordularını toplamaya başlamış ve 250.000 kişiyi silâhaltına alabileceğini iddia etmiş"*, fakat bu sayı gazete tarafından gerçek dışı olduğu düşünülmüştür. *"Bulgaristan savaş hazırlıkları kapsamında basın telgraflarına sansür uygulamasını başlatmış, Karadağ'ın küçük ordusunun diğer müttefiklerine göre daha hazır olduğu"* fakat Türkiye'ye ölümcül bir tehdit unsuru oluşturmadığına değinmiştir.[187]

Balkan devletlerinin askeri hazırlığına cevap olarak Osmanlı Devleti Balkan devletlerinden bir gün sonra 1 Ekim 1912'de seferberlik ilan etmiş Balkanlardaki gerginlik artmıştı.[188] *"Ekim ayı bu bölgede savaş başlatılacak bir mevsim değil(...) fakat şu anda başında bir sürü dert olan Türkiye'yi rahatsız etmenin tam zamanı"* olduğu yorumunu getiren *The New York Times* gazetesi, Türkiye'nin özellikle

---

[184] Uçarol, s. 536.
[185] J.M. Roberts, **Yirminci Yüzyıl Tarihi**, Çev.: Sinem Gül, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları,2003. s.190.
[186] **The New York Times**,1 October 1912, "Greece, Bulgaria, Servia Mobilize".
[187] **The New York Times**, 2 October 1912, "Ottoman Army To Be Mobilized".
[188] **The New York Times**, 2 October 1912, "Ottoman Army To Be Mobilized"

Malissör'deki Arnavutlara verdiği sözleri tutmamasının Balkan krallığını rahatsız ederek harekete geçirmiş olduğu, Makedonya da özerklik istenmesi karşısında Bâb-î Ali'nin her reformu yapabileceği fakat özerklik vermektense kan dökmeğe razı olduğuna dikkat çekmiştir. [189]

Balkan Devletlerinin tahrikleri[190] Türk kamuoyunda Balkan Devletlerine karşı savaş ateşini hızla yükseltmeğe başlamıştı. Binlerce öğrenci ve halk bir araya gelerek ellerindeki savaş yanlısı pankartlarla saray önüne yürümüştür. Bulgar Elçiliği önünden geçiş anında taş fırlatarak[191] öfkelerini göstermiştir. Aynı gün Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Gazi Muhtar Paşa Kabinesini desteklediğini göstermek üzere büyük bir miting tertip ettiğini açıklamıştır. 4 Ekim günü Sultan Ahmet Meydanı'nda savaş yanlısı ateşli konuşmalar yapılarak hükümete destek verilmiştir.[192] Osmanlı ordusunda daha önce görev almış biri olan Alman General Colmar Freiherr von der Golt Balkan Devletlerine karşı yapılacak olası savaşta Osmanlı Devleti, Balkan Devletlerine karşı üstünlük kuracağını düşündüğünü bildirmiştir.[193]

Osmanlı Devleti kendisine karşı oluşan bu ortamda nadir de olsa Türkleri destekleyen haberlere de rastlamıştır. Örneğin; siyasi çevrelerle ilişkileri kuvvetli olan ve Birinci Balkan Savaşı başladığı sırada New York'ta bulunan Pierre Loti[194] , ABD Başkanı William Howard Taft'ı ziyaretinde, Balkan Devletlerinin Bölge de savaş çıkarmaya istekli olduğunu, Osmanlı Devleti'nin topraklarının ele geçirilmek istendiğini ifade etmiş, Türklerin topraklarını sonuna kadar savunacak ruha sahip olduğunu belirmiştir.[195] Balkan ülkelerinin tutumunu Loti, *"Kötü olaylarla boğuşan bu ülkenin arkasından saldırmak için, içinde bulunduğu durumdan yararlanmak gerçekten kötü bir şeydir"* ifadesiyle eleştirmiştir. Ayrıca *" Avrupa'nın yapamadığını belki özgür ve tarafsız Büyük Amerika onun yerine bu zaferi kendi*

---

[189] **The New York Times**, 2 October 1912, " The Balkan War Scare".
[190] Padişah Mehmet Reşat'ın 1 Ekim doğum günü olması sebebiyle İstanbul'da elçilik binalarına bayrak çekilmiş, fakat Bulgar, Yunan, Sırp ve Karadağ elçiliklerine bayrak çekilmemiştir. Ayrıntılı Bilgi için Bkz. Uçarol, Gazi,s. 412.
[191] **The New York Times**, 4 October 1912, "War Is Begun In The Balkans".
[192] Uçarol, Gazi, s. 413.
[193] **The New York Times**, 5 October 1912, "Thinks Turks Will Win".
[194] Bahar Gidersoy, **Pierre Loti Gözüyle Türkiye ve Batı Medeniyeti**, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Enstitüsü, s. 95.
[195] **The New York Times**, 3 October 1912,"Loti Saddened By Balkan News".

başaracaktır" sözleriyle Loti, Amerikan Başkanı Taft'ın kendisine Amerikan gezisi sırasında kişisel olarak verdiği hakemlik sözünü hatırlatır.[196]

Gazi Ahmet Muhtar Paşa hükümeti, Arnavutlukta asayişin sağlanması ve Makedonya ıslahatını yaparak Balkan devletlerine savaş bahanesi bırakmamak[197]istemiş. Bunun için 1878 Berlin Antlaşmasının 23. Maddesine göre hazırlanan ve yürürlüğe konulmayan ıslahat layihası, tatbik edilme kararı alınmış ve 5 Ekim 1912'de elçiliklere ve basına açıklanmıştır. [198]

Seferberlik durumunda olan Yunan, Sırp, Bulgar, Karadağlı gençler ülkelerine dönmüş, savaştan muaf milletvekilleri, prensler, sefirler ülkelerine dönerek orduya katılmıştır. Birçok zengin servetlerini hükümete bağışlamıştır. 5 Ekim'de olağanüstü toplantı yapan Sırplar, coşkulu bir hava içinde idi. Hükümetin istediği krediler onaylanmıştı. 6 Ekim'de tüm Bulgaristan'da savaş hali ilan eden kraliyet emirnamesini tasdik etmiş, bütün milletvekilleri aylıklarını savaş giderleri için tahsis etmişti. Balkanlarda bu gelişmeler yaşanırken İstanbul'da hükümetin ne pahasına olursa olsun barışı korumaya çalıştığı belli oluyordu.[199]

1.4. BİRİNCİ BALKAN SAVAŞI ÖNCESİ AVRUPA DEVLETLERİ'NİN TUTUMU

Avrupa Devletleri, Osmanlı Devleti'nin özellikle Avrupa da kalan topraklarıyla kendi çıkarları doğrultusunda uzun süredir ilgilenmekteydi. Yaklaşan savaşın ayak sesleri duyuldukça Avrupa devletleri kendi politikaları doğrultusunda duruş sergilemiştir. Balkan savaşı öncesinde her devlet kendi çıkar, görüş ve politikalarına göre savaşı değerlendirmiştir.

The New York Times gazetesi Avusturya'nın, savaş hazırlığı içinde olan Balkanların genel durumunu yorumladığı geniş bir habere yer vermiştir. Bu haberde, Balkan sorununun Avusturya'da büyük ilgi uyandırdığına dikkat çekmiştir. Haberin ayrıntısı şu şekilde olmuştur:

Avusturya Macaristan Dışişleri Bakanı Kont Leoport von Berchtold Avrupa Türkiye'sinde ki kötü şartların komşu ülkelerin devlet adamlarına büyük

---

[196] Gidersoy, s.95.
[197]Mufassal Osmanlı Tarihi, s. 3488.
[198] Üçok, s.414.
[199] Andonyan, s. 207.

sorumluluklar yükleyerek bu devletleri ciddi derecede etkilemektedir.(...) Diğer yandan, Türkiye'nin durumun ciddiyetini fark edip sorunları engellemenin bir yolunu bulacağına güvenimiz tam. Aldığımız bilgiler de Osmanlı Hükümeti'nin farklı milletlerin makul ihtiyaçlarına cevap verecek garantilerin sağlanması için hummalı bir şekilde çalıştığını onaylıyor. Türkiye'nin toprak bütünlüğünün ve iç huzurunun korunması bizim çıkarlarımızın kilit noktası. Osmanlı devlet adamlarının Makedonya'nın farklı halklarının yasal taleplerini yerine getirmeyi Osmanlı Devleti'nin zorunluluğu olarak görmeleri gerektiğini düşünüyoruz. Bu sorunu çözmek için harcanan her türlü dürüst çabanın destekçisi olacağız. Dışişleri Bakanı sözlerini şöyle sonlandırdı: Diplomasinin görevi çatışma tehlikesini ortadan kaldırmak ve Balkanlar'da gelişmesi muhtemel bir savaşı engellemek. Coğrafi konumumuz bizi kargaşaya çok yakın tutuyor ve şu anda krallığımızın büyük çıkarları tehlikede.[200]

Balkan birliğinin oluşumunda etkili olan Rusya, Balkan Savaşlarının hemen öncesinde etkili olmaya yine devam etmiştir. Büyük Britanya ve Rusya'nın Bâb-ı Âli'ye söz verilen reformların en kısa zamanda uygulamaya geçilmesi için ısrar etmiştir. 30 Eylül 1912'de Balkan Devletlerinin seferberlik ilan etmesinden hemen sonra büyükelçilikler önemli çalışmalar yapmaya başlamıştır. Rusya Dışişleri Bakanı M. Sazanoff 30 Eylül'de İtalyan ve Türk Büyükelçileri ile bir konferans düzenlemiş gelişmeler üzerine görüşmeler yapmıştır. Ayrıca M. Sazanoff'un yayınladığı bir raporda İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in barış için çalışmaya istekli olduğunu belirtilmiştir.[201]

M. Sazanoff'un yapmış olduğu başka bir resmi bildiriyi *The New York Times* gazetesi okuyuculara şöyle aktarmıştır;

Rusya, Fransa, ve Büyük Britanya, Hıristiyan vilayetlerinde hızlı reformlara gidilmesi gerektiği konusunda Türkiye'ye güçlü fakat dostane beyanlarda bulundu; ancak Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'da savaş ateşinin düşürülüp düşürülmeyeceği halâ bir sorun. Bu dört devlete Türkiye üzerine ortaklaşa gerçekleştirecekleri bir saldırının sonuçlarının ne olacağının ve zafer nimetlerinin hiç birinden faydalanamayacaklarının sert bir şekilde anlatılması gerek. Eğer Bulgaristan ve destekçileri savaştan toprak anlamında

---

200 **The New York Times**, 25 September 1912, "Powers Combine For Balkan Peace".
201 **The New York Times**, 1 October 1912, "Greece, Bulgaria, Servia Mobilize".

bir getiri sağlayamayacaklarına ikna edilebilirse, ok yaydan çıkmadan önceki bu son zamanlarda büyük riskler getirecek bir hamle yapmaktan vazgeçebilirler.[202]

Hindistan, İngiltere'den Türkiye'ye karşı düşmanca bir tutum sergilenirse Hindistan'da doğacak memnuniyetsizlik konusunda uyarıda bulunmuştur. Hindistan'ın savaşa girmesinden çekinen İngiltere, Padişah'a reform konusunda baskı yapmaya mesafeli durmuştur. İngiltere, Büyük Güçlerin İstanbul'da ortak hareket etmesi gerektiğini açıklarken, Rusya ve Avusturya'nın da Avrupa'nın Balkanlar'daki temsilcisi olma fikrini önermişti. Bu fikirle Avusturya'da müdahale planındaki yerini garantilemiş oldu[203]. Osmanlı Devleti ile savaştan henüz çıkmış İtalya, Balkanlarda atılacak adımlar konusunda Büyük Güçlerle hareket edeceğini duyurmuş, fakat barış antlaşması imzalanana kadar İstanbul'a herhangi bir müdahalede bulunmayacağını belirtmiştir.[204]

Balkan Savaşları öncesinde en etkili devlet Fransa olmuştur. Fransa Başbakan'ı Bay Poincaré devletlerin çakışan isteklerini bağdaştırmak için üstün gayret sarf etmiştir. Poincaré'nin önerisi: Bir yandan Balkan devletlerine baskı yapılacak diğer yandan Türkiye'ye reformların uygulanması konusunda baskı yapılacak.[205]

5 Ekim 1912 günü, Büyükelçiliklere ve basına Berlin Antlaşmasının 23.maddesinin uygulanma kararı bildirilmiştir. Bu kararı, *The New York Times* gazetesi, Fransa, İngiltere ve Rusya'nın başarısı olarak görmüş , *"Üçlü İtilaf'ın Büyükelçilerinin attığı adımın sonucu olarak Bâb-ı Âli, Rumeli ve Makedonya eyaletlerinde Berlin Antlaşmasının maddesinin uygulanmasını kabul etti"* şeklinde ifade etmiştir. *"Bu reformlar, Bulgar taleplerini tatmin etme konusunda büyük bir adım olacak"* yorumu yapılmıştır. Bu düşüncenin aksine İngiliz gazetesi The Daily Mail'in muhabiri William Maxwell'in, *The New York Times* gazetesine telgraf ile ilettiği haberde Sofya'nın savaşa hazırlıklı ve istekli olduğu bilgisini vermiştir.[206]

---

202 **The New York Times,** 2 October 1912, "Ottoman Army To Be Mobilized".
203 **The New York Times,** 7 October 1912, " Europe To Pladge Balkan Reforms"
204 **The New York Times,** 7 October 1912, "Europe To Pledge Balkan Reforms".
205 Andonyan, s.208.
206 **The New York Times,** 7 October 1912, "Europe To Pledge Balkan Reforms"

Karadağ'ın, 8 Ekim 1912'de savaş ilan etmesiyle I.Balkan Savaşı başlamıştır.[207] Balkan Savaşı başladığı sırada *The New York Times* gazetesi oldukça dikkat çekici bir röportaja yer vermiştir. *"Amerika'nın Balkan Savaşı'ndaki Çıkarları"* başlığıyla verilen haberin içeriğinde William Milligan Sloane'un, Balkan Savaşı ve Amerika üzerine bir değerlendirmesine yer vermiştir. Prof. Sloane röportajında , *"Osmanlılar yenilirse Amerika'nın, müdahalesini gerektiren karışıklıklar çıkabilir"* ifadesini kullanmıştır. Röportajın devamında;

> *New York gazetesinin Berlin muhabirinin, bu hafta editöründen savaş haberlerini azaltması yönünde bir talimat aldığını biliyorum. Bunu dışarıdan duyan birisi Balkanları saran olaylarda Amerikan çıkarlarının bulunmadığını düşünebilir. Bundan daha yanlış bir izlenim olamaz. Yakın Doğu'da çok ciddi çıkarlarımız bulunmakta. Burası on yıllardır kapsamlı ve son derece başarılı Amerikan misyonerlik kampanyalarına ev sahipliği yapmıştır. Gariptir ki Hıristiyan bakış açısıyla bakıldığında Amerika, Yunan Kilisesi'nin Balkanlar'daki etki alanının genişlemesindense Osmanlı rejiminin ebedileşmesinden daha çok umutludur. Kesin olarak görüşüm, Balkan toprakları tamamıyla kendi nüfuslarının ve Yunan Kilisesi'nin kontrolüne geçerse buradaki yabancı misyonerlik kurumlarının ciddi derecede zarar göreceği yönündedir.(...) Amerika'nın ticari çıkarları da, Yakın Doğu'da bir Slav hükmünden olumlu etkilenmeyecek. Üreticilerimizin ve tüccarlarımızın Balkan Hükümetleri'nden yeterli devlet korumasını almaları çok zor olacak ve bu yüzden bu hükümetlerin prestijinin artması bizim ticari dünyamız tarafından olumlu karşılanmayacaktır. Hem duygusal hem de ticari açıdan Amerika, Türklerin Balkanlar'da korunmasını istemektedir, ancak Makedonya'daki şartların korkunçluğu ve buralarda mutlak suretle bir şeylerin yapılması gerektiği de göz ardı edilemez. Hıristiyan nüfusun durumu hiçbir zaman Jön Türkler döneminde olduğu kadar kötü olmadı.(...) Balkan Devletleri şu anda Türklere ait olan topraklarda kendi hâkimiyetlerini kurmayı başarırlarsa Birleşik Devletlerin müdahalesini gerektirecek karışıklıklar doğacağını öngörüyorum.(...)Bunu göz önünde bulundurarak, Balkan savaşındaki*

[207] **The New York Times**, 9 October 1912, "War Declared".

çıkarlarımızın tarafsız gözlemci olmaktan öteye geçmediğini düşünmek çok yanlış biz izlenim olur [208]şeklindedir

13 Ekim'de Bulgaristan, Balkan Devletleri adına Türkiye'ye bir nota göndermişti. Sofya'dan gelen rapora göre; Büyük Güçlerin Avrupa Türkiye'sinde yapılacak reformları sağlama yönündeki sözüne rağmen Müttefik Devletlerin Hükümetleri, kendilerini direkt olarak Bâb-ı Âli Hükümetine anlatma ve etkili bir biçimde uygulanacak köklü reformların Avrupa Türkiye'sindeki, Hıristiyan nüfusun düzenini ve huzurunu garanti altına alabileceğini ve ancak kalıcı barışın bu yolla temin edilebileceği ifade etmiştir. *"Üç balkan devleti son zamanlarda gelişen olaylar sebebiyle Karadağ'ın kendilerine katılmamasından üzüntü duyduğunu"* belirtmiştir.

> *Türkiye'yi Berlin Antlaşması'nın 23.Maddesinde belirtilen milliyetçilik temeli üzerinde yaşama, eyaletlerin yönetimsel özerkliği, Belçikalı ve İsviçreli Valiler, seçilmiş meclisler, kendi jandarma ve milis güçlerini oluşturma ve özgür eğitimi içeren reformların, Büyük Güçlerin büyükelçileri ve İstanbul'daki dört devletin elçileri tarafından denetlenen eşit sayıda Hıristiyan ve Müslümanlardan oluşan bir heyet tarafından uygulanmasına davet etti.*

Bu nota sonunda Osmanlı Devleti reformların 6 ay içinde yürürlüğe girmesi ve Osmanlı Devleti'nin seferberlik halinde bulunan ordusunun durumunu tekrar gözden geçirmeye davet edilmişti. Bu teklif uygulanırsa Osmanlı hâkimiyeti altındaki topraklarda barış sağlanmış olacaktı.[209] Diğer yandan Balkan Devletleri ve Osmanlı Devleti sıcak savaşa bu kadar yaklaşmışken *"Büyük Güçler arasında diplomatik durumla ilgili herhangi önemli bir gelişme olmamıştır. Fransız Hükümeti'nin ortaya attığı Avrupa Konferansı fikri Kabinelerde tartışılmış ve henüz bir sonuç alınmamıştı"*[210] şeklinde bir habere yer vermiş, Avrupa devletlerinin savaşı durdurmak amaçlı bir çözüme ulaşamadıklarını ifade etmiştir.

Avusturya ve Fransa henüz Trablusgarp Savaşı sürerken Mayıs ve Haziran 1912'de " Balkan hükümetlerinin ittifak antlaşması yaptıklarını, İtalya ile acil barış antlaşması yapılması gerektiği" tavsiyesinde bulunmuştu.[211] Osmanlı Devleti,

---

[208] **The New York Times,** 13 October 1912, "America's Interest In The Balkan War".
[209] **The New York Times,** 14 October 1912, "Balkan States Give Sultan Ultimatum"
[210] **The New York Times,** 17 October 1912, "Take Berana After Ten Days' Fighting".
[211] Tüccarzâde İbrahim Hilmi, **Balkan Harbi'ni Niçin Kaybettik?**,İz Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.55.

durumun ciddiyetini Balkan coğrafyasında savaşın patlak vermesiyle fark etmiştir. Osmanlı Devleti, Türk- İtalyan savaşını bitiren "Ouchy Barış Antlaşması 15 Ekim 1912 imzalamıştır.[212] İtalya ile yapılan barış Osmanlı birliklerini büyük ölçüde rahatlatmıştır.

---

[212] İlan edilen anlaşma metninin altında imza tarihi olarak 18 Ekim 1912 tarihi yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz, İsrafil Kurtcephe, **Türk- İtalyan İlişkileri (1911- 1916)**, Türk Tarih Kurumu, 1995,Ankara, 221.

II. BÖLÜM

I.BALKAN SAVAŞI

2.1. BALKAN SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI VE SAVAŞ SIRASINDA GELİŞMELER

Osmanlı Devleti'nin savaşa mesafeli duruşu ve sözde Avrupa Devletlerinin savaşa mani olma çabaları Karadağ'ın 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devletine savaş ilan etmesine engel olamamıştır.

Bir önceki bölümde Balkan Devletlerinin Osmanlı Devletine verdiği notaya değinilmişti. Balkan Devletlerinin vermiş olduğu nota ve teklif ettiği maddeler Balkan Devletlerinin, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışması demek oluyordu. Bu sebeple Bab-ı Âli, ağır koşullar taşıyan bu ültimatonu reddetmiştir.[213]

Hariciye Nazırı özel kalem müdürü Ethem Bey, Bulgar ve Sırp sefarethanelerine Osmanlı Devleti adına bir nota vererek memurların pasaportlarını alarak Osmanlı arazisini terk etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Osmanlı Hükümeti, Yunanistan'da bulunan Osmanlı tebaasının durumu ve hukukun muhafaza edilmesini Almanya Hükümetine bırakmıştır. Almanya konsolosunun bulunmadığı yerlerde ise Osmanlı tebaasının hukukunu koruma görevi İngiliz konsoloshanelerine bırakılmıştır.[214] Türk Elçileri Sofya ve Belgrad'dan ayrılmış, Atina da bulunan Türk Elçisi ise makamını terk etme emri almıştı.[215] Bu gelişmeler üzerine 17 Ekim 1912'de *"Balkan Devletleri Savaş İlan Etti"*. Balkan Devletleri'nin savaş ilan etmesi sonrasında en önemli açıklama Sultan Mehmet Reşat'tan gelmiştir. *The Daily Mail*'in İstanbul Muhabiri Padişahla görüşmüş, Sultan'ın ifadesi *" Biz savaşmaya zorlandık. Eğer kimse bize dokunmasaydı saldırıya geçme amacımız yoktu. Kılıcımızı çekmemizin tek sebebi sınırlarımızı ve haklarımızı korumaktı"*[216] şeklinde olmuştur.

Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan'ın, Osmanlı Devleti ile Karadağ arasındaki savaşa katılmasıyla, Osmanlı Devleti için zor bir süreç başlamıştır.

---

[213] Uçarol, Siyasi, s.537.
[214] Salim Aydın, ss. 339-340.
[215] **The New York Times,** 17 October 1912, "Take Berana After Ten Days' Fighting".
[216] **The New York Times,** 18 October 1912, "Balkan Nations Proclaim War".

Osmanlı ordusu Balkan Devletlerine karşı Rumeli, Trakya ve Makedonya olmak üzere iki cephede savaşacaktı. Savaş için kuvvetler ikiye bölünmüştü. Doğu komutanlığı Trakya'yı, Batı Komutanlığı ise Makedonya'yı savunacaktı. Doğu Kuvvetleri Komutanlığına Abdullah Paşa getirilmiştir. Bu ordu, Ömer Yaver Paşa (Birinci Kolordu), Şevket Turgut Paşa (İkinci Ordu), Mahmut Muhtar Paşa (Üçüncü Ordu), Abuk Paşa (Dördüncü Ordu), kumandasındaki kolordudan ibaretti.[217] Doğu ordusunun en önemli kısmı olan Edirne Kalesinin ve şehrinin savunmasına ise Mehmet Şükrü Paşa getirilmişti.[218] Doğu kuvvetlerinin mevcudu 100.000'i aşmakta idi. Bu kuvvetlerin karşısında Bulgarların orduları 100.000 dolayında idi. Makedonya kuvvetlerinin tümü Ali Rıza Paşa komutanlığında idi. Birlikleri Cavit Paşa (6. Ordu) ve Fethi Bey (7.Ordu), komutasında ki 110.000 kişi savaşacaktı. Aşağı Makedonya da ise Tahsin Paşa komutasında ki birlik gerekli durumda yardım etmek üzere görevlendirilmişti. Bu bölgede savaşılacak olan Karadağ, Sırp ve Yunan kuvvetleri 260.000 kadardı.[219]

Osmanlı Devleti'nin savaşa sıcak bakmamasının önemli bir sebebi, Balkan Savaşı'nın bir dünya savaşına dönüşmesinden çekinmesiydi. Bu çekince Osmanlı basınında yer almış[220] , *The New York Times* gazetesinde ise şöyle ifade edilmiştir; Dört devlet ile savaş halinde olan Osmanlı Devleti beşinci ülkenin de savaşa dâhil olmasından korkmaktadır. Kâmil Paşa ile yapılan görüşme sonrasında Kâmil Paşa'nın durum ile değerlendirmesi şu şekilde olmuştur:

> *Kral Ferdinand'ın Hilal'e karşı Haç'la kutsal savaş başlatma çağrısına İngiliz halkının kulak asmayacağını ummaktayım. İngiltere'nin Türkiye ile olan dostluğu büyük bir sınavdan geçmektedir. Sözde Hıristiyan Kralının fanatisizm uyandırmayı amaçlayan bu şeytani ve tehlikeli planını kınıyoruz. Türkiye, Kral Ferdinand'ın insanlığın en derin hissi olan dini kullanmaya çalıştığının farkındadır,*

ifadelerini kullanmıştır. Kamil Paşa'nın dikkat çeken önemli bir ifadesi de *"Balkan Savaşı Avrupa'yı da içine alacak büyük bir felaketi başlatacaktır"* sözleri

---

[217] Karal, c.IX, s. 310.
[218] Veysel Akın, "Edirne Müdâfii Mehmed Şükrü Paşa (1857- 1916)" **Edirne Müdâfii Mehmed Şükrü Paşa,** Zaman Kitap, İstanbul, 2008, s. 191.
[219] Karal, c. IX, ss.310- 311.
[220] Ayrıntılı bilgi için bkz. Salim Aydın, Balkanların Acı Yüzü, ss.345- 346.

olmuştur.[221] Kâmil Paşa bu ifadesiyle adeta I.Dünya Savaşı'nın yaklaştığının altını çizmiştir.

Savaşın ilanını takip eden hafta içinde Balkan ordularının ilerleyişi şu şekilde idi. Sırplar sınırı geçerek Osmanlı topraklarına ilerlemiş, Eğri Palanka ve Kumonava'yı almıştı. Bu gelişme üzerine *"Sırplar Üsküp'ün anahtarını ele geçirmiştir"*[222] yorumu *The New York Times* gazetesince yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya açılan kapısı Edirne, Bulgaristan'ın oldukça iştahını kabartan bir şehir olmuştur. Bulgarlar tarafından Edirne yolu için önemli olan bölgelerin alınıyor olması, *"Sofya'dan Bulgarlar zafer kazanarak ilerliyor"* haberlerini gündeme getirmiştir. Ayrıca, *"Edirne İstanbul'un kilididir"* benzetmesi yapılmıştır. Edirne'nin kaderi tüm savaşın gidişatını belirleyeceği fikri hâkim idi. Bulgarların zafer kazandığı iddialarına *karşılık "İstanbul'dan gelen haberler Bulgar kuvvetlerinin çekildiği Türk ordusunun Sofya üzerine ilerlediği"*[223] yönünde olmuştu. Savaş boyunca aynı olay üzerinde yapılan çelişkili haberler sıkça gazete haberlerinde görülmüştür. Savaşın ilk haftasına bakıldığında çatışma sayısının yok denecek kadar az olduğu orduların henüz temasa geçmediği[224] haberlerine yer verilmiştir.

Bulgarlar, Kırklareli üzerine ilerlemiş ve 23 Ekim 1912'de[225] şehri ele geçirmiştir. *"Türklerin inatla Kırklareli'ni savunmasına rağmen Bulgarların Kıklareli'ni alması Balkan Savaşı'nın en büyük başarısı"*[226] olarak *The New York Times* gazetesinde değerlendirilmiştir. Kırklareli'nin Bulgarlar tarafından alınması özellikle savunma hazırlıkları Alman subaylar tarafından yapılması* sebebiyle Almanya'da büyük şaşkınlık yaratmıştır.[227] Kırklareli'nin Bulgarlar tarafından ele geçirilmesi göç olgusunu gündeme getirmiştir. Burada yaşayan yerli halktan *"yaşlılar ve çocuklar İstanbul'a akın etmeğe başlamıştır."*[228] Kırklareli'nin Bulgarlar tarafında alınması, Bulgarlar tarafında sevinç yaratmıştır. Bulgar gazetesi olan *The*

---

[221] **The New York Times,** 21 October 1912, "A Great Power Menaces" .
[222] **The New York Times,** 21 October 1912, "A Great Power Menaces".
[223] **The New York Times,** 20 October 1912, "Turks Bombard Bulgarian Port".
[224] **The New York Times,** 22 October 1912, " Great Battle Due Around Adrianople".
[225] Hall, s.36.
[226] **The New York Times,** 25 October 1912, "Bulgars take Kırk- Kilisseh Serbs Kumanova".
* Balkan Savaşı öncesindeki askeri hazırlıklarda Alman subayların rolü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Suat Zeyrek, "I. Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Askerinin Talim- Terbiyesi ve Sonuçları Üzerine Bir Deneme", **Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD),** I/1, 20012.
[227] **The New York Times,** 26 October 1912, "Turks' Situation Desperate".
[228] **The New York Times,** 26 October 1912, "Turkish Denial Of Defeats".

Bulgarian Premier'in Kırklareli'nin Bulgarların eline geçmesi "İkinci bir Plevne" dir şeklinde yorumlamıştır. Bu durumu büyük bir Türk rezaleti şeklinde değerlendirmiştir.[229] Bulgar kuvvetlerinin Edirne'ye yakınlaşması ile birlikte şehirde saldırıya karşı çeşitli hazırlıkların yapıldığı bilgisi ulaşmıştır. Şehir savunması için erkek nüfusunun nerdeyse tamamı gönüllü olarak yazılmıştır. Şehir sakinleri ordudan erzak konusunda hiçbir yardım esirgemeyerek, vergi borçlarını mısır, yulaf, arpa ile ödemiştir.[230]

Balkanlarda yaşanan savaşın tarihi arka planını çizmek, hem de doğabilecek tehlikeleri hatırlatmak için Alfred Mosely, bir değerlendirme kaleme almıştır. 23 Ekim 1912'de kaleme alınan bu değerlendirme, *The New York Times* editörüne gönderilmiştir. Mektupta;

> *Avrupa'da yaşanan bu kritik gelişmeleri iyi anlayabilmek için üç dört yıl öncesini incelemek gerektiğini yazmıştır. Avusturya ortamın Bosna – Hersek'in ilhakı için uygun olduğunu düşünerek Almanya ile işbirliği yapmıştır. Bu hareket Avrupa'yı şaşırttı çünkü söz konusu devletlerin varlıklarını garanti altına alan Berlin Antlaşması'nın gerçek anlamda tanınmaması demek oluyordu. İlhakın gerçekleştirilmesiyle birlikte Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Romanya durumlarının tehlikede olduğunu ve her an bir tehdit ile karşılaşabileceklerini hissetti. Böylelikle bu ülkelerin halkları artık silahları bırakıp, kendi çıkarları için kıskançlıklarından vazgeçmenin gerekli olduğu sonucuna vardılar.(...) Yıllardır gizlenen nefret, Türklerin zayıflığı sonucunda patlak vermiştir. Bu savaş İslamiyet ve Hıristiyanlığı karşı karşıya getirmiştir.*

Mosely, başka bir tehlikeye dikkat çekerek yaşanan bu gelişmeler karşısında Rusya'nın yüzyıllardır süren sıcak denizlere inme politikasını hatırlatarak bu savaş ortamında Rusya'nın İstanbul'u ele geçirme gibi bir hamlesi olursa Avrupa'nın aniden hareketlenebileceğini söylemiştir. Böyle bir ortamda Balkan Devletleri'nin Türkiye'den bekledikleri imtiyazlar konusunda alçak gönüllü davranması gerektiğini söylemiştir.[231]

---

[229] **The New York Times,** 26 October 1912, "Turks's Situaiton Desperate".
[230] **The New York Times,** 25 October 1912, "Bulgars take Kırk- Kilisseh Serbs Kumanova".
[231] **The New York Times,** 27 October, 1912, " The Balkan Crisis"

Bulgarlar ile Kırklareli'nden sonra diğer önemli savaş Lüleburgaz Savaşıdır. Kırklareli yenilgisinden sonra Osmanlı ordusu gerek moral olarak gerekse yiyecek ve mermi açısından sıkıntıdaydı. Bulgarların Lüleburgaz'a şiddetli saldırıları sonunda Lüleburgaz Bulgarların eline geçmiş ve Osmanlı Devleti büyük kayıplar vermiştir.[232]

22 Ekim- 2 Kasım arasında Lüleburgaz'da cereyan eden savaştan sonra Bulgarların Çatalca'ya ilerlemeğe başlaması sebebiyle İstanbul'u korumak için Çatalca'da tahkimat yapılmış ve buraya toplar yerleştirilmiştir. İtalya'nın taarruz etmesinden çekinen Mahmut Şevket Paşa Çanakkale'yi korumak için Çanakkale'ye de toplar nakletmiştir.[233]

The New York Times gazetesine İstanbul'dan ulaşan bilgiler dâhilinde *"Trakya da ki Osmanlı ordunun birçok gereksinimden yoksun olduğu ve bu şartlar altında büyük çaplı bir ilerleme gerçekleştirmesinin mümkün olmadığı"* ifade edilmiştir. Ayrıca *"birliklerde kolera salgını patlak verdiği ve hastalığın Halep ve Anadolu'dan gelen askerler tarafından getirilmiş olduğu"* söylenmiştir.[234]

Müttefik kuvvetlerin Osmanlı toprakları üzerindeki ilerleyişi Avrupa tarafından yakından takip edilmiştir. *The New York Times* gazetesinde Avrupa'nın savaşın gidişatı ile ilgili yorumları, *"Savaşta Balkan Devletleri'nin kazandığı başarılar, Avrupa'yı oldukça etkilemiştir. Balkan ordularının ilerleyişi karşısında Türklerin kendini kurtarabileceği yorumları yapılsa da alınan tedbirler çerçevesinde Balkan ordusunun İstanbul'a varmasını engelleyecek yeterlilikte olmadığı"* şeklinde olmuştur. Ayrıca *"Bizans'ı yeniden kurma hayali şu an gerçeklik kazanmaya başladı. Ayasofya'nın tepesinde duran hilalin yerini haç alabilir"* yorumu da yapılmıştır. Buna ek olarak "Büyük Güçler, Balkanlardaki askeri harekâtın sonucu ne olursa olsun şu an ki durumun sürdürülmesi ve zafer için döktükleri kan ve harcadıkları paraya bakılmaksızın Müttefik devletlere toprak ilhak etme izni verilmemesi gerektiğini savunuyor" şeklinde Büyük Güçlerin düşüncelerine dikkat çekmiştir. Aynı haber başlığı altında bir başka önemli görüşmeye yer veren *The New York Times* gazetesi, Sırbistan'ın eski Londra elçisi ile yapılan röportajda şunları kaydetmiştir: " Bu Türkler ve Hıristiyanlar arasında yapılan bir ölüm kalım savaşıdır.

---

[232] Mahmut Muhtar Paşa- Fazlı Necip, **Rumeli'yi Neden Kaybettik**, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2007, ss. 578- 584.
[233] Mufassal Osmanlı Tarihi, s.3496.
[234] **The New York Times**, 26 October 1912, "Turks Badly Prepared".

Avrupa güçleri savaşın sonucu ne olursa olsun, Yakın Doğu'da ki durumun korunması gerektiğini söyleyebilirler ancak yanılıyorlar. Bu bir toprak savaşıdır ve biz şu an da toprak için savaşıyoruz. Bu gerçeğin toplumdan gizlenmesine niçin ihtiyaç duyuluyor? Şu an süren devasa savaştan zaferle çıkmaları durumunda Balkan Devletleri'nin amaçlarının bu olduğunu diplomatlar neden dürüstçe söylemiyor?" Bu haberle birlikte görülüyor ki Büyük Güçlerin ve Balkan Müttefiklerinin sınır değişiklikleri ile beklenti ve umutları çelişmektedir. Haber de toprak paylaşımıyla ilgili bir başka yorum da *"Müttefik Hükümetlerinin toprak paylaşımına dair hazır, net bir planları olmaması sebebiyle barış şartları görüşülmeğe başlandığında kuvvetlerin durgun olan rekabetlerinin hareketlenmeğe başlayacağı"*[235] şeklinde olmuştur.

Sırplar için Üsküp tarih boyunca manevi açıdan önemli bir şehir olmuştur*. Sırp ordusu, bu şehre sahip olmak için Üsküp üzerine yürümüştür. Osmanlı komutanları direnmeyi denemeden şehri boşaltmıştır. Üsküp'ün zaptıyla birçok askeri malzeme Sırpların eline geçmiştir.[236] Bu önemli gelişme gazete de şu şekilde yer almıştır. *"Önemli bir Türk kalesi olan Üsküp, hiçbir direnişle karşılaşmadan 26 Ekim'de ele geçirildi. Türk garnizonu demiryoluyla Selanik'e çekildi."*[237] Bu gelişmeler Büyük Güçleri endişelendirmiş. *"Büyük Güçler, Balkanlar'ın yeni canavarını durduramayacakları endişesinde."* Ayrıca, Türklerin Üsküp'ü direnişsiz Sırplara bırakması gazetede, *"Türkler savaşçı ruhunu kaybetti"*[238] yorumunun yapılmasına sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin toprak kaybı ve Jön Türk yönetimi *"Padişah'ın Ordusu Darmadağın"* başlığı altında gazetede değerlendirilmiştir. Değerlendirme şu şekilde olmuştu:

> *Balkanlar'daki hızlı ilerleme gösterdi ki Avrupa'nın "Hasta Adam'ı" Jön Türk yönetimi ve Meşrutiyet rejimi ile iyileşmemiş. Son zamanlarda Osmanlı'da en büyük yatırımlar orduya yapılmıştı. General Von Der Goltz ve diğer Alman*

---

[235] **The New York Times**, 27 October 1912, "See Doom Of Turkey Sounded".

* Hakimiyeti bütün Balkan yarımadasını kapsadığı çağda (1333-1346), Eski Sırbistan Hükümdarı Stephan Duşan'ın başkenti olmuştur Sırplar için Üsküp'ün zaptı manevi değer ve anlam taşımaktaydı.

[236] Mahmut Muhtar Paşa- Fazlı Necip, **Rumeli'yi Neden Kaybettik**, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2007,ss. 439-441.

[237] **The New York Times**, 27 October 1912, "Turks Abandon Uskub".

[238] **The New York Times**, 27 October 1912, "Allies Capture Uskub, Close In On Adrianople".

askerler ülkenin savaş gücünün Bulgar kuvvetlerinden çok daha yüksek olacağı izlemini yaratmıştı. Fakat olaylar Türk ordusunun Bulgar ordusundan, muhtemelen Sırp ordusundan da, güçsüz olduğunu gösteriyor. Hem atış malzemeleri hem de taşıma ve yönetim bakımından Türk kuvvetlerinin seviyeleri Bulgarlardan ve Almanların övgülerinin dünyada yarattığı beklentiden çok daha düşük. Atlar çok az, kıtalar iyi yönetilmiyor ve Türklerin eski savaş kâbusu olan fikir çatışmalarının gene kendini göstermeye başladığı yönünde kesin haberler var.(...)Türk – İtalyan Savaşı, Arnavut İsyanı ve seferberlik, askerleri büyük zorluklara ve sıkıntılara maruz bırakmış, içlerindeki isyan ateşini harekete geçirmeye başlamıştı. Henüz evlerine dönmeden tekrar cepheye çağrı yapılmıştı. Türk ordusunun temelini oluşturan fedakârlık ve disiplin şu an ki birlikte pek görülmemektedir. Orduya katılmayı reddedenlerin "bedel" adı altında 40 pound ($ 176) bir vergi ödemesi gerekiyordu ve bir insan bu vergiyi birkaç kez ödedi. Görünen o ki halk, eski yönetimlerde olduğu gibi Jön Türk yönetimine karşı da güvensiz, vergilerden yorulmuş, düzensizliğin dehşeti içinde ve savaş gelecek kaygıları olan bir halkın üstüne çöktü.[239]

28 Ekim Edirne'nin güneydoğusunda bulunan Babaeski, Bulgarlar tarafından alınmıştı. Bu gelişme Bulgar ordularının morali yükselterek kendilerini yenilmez görmelerine sebep oldu[240] yorumunu beraberinde getirmiştir.

Sözü edilen gelişmeler yaşanırken diğer yandan İstanbul'da, Selanik'in Yunanistan'ın eline geçebileceği endişesi hâkimdi. Özellikle Selanik'te, Alatini Köşk'ünde ikamet eden II. Abdülhamid için endişe duyulmuştur.[241] Gazete de çıkan haber de " *Bulgarların Çatalca hatlarını ele geçirmesi durumunda Padişah'ın Bursa'ya taşınması için gerekli hazırlıkları yapıldığı*"[242] bilgisine yer verilmiştir. Fakat haberde verilen bilginin aksine, II. Abdülhamid'in Bursa'ya değil, İstanbul'a nakledilmesi uygun görülmüştür. II. Abdülhamit, eşleri, çocukları ve hizmetlileri birlikte 30 Ekim'de Selanik'ten ayrılarak İstanbul'a getirilmiş[243] 1 Kasım 1912'de Beylerbeyi Sarayına götürülmüştür.

---

239 **The New York Times**, 27 October 1912, "Sultan's Army Broken Down"
240 **The New York Times**, 28 October 1912, "Bulgars Pierce Turkish Centre, Take Baba-Eski".
241 Celalettin Yavuz, "Abdülhamid'in Selanik'ten İstanbul'a Alman Gemişi İle Nakli, Alman Belgelerine Göre", ss.169-176. http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/28/181.pdf (20.09.2014)
242 **The New York Times**, 7 November 1912, "Sultan Ready To Flee".
243 Yavuz, ss. 175-176.

Savaşta ordunun üst üste bozguna uğraması üzerine Sultan Mehmet Reşat tarafından Ahmet Muhtar Paşa'ya istifa etmesi teklif edilmiştir. Bu teklif Ahmet Muhtar Paşa tarafından kabul edilmiştir.[244]

2.2. KÂMİL PAŞA HÜKÜMETİ

Ahmet Muhtar Paşa'nın istifa etmesi üzerine 29 Ekim 1912'de devlet işlerine tecrübe sahibi ve dış politikada uzmanlaşmış olan Kâmil Paşa sadârete tayin edilmişti.[245] Kâmil Paşa, en buhranlı zamanda sadrazam olmuştu. Balkan Savaşı devam ediyor ve Osmanlı ordusu yeniliyordu. Büyük Devletler, Balkan Savaşına ilgisiz kalıyor ve savaşı durdurmak için ciddi bir teşebbüste bulunmuyorlardı. İstanbul Rumeli'den gelen göçmenlerle dolmuştu.[246]

Kâmil Paşa'nın sadarete gelmesi İttihat ve Terakki çevresince olumlu karşılanmamışken[247] Kamil Paşa'nın kabinesinin kuruluşu Hürriyet ve İtilaf Partisi ile Arnavutların ve Halaskâran grubunun zaferi idi. Devletin bunalımlı bir döneminde Sadrazamlığa gelen Kâmil Paşa'nın, dış ilişlerde başarılı olması İngiltere ve Fransa'nın dostluklarını kazanarak savaşın gidişatını değiştireceği fikrini doğurmuştu.[248]

İstanbul'da bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı Ordusu Kasım ayının başında İstanbul'a 65 km. uzaklıktaki Çatalca hattına kadar çekilmek zorunda kalmıştı.[249] Türk ordusunun başkente oldukça yakın bir bölgeye çekilmesi, Bulgarlarda heyecan yaratmış ve Sofya'da yayınlanan yarı resmi Mir Gazetesi'nin Editör köşesinde, Bulgarların 15 gün içerisinde İstanbul'da olabilme ihtimali[250] söz konusu edilmiştir. Mir gazetesinin yayınlamış olduğu başka bir haberi de *The New York Times* gazetesi okuru ile buluşturmuştur. Bu haber " *Eğer Avrupa diplomasisi savaştan sonra kalıcı*

---

[244] Mufassal Osmanlı Tarihi, ss.3497- 3498.
[245] Atilla Çetin, "Kıbrıslı Kâmil Paşa",**İslam Ansiklopedisi**, cilt:25, 2002, ss. 393-394.
[246] Bayram Kodaman, **II.Meşrutiyet Dönemi (1908-1914)**, Türkler Ansiklopedisi, cilt:13, Yeni Türkiye Yayınları, s. 182.
[247] Feroz Ahmad, **İttihat ve Terakki 1908-1914**, Çeviren: Nuran Yavuz, Kaynak Yayınları, İstanbul, s. 192.
[248] Karal, s.187.
[249] Ahmad,s. 192.
[250] **The New York Times**, 2 November 1912, "London Much Perp"

bir barış ortamı istiyorsa "statüko" formülünü aklından çıkarmalı" şeklinde olmuştur.[251]

The New York Times gazetesinin genel olarak Balkan Savaşı ile yayınladığı haberler incelendiğinde hem sıcak savaşı anlatan haberlere hem de Balkan Savaşına giden yolda yaşananların analizini yapar nitelikte haberlere yer verilmiştir. Özellikle *"100 Balkan Antlaşması Delindi"* başlığı ile verilen haber de 19. yüzyılın önemli siyasi gelişmelerini ve bu siyasi gelişmelerin Balkan Savaşına etkilerini değerlendiren bir habere yer vermiştir.

> *Türkiye, Makedonya da Berlin Antlaşması'nın 23. Maddesi gereğince "1880 Yasasını" uygulayacağını duyurmuştu. Bu antlaşma, Trakya Türkiye'sindeki Hıristiyan nüfusa adalet ve eşitlik getirmişti. Türkiye, bu yasayı geçirseydi ya da kuvvetler bunun için ısrarcı olsaydı Balkan Devletleri Makedonya'da ki soydaşlarının özgürlüğü için kanlarını dökmek zorunda kalmayacaktı. Türklerin hâkimiyeti altındaki bölgelerde yaşayan Hıristiyanların korunması ile verilen sözler, antlaşmalar 125 yıldır aynı şeyleri tekrarlıyor. Tanzimat Yasası, 21 Kasım 1839'da çıkarılmıştı. Bu yasa, yasa önünde eşitlik, askerlik ayrıcalığı, hükümet kademelerine gelme vb. hakları veriyor. 18 Şubat 1856'da Hattı Hümayun geldi ve Tanzimat'tan bile daha cömertti. 1876'da Hamit tahta geçti. Konuşmasında şöyle demişti: "Amaçlarıma ulaşmak için önce Allah'a sonra da imparatorluğumun bütün bakan ve memurlarıma güveniyorum. Bütün isteğim imparatorluğun huzuru ve refahı ve bütün halkıma inanç ayrımı olmaksızın toplumsal huzur ve adalet dağılımının sağladığı yararlardan faydalanma sözü veriyorum" demiş fakat 30 yıllık hükümdarlığı süresince bu ifadeye uygun davranmamıştır. Bulgarlar, Sırplar, Karadağlılar ve Yunanlılar zayıf ve birliktelikten yoksun oldukları sürece Bab-ı Ali'nin boş vaatlerini ve Avrupa'nın yavan politikalarını dinlemek zorundaydılar, şu an birleşmiş durumdalar ve 1880 Yasası'nın uygulanacağına asla inanmıyorlar. Balkan devletleri köleleşmiş Makedonyalı kardeşlerine yardım etmek için her riski alıyor. Bu yüzden bu savaş bir haçlı seferi ve insanlar kutsal bir amaçla silahlarına sarıldı ve bırakma niyetinde değiller.*[252]

---

[251] **The New York Times**, 31 October 1912, "Hint That Balkans Will Defny Powers".
[252] **The New York Times**, 2 November 1912, "Broke 100 Balkan Treaties".

Bu haberle birlikte gerek II.Abdülhamid yönetimi öncesinde gerekse II.Abdülhamid'in hükümdarlığı süresince Osmanlı Devleti'nin sınırlarında yaşayan gayrimüslim tebaaya yeterli ölçüde huzur ve adalet sağlanamadığını ifade ederek Balkan Devletlerinin haklı bir savaş içinde olduğunu öne sürmüştür.

The New York Times gazetesinin Jön Türkleri ve politikalarını eleştiren bir haberi de şu şekilde olmuştur. *"Türkiye'nin çöküşü memleketin ilerici Jön Türkler tarafından ele geçirilmesini hemen ardından geldi. Her ne kadar Türkiye'nin iç işlerini düzenleseler de varmak istedikleri hedef için uygun olmadılar. Tutkuları ne kadar dürüst, vaatleri ne kadar coşkun olursa olsun bu sınavda başarısız oldular."*[253]

The New York Times gazetesinin özel muhabiri olan Frederick Palmer'e, M. Guechoff tarafından Amerika'ya götürülmek üzere bir mesaj verilmiştir. Bu gelişme gazete de şu şekilde yer almıştır. *"Balkan birliğinin kurulmasına büyük katkısı bulunan ve şu an hem dış işleri bakanlığı hem de başbakanlık görevini sürdüren M. Guechoff, The New York Times gazetesinin özel muhabiri aracılığıyla Amerikan halkına bir mesaj göndermiştir"*. Bulgar Başbakanı:

> *1876 krizinde Bulgaristan Amerika'dan halkımızın hiçbir zaman unutmayacağı bir dostluk gördü, (...) şu an ki krizde de Amerika'nın dostluğunu umuyoruz. Bu çözümün 1878'de Türk-Rus savaşından sonra toplanan Berlin Kongresi'nde getirilmesi gerekiyordu. Büyük Güçler, Türk yönetimin Avrupa'daki Türk vilayetlerinde kalmasına izin verme hatası yaptı. Balkan yarımadasından Türk yönetiminin mutlak olarak sona ermesi, Avrupa'daki barış ve insanlık için faydalı olacaktır*[254]

şeklinde yer almıştır.

Osmanlı hükümeti ordunun içinde bulunduğu durumu göz önüne alarak 3 Kasım 1912'de elçilerine bir genelge göndermiş ve toprak bütünlüğümüz korunması şartıyla barış yapmak istediğini, bulunduğunuz devlete bildirilmesi üzere bir

---

[253] **The New York Times,** 5 November 1912, "The Turkish Progressive And Others".
[254] **The New York Times,** 5 November 1912, "Bulgarian Premier to American Nation".

girişimde bulunmuştur.[255] Buna karşılık Büyük Devletler, Osmanlı Devleti'nin barış yapma girişimine tepkisiz kalmıştır.[256]

Büyük Devletler İstanbul'da bir kargaşa olur ve kendi vatandaşlarına zarar gelir düşüncesiyle Alman Dışişleri Bakanı, İngiliz ve Fransız Büyükelçileri arasında yapılan toplantıda Osmanlı sularına savaş gemileri gönderme fikri görüşülmüştür. Osmanlı Hükümeti 4 Kasım'da, barış imzalanır imzalanmaz çekilmeleri şartıyla gemilerin İstanbul'a gelmelerine izin vermiştir.[257] Henüz bu karar alınmamışken gazete, *"kıyım endişesi sürüyor ve kuvvetler yabancıları korumak için Türk limanlarına savaş gemileri gönderiyor"*[258] haberine yer vermiştir. Aynı gün bir başka haberde Türkiye'deki yabancıların katliam korkusu yaşadığı, İngiltere ve Fransa'nın Selanik'e savaş gemisi gönderdiğini, aynısının Almanya tarafından da yapabileceği beklendiğini[259] yazmıştır. Bu haberden kısa bir süre sonra Amerika harekete geçmiştir. Gelişme, gazetede şöyle yer almıştır: *"İstanbul'daki Amerikan Büyükelçisi W. Rockhill tavsiyesi üzerine ABD Başkanı Taft, Amerikan vatandaşlarını korumak için Türkiye'ye savaş gemisi gönderme fikrini onayladı. Tennessee ve Montana zırhlıları Donanma Komutanlığınca hazırlanması için gerekli emirler verildi."* Bu duyurunun ardından Beyaz Saray'dan şu açıklama geldi:

> *Türkiye deki karışıklıklar göz önünde bulundurularak, özelikle Beyrut ve İzmir'de çokça bulunan Amerikan eğitimci ve misyonerlerin yaşayabileceği herhangi bir kaygıyı rahatlatmak amacıyla Başkan Taft, iki savaş gemisine Akdeniz'e ilerleme emrini verdi. İstanbul'daki Amerikan Büyükelçisine konuya hızla dahil olan ve yabancıların güvenliğini tehdit eden herhangi bir durum ortaya çıktığında gerekli önlemleri almaya hazır olduğu anlaşılan Avrupa hükümetlerinin büyük elçileri ile görüşme emri verdi. Birleşik Devletlerin tahminine göre, Berlin Antlaşması'nın altında imzası bulunan altı büyük güç saldırı tehdidi altında bulunan bütün yabancılar için yeterli önlemleri alacaktır. Birleşik Devletlerin İstanbul'da 7 subay ve 80 askerden oluşan mürettebatıyla The Scorpion adında skuna armalı bir gambotu var. Ancak gemi orada sadece*

---

[255] Bayur, s. 60.
[256] Akşin, s. 343.
[257] Bayur, s.107.
[258] **The New York Times,** 1 November 1912, "Nazim Pasha, The Turkish Commender in Chief Reported Shot Or Captured"
[259] **The New York Times,** 1 November 1912, " Aliens In Turkey Fear Massacres".

Amerikan Büyükelçisine gösterilen saygının simgesi olarak duruyor. Eğer büyük bir düzensizlik baş gösterirse The Scorpion Türk İmparatorluğu'nun her tarafına yayılmış ve bir anda büyük tehlike altına girebilecek Hıristiyanlar için pek bir şey yapamaz. Buradaki görüşe göre birçok yenilgi almış Türk ordusu sahada kalırsa Türk nüfusu bir Hıristiyan kıyımı başlatabilir. Bunun da ilk hedefi Amerikan misyonerleri ve Türkiye'de ki okul ve kolejlerde ders veren Amerikan Öğretmenleri olacaktır.(...)ABD yönetiminin bu kararı alması Türkiye ve Anadolu'daki Amerikalıları korumak için bir hükümet politikası değişikliğine gidildiğinin göstergesidir.[260]

Amerika'nın, İstanbul'a savaş gemisi gönderme girişimi uzun bir haberle irdelenmiştir. Kasım ayı bitimine kadar Amerikan savaş gemilerinin gelmesi beklenmediğinden 18 Kasım da, 100 İngiliz Mavi ceketlisi, Amerikan gemisi Scorpion'un bir göreve gönderilmesi sebebiyle İngiliz Weymouth'dan, Amerikan Büyük elçiliğini korumak için indirildi. Bu gelişme gazetede *" İngiliz denizcileri geçici olarak İstanbul Konsolosluğumuzu koruyor"*[261] şeklinde Amerikan halkı ile paylaşılmıştır.

İngiliz dostu olarak bilinen Kâmil Paşa, 7 Kasım 1912'de Sir Edward Grey'e yazdığı şahsi bir mektupla İngiltere'nin müttefiki olan Rusya'nın asıl amacı Türkiye'yi ortadan kaldırmak olan bu savaşı önlemeye teşvikini istemiştir. Ancak bu talep karşılık bulmamıştır.[262] Türk dostu olarak tanınan ve Balkan Savaşı sırasında barış için ön ayak olmaya çalışan Pierre Loti, 12 Kasım 1912'de *Figaro* adlı Fransız gazetesinde yayınladığı *yazısında "on beş günden az bir süre de, bir memleket baştan aşağı kana bulandı. Altmış bin cesur ve sağlıklı erkek, vücutları delik deşik yere serildi"* diyerek Avrupa'yı şu sözleriyle eleştirmiştir: *"Eğer Balkanların tamamının, Balkan halklarına teslim edilmesinin zamanı geldiyse Avrupa, bunun daha az gaddar bir şekilde gerçekleşmesinin yolunu bulabilirdi"* [263]

Kâmil Paşa barış yapılması için çalışırken[264] Türk komutanı Nâzım Paşa, ordunun zafer kazanana kadar ya da tamamen yenilene kadar savaşacağını,

---

260 **The New York Times**, 9 November 1912, "America Rushes Warships To Turkey.
261 **The New York Times**, 18 November 1912, "Bulgars Gain in the Fight at Tchatalja"
262 Ahmad,s. 191.
263 Pierre Loti, "Modern Savaş Üzerine Mektup", **Yüzyıl Sonra Balkan Savaşları**, Hazırlayan: Mesut Yaşar Tufan- İzzeddin Çalışlar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s.77.
264 Ahmad, s.191.

yaşananların talihsizlik olduğunu bütün subayların savaşa devam etmekte hem fikir olduğunu ifade etmiştir. İstanbul'da, ileri gelen subaylar Vezir-i Azam Kamil Paşa'ya aynı ruhu taşıyan bir bildirge vermiş, İttihat ve Terakki Partisi hükümeti savaşı azimle sürdürme konusunda destekleyeceğine söz vermiştir.[265]

The New York Times gazetesi, Sofya'dan gelen ajans raporlarına göre, *"İstanbul üzerine ilerleyen Bulgar birlikleri dün Çatalca'daki, Türk birliklerinin bölgesinde bulunan birçok köyü işgal ettiği"* haberine yer vermiştir. Haberin ayrıntısında *"Bulgar komutanlarının önümüzdeki Pazar'ı İstanbul'a girecekleri gün olarak belirledikleri ve Ayasofya'da şükran günü ziyafeti vermeyi planladıklarını"* [266] eklemiştir. Gazete, aynı gün Balkan Savaşı ile ilgili bir mektuba yer vermiştir. Kolombiya Üniversitesi öğretim görevlisi Prof. Dr. Cohn'in, *The New York Times* editörüne bir mektup yazarak Balkan Savaşını değerlendirmiştir. Bu değerlendirme

> *Türkler, Türkiye deki Hıristiyan nüfusa karşı acımaz. Avrupa vilayetinde Türk egemenliğini sona erdirilmesi için yapılan bir savaş, özgürlük savaşıdır ve özgürlük hakkı için savaşan bir ulusun önüne hiçbir engel konulamaz. Türkler hiçbir zaman bir işgalciden fazlası olmadılar. Onları Avrupa da tutan tek şey güçleri oldu. Fakat şimdi güçlerini kaybettiler. Şikâyet etmeğe hakları yok.*[267]

şeklinde olmuştur.

Prens Constantin, 12.000 askeri ile 470 yıllık Osmanlı hâkimiyetinden sonra[268] 8 Kasım 1912'de Selanik şehrini teslim alınmştır.[269] Yunan filosu Bozcaada, Limni, Taşöz [270] ve Midilli adasına asker çıkarmış adanın kontrolünü hiçbir direnişle karşılaşmadan ele geçirmiştir.[271] Selanik'in, Yunanistan tarafından işgali, gayrimüslim halk tarafından büyük bir coşku ile karşılanmış ve şehir Yunan

---

[265] **The New York Times**, 8 November 1912, "Turks Would Contınue War".
[266] **The New York Times**, 8 November 1912, " Turks Deny Enemy Is Near".
[267] **The New York Times**, 11 November 1912, "Balkan War Justifield".
[268] Andonyan s. 402.Ayrıntılı bilgi için bkz. Nuri Yavuz, "Birinci Balkan Harbi ve Selanik'in Kaybı", **Gazi Akademik Bakış**, cilt:1, sayı:2, yıl:Yaz- 2008,ss. 139-154.
[269] F. Rezzan Ünalp, "Balkan Savaşları ve Selanik'in Kaybı", **Savaştan Barışa Balkan Savaşları**, 100. Yılı Uluslar arası Sempozyum Bildirileri, Konak Belediyesi Kültür Yayınları, s.166. Söz konusu tarih farklı kaynaklarda 9 Kasım 1912 olarak anılmaktadır. Fakat söz konusu F.R. Ünalp'ın makalesi ATASE Arşivi kaynaklarına dayanarak bu bilgi paylaşımını yaptığı için bu tarih çalışmamızda kullanılmıştır.
[270] Hüsnü Özlü, "Arşiv Belgeleri Işığında Balkan Savaşları'nda Ege Adaları'nın İşgali Süreci", **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, 2002- Güz, s.13-23. http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/ai/uploaded_files/file/dergi%2025/01_Husnu_ozlu.pdf
[271] **The New York Times**, 22 November 1912, Greece Seizes Mytilene".

bayrakları ile donatılmış, Müslüman halk ise evlerine kapanmıştı.[272] Gazete de bu işgal ile ilgili *"Yunanlılar şehrin kontrolünü aldıklarında bütün Türk paşa, subay ve memurları tutukladı"* haberine yer vermiştir. Haberin ayrıntısı *"Yunan savaş planına göre Yunan ordusu Bulgarlarla birleşti ve İstanbul'a birlikte girecekler"*[273] şeklinde olmuştur. Selanik'in, 9 Kasım da düşmesinin taşıdığı siyasi anlam ve yarattığı sevinç bir yana, bu gelişme büyük karışıklıklara yol açmıştır. Yunanlılar ve Bulgarlar şehrin düşüşüyle sonuçlanan gelişme üzerine tartışmaya başlamış ve şehri işgal etme hakkını kendilerine mal etmeğe çalışmıştır. Diğer müttefik Sırbistan' da önemli bir liman kenti olan Selanik'e sahip olmak istiyordu.[274] Sırbistan Başbakanı ile yapılan röportajda *" Türk bölgesinin parçalanması müttefikler tarafından ana hatlarıyla tasarlanmış durumda. Tartışmaya açık olan sorular ise İstanbul, Selanik ve İstanbul Boğazı'nın kaderi. İstanbul ve Boğaz, Avrupa güçlerinin kararına bırakılacak. Selanik'in durumu hakkında Balkan müttefikleri burayı kimin alacağına dair bir fikir birliğine henüz varmadı"*[275]ifadesine yer verilmiştir. Haberden de anlaşıldığı üzere Selanik'in düşmesi Balkan orduları tarafından İstanbul'un ve Boğazların da kolayca alınabileceği algısını yaratmıştır. Tek sorunun Selanik, İstanbul ve İstanbul Boğazı'nın paylaşılması meselesi olduğu şeklinde yansıtılmıştır. Balkan müttefiklerinin kendi aralarında paylaşım planları üzerine, *The New York Times* gazetesi şu habere yer vermiştir.

> *"Altı Büyük güçten Büyük Britanya, Fransa ve Rusya'nın üçlü itilaf grubunu; Almanya, Avusturya ve İtalya'nın da üçlü ittifak grubu oluşturarak Bulgaristan'ın İstanbul'u işgalini engelleme konusunda fikir birliğine vardığına inanılıyor (...) Bulgar Hükümeti zaten İstanbul'u ellerinde tutma niyetinde olmadıklarını, amaçlarının Türk başkentini geçici olarak ya da barış sağlanana kadar işgal etmek olduğunu belirtmişti. Söylenene göre bu Büyük güçleri tatmin etmedi. (...) Büyük güçler uluslararası çıkarlar için Boğazlar ve İstanbul'un ve Trakya Türkiye'sinde ki dar bir alanın Türklerin elinde bulunması gerektiği düşünüyor".*[276]

---

[272] Andonyan, s. 404.
[273] **The New York Times**, 9 November 1912, "Salonika Falls Turks Massacre".
[274] Andonyan, s.411.
[275] **The New York Times**, 10 November 1912, "Allies Agreed On Division".
[276] **The New York Times**, 11 November 1912, "To Bar Bulgars From Capital".

Kâmil Paşa barış yapılması için çalışırken İttihat ve Terakki liderleri Kâmil Paşa'ya " *Türk ordusu kanının son damlasına kadar savaşmazsa korkunç bir devrim sürecine gireceklerini*" bildirmiştir. Bu gelişmeler yaşanırken vezir-i azam Kâmil Paşa ve Hariciye Nazırı Noradukyan Efendi'nin, gelişmelerle ilgili değerlendirmesi *The New York Times* gazetesinde şöyle yer almıştır: Vezir-i Azam Kamil Paşa şunları söyledi: " *Ne benim ne de Padişahın İstanbul'u terk edeceğini aklınızdan geçirmeyin. Padişahım sarayında ben ise odam da ölümü bekleyeceğiz.*" Hariciye Nazırı Noradukyan Paşa ise verdiği röportajda:

> *Bu acı dolu zamanlarda ironiye yer yoktur. Olsaydı, başkentin bütün duvarlarına ve bütün gazetelere kara puntolarla Avrupa Kuvvetleri'nin üç hafta önce Türk ülkesinin parçalanmasına izin vermeyecekleri yönünde yaptıkları soylu duyuruyu gönderirdim. Aynı zamanda geçtiğimiz yüzyılda Avrupa milletleri tarafından Osmanlı'nın bütünlüğünü garanti altına alan yirmi yedi antlaşmanın metinlerini de gönderirdim*[277]

cümlesiyle, Avrupa devletlerinin zaman içinde değişen tavırlarını eleştirmiştir.

Bulgarlar, 11 Kasım 1912'de Tekirdağ'ı işgal etmiştir. Ertesi gün Babıâli, Bulgar Kralına başvurmuştur[278]. Bu gelişme üzerine, *"Balkan Savaşı'nın bitişi yaklaştı"* haberi ilk kez gazetede yer almıştır. Haberin ayrıntısında *"Türkler müttefiklerle direkt görüşmeye başladı, düşmanlıklar bitiyor"* ifadelerine yer verilmiştir. [279] Bulgar Kabinesi, Vezir-i âzamdan gelen ateşkes şartlarıyla ilgili mektubun içeriğini müttefikleriyle zaman kaybetmeden paylaşarak Balkan hükümetleri arasında aktif bir görüş alış verişi başlatmıştır.[280] Başka bir haber de " *Nâzım Paşa, Vezir-i âzam'a Türk ordusunun hem savaşamadığı hem de savaşma isteği olmadığını bildirerek, şu an da yapılacak en doğru hareketin Bulgarlarla direkt temasa geçerek mümkün olan en iyi şartlarla anlaşmaya varmak olduğunu söyledi*" bilgisi öne sürülmüştür. 13 Kasım 1912 tarihli bir rapor da, *"Bugün Bulgar öncü birlikleri Türk karakol mevzileriyle Çatalca hattı üzerinde iki noktadan temasa*

---

277 **The New York Times**, 10 November 1912, " Turkey Desperate, Will Fight To End".
278 Akşin, s.343.
279 **The New York Times**, 14 November 1912, "War Suspended After Turkey Sues For Peace".
280 **The New York Times**, 17 November 1912, " Turkey Must Accept Quickly".

geçti" ifadeleri yer almıştır.[281] Padişah ve hükümet'in, Bulgarlarla yapılan görüşmeler sonuç vermezse ve İstanbul'un işgal tehlikesi söz konusu olursa, başkent'in Bursa'ya taşınma fikri ortaya çıktı.[282] 17 Kasım'da Nâzım Paşa'dan alınan telgrafla Çatalca'da savaşın başladığı resmi olarak onaylamıştır. Top atışları şehrin yakınlarında ki tepelerden izlenebiliyordu.[283] Şiddetli savaşlar 19 Kasım'a kadar sürdü. Bulgarlar her nokta da püskürtülmüştür. [284] Bulgarların Edirne'yi kuşatma girişimleri ile ilgili bir telgraf gazeteye gönderilmiştir. Bu telgrafa gazetede yer verilmiştir. *"16 Kasım Cumartesi günü yapılan çatışmada, Türkler 6 top ve binlerce ölü bıraktılar. Türkler içlerinde bulundukları durumun umutsuzluğunu görmede beceriksizler.(...)Şehrin büyük kısmı şu an Bulgarların top menzili içinde, Bulgarlar takdire şayan şekilde kuşatma kamplarını inşa ederek yerleşti"* haberine yer vermiştir. Haberin ayrıntısında Bulgar ordusu övgü dolu sözlerle takdir edilirken, Türklerin durumunun umutsuz ve vahim olduğu anlatılmıştır. [285]

Çatalca'da Bulgarlar ile Türk ordusu sıcak temasa geçerken diğer yandan Batı ordusu Manastır önlerinde 14-18 Kasım günlerinde Sırplara karşı savaşmış ve başarısız olmuştur. Sırp-Karadağ kuvvetleri bu tarihten sonra Arnavutluğa girmiştir. 18 Kasım da Leş, 21 Kasım da Resne, 28 Kasım da Debre ve Draç, 29 Kasım da Ohri, Tiran ve Akçahisar'ı ele geçirmiştir[286]. Diğer yandan 15.yy.dan beri Osmanlı himayesi altında olan Arnavutluk 19.yy. itibariyle bağımsızlıklarını elde etmek için harekete geçmiştir. Balkanlı Müttefikler ile Osmanlı arasında çatışma sürerken İtalya ve Avusturya'nın kışkırtmaları, İngiltere'nin de cesaretlendirmesiyle bölgedeki durumdan yararlanmıştır.[287] Arnavutlar, 28 Kasım 1912 günü Valona'da bağımsızlıklarını ilan etmiştir.[288]

Askerler arasında gün geçtikçe yayılan ve tehlikeli bir hal alan en büyük sorun kolera salgını olmuştu. Kolera askerler arasında yayılmış ve ölü sayısı artmıştı.

---

[281] **The New York Times,** 14 November 1912, "War Suspended After Turkey Sues For Peace".
[282] **The New York Times,** 15 November 1912, "Turkey Balks At Bulgarian Terms"
[283] **The New York Times,**18 November 1912, "Nazim Pasha Claims Decisive Repulse of Foe in Battle Lasting All Sunday".
[284] Mufassal Osmanlı Tarihi, 3498.
[285] **The New York Times,** 18 November 1912, "Adrianople Turks Beaten Back Again".
[286] Mufassal Osmanlı Tarihi, s.3498.
[287] Uçarol, ss. 543-544; Mustafa L. Bilge, "Arnavutluk", **İslam Ansiklopedisi,** Yıl:1991, sayı:3, ss.381-382.
[288] 16 Aralık 1912'de Londra'da toplanan Elçiler toplantısında bu bağımsızlığı onayladı. Armağan, 19 yüzyıl, s. 943.

Büyük mezarlar açılarak cesetler buralara toplu halde gömülmekteydi.[289] Resmi yazışmalardan anlaşıldığı üzere askeri birlikler arasında kolera hastalığı, 23 Ekim 1912'den itibaren mevcuttu. Bulgar kuvvetleri, Osmanlı saflarında görülen kolera ve dizanteri mikrobunu kapmış ve hayatını kaybetmiştir.[290] *Şehbal Dergisi*nde, savaş sırasında Haydar Paşa Tıp Fakültesinde görev alan bir doktorun makalesine yer verilmiştir. Doktor, Hastaneye gelen yüzlerce savaş mağduruna yapılan tedaviye ve kullanılan silahların insan bedenine verdiği zarara değinmiştir. Ayrıca, doktorun, *"Zaman değişince silahlar da değişmiş, silahlar değişince usul-i harb de değişmiş, usul-i harb de değişince yaraların istikameti, cins ve mahiyeti de değişmiştir"* sözlerine yer verilmiştir.[291]

Savaş boyunca Türk Kızılay'ı ve Kızıl Haç acıları durdurmak için bölgeye sürekli doktor, hemşire ve erzak göndermiştir. Ayrıca, savaş sırasında Amerikan Misyonerleri ilaç ve gıda yardımı yapmış, Selanik'ten göç edenlere yardım için çalışmış, İstanbul'da Amerikan Kızıl Haç Derneği, ABD Kilise Örgütleri, Robert Koleji bu organizasyonlarda Kızıl Haç'a yardım için çalışmıştır.[292] *The New York Times* gazetesinin yaptığı haberde, *"bu yardım yeterli olmayacak, yapılan organizasyonlar artırılacak"* bilgisine yer verilmiştir. Amerika halkına bu önemli görev için çağrıda bulunmuş. *"Savaş alanına doktor ve hemşire gönderemeyecek kadar uzak olduğumuzdan parasal yardım yapılmalı"*[293] şeklinde bir çağrıya yer verilmiştir. Bu endişe verici gelişmeler yaşanırken *The New York Times* gazetesi, eski Türkiye Büyükelçisi Oscar S. Straus'ın dün İstanbul'da ki Büyükelçi Rockhill'den telgraf aldığını belirtmiştir. Telgrafta, *"Şu anda burada, 14000 hasta ve yaralı var, kolera gittikçe hızlanıyor "*[294] bilgisine yer verilmiştir. Salgının ciddi boyuta ulaşması Uluslararası sağlık örgütünü bir araya getirmiştir. *"Uluslararası sağlık heyeti 17 Kasım da toplanarak Bulgar ve Türk ordularından yayılan kolerayı*

---

[289] Gustav von Hochwachter, **Balkan Savaşı Günlüğü**, Çeviren: Sumru Toydemir, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 77.
[290] Oya Dağlar Macar, "Birinci Balkan Savaşı'nda Trakya Cephesi'nde Ortaya Çıkan Kolera ve Yaşanan Diğer Sağlık Sorunları", **Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları Bildiriler**, Hazırlayan: Mehmet Ersan- Nuri Karakaş, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s.527.
[291] Doktor Rıza Nur, "İlmlerle Fenler/ Muharebede Mecruhlar, Ameliyyeler, Yeni Silahların Tahribatı, Millete Vazife", **Şehbal**, Sayı:70, Sene:4, cilt:3, ss.434-436.
[292] Özgür Yıldız, **Anadolu'da Amerikan Misyonerleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015, ss.45- 46.
[293] **The New York Times**, 11 November 1912, "Help Needed In Balkans".
[294] **The New York Times**, 15 November 1912, "Airmen Help Artillery".

konuşmuştur. Her ne durumda olursa olsun iki ordunun İstanbul'a girmesine izin verilmeyeceği kararına ulaşılmıştır.". Bulgarların enfeksiyon kaptığı[295] haberleri, Çatalca'da kolera salgını[296] haberleri ve birçok kişinin koleradan ölmesi, Uluslararası sağlık örgütüne İstanbul'da yaşayan halkı korumak adına böyle bir karar almaya yönlendirmiştir. Her ne kadar İstanbul halkını salgın hastalıktan korumaya çalışmış olsalar da kolera salgını İstanbul'da görülmüştür. Kasım ayı itibariyle İstanbul'da görülmeye başlanan koleranın en şiddetli dönemi 17-19 Kasım arası olmuştur. Bu dönemde İstanbul'da Yeşilköy bir kolera kampına dönüşmüştür.[297]

Bir süre Merzifon Anadolu Koleji eğitim faaliyetlerinde görev almış olan Dr. George F. Herrick[298] İstanbul'dan *The New York Times* Editörüne bir mektup göndermiştir. Mektup da Türkiye ve Balkan Devletlerinin durumu ve Amerika'nın gelişmelere bakış açısı üzerinde durulmuştur. F. Herrick'in mektubunu gazete, şu şekilde paylaşmıştır:

> *Balkan Savaşı'nda Amerika'nın desteğinin genel olarak Türkiye karşısındaki müttefiklere verildiği görülmekte fakat birçok Amerikan ezileni destekle eğilimi içindedir.(...) Balkan ülkelerinin birleşmesinde ki ilk amaç yüzyıllardır çektikleri acıları sonlandırmak ikinci amacı vatandaşları ve yarı din kardeşleri Makedonyalıları Türk egemenliğinden kurtarmak, üçüncü amaç ise büyük güçlerin emirleri olmadan Güneydoğu Avrupa'da kendi egemenlik haklarını korumak.(...) Sürmekte olan savaşın büyük zorlukları altında bulunan Türklerin, Kuzey Afrika'da ki topraklarına İtalyanların yaptığı korsanca saldırıya rağmen kutsal bir savaş ilan etmeyerek soylu bir duruş sergiliyor. Türklerin geçtiğimiz yıl ve bu yıl Avrupa kuvvetlerine yaptığı adil oyun çağrısı etkili ama boşuna oldu". Türkler, "Avrupa bizi, Avrupa devletleri arasında sadece kendi çıkarları için; yani, adalet ve antlaşmalar bizden yana olduğunda ama onların çıkarlarına ters düştüğümüzde haklarımızı rahatça çiğneyebilmek için mi aldılar?" diyorlar. Türkiye, bağımsız Avrupa Devletleri ile Lahey*

---

[295] **The New York Times**,18 November 1912, "Nazim Pasha Claims Decisive Repulse of Foe in Battle Lasting All Sunday".
[296] **The New York Times**, 18 November 1912, "Turks in Mutiny, Sofia Hears".
[297] Oya Dağlar Macar, **Balkan Savaşlarında Salgın Hastalıklar ve Sağlık Hizmetleri**, Libya Yayınlar İstanbul, 2009, ss.78-82.
[298] Gülbadi Alan, **Amerikan Board'ın Merzifon'daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2008, s.292.

*antlaşmalarında * ortak imzacı konumunda. Peki, bu antlaşmalarda kendisine adil davranıldı mı?(...) Çoğu insan savaş sonucundan memnun olmayarak Hıristiyanlara karşı nefret duygusu besleyeceği yönünde, ben aralarında bir ömür geçirdikten sonra benim görüşüm, bu afet ve sıkıntı zamanında kendilerine Amerika'dan gelen yardıma minnettar olacakları yönünde. Onlar için hastaneler, okullar ile harcadığımız insani çaba her zamankinden daha iyi karşılanacaktır. Amerikanların Türklere dost eli uzatma zamanıdır.*[299]

Kasım ayı sonuna doğru gazete de, savaş boyunca verilen kayıpların maddi ve manevi bilançosu halk ile paylaşılmış ve barışın yakın olduğu sinyalleri verilmiştir. Çatalca'da devam eden Türk Bulgar çatışması Bulgarların Çatalca'yı daha fazla zorlayamayacaklarını anlayınca 5- 7 km kadar geri çekilmiştir.[300] Kasım ayının sonuna gelindiğinde savaş artık farklı bir boyut kazanmıştır.

2.3. BARIŞ GÖRÜŞMELERİ VE LONDRA KONFERANSI

Balkan Müttefikleri savaşın başından itibaren Osmanlı Devleti'ne karşı üstünlük kurmuştu. Kasım 1912 sonu itibariye, Balkan müttefikleri önemli gördükleri toprakların büyük bir bölümünü ele geçirmiştir. Çatalca önlerine gelmiş ve İstanbul'a bu denli yaklaşmış olan Bulgaristan başta olmak üzere Balkan Müttefikleri, Bab-ı âli'nin barış girişimlerine karşılık vermekten kaçınmıştı.

Çatalca'da devam eden Türk- Bulgar çatışması, Bulgar yenilgisi ile sonuçlanmış, bu gelişme savaşın seyrini değiştiren önemli bir gelişme olmuştur. Çatalca yenilgisinden sonra Çar Ferdinand tavrını değiştirerek barış sürecini başlatması için hükümeti sıkıştırmaya başlamış, 20 Kasım'da Başkan Geshov'a *"şimdi en önemli sorun ne şekilde olursa olsun barış görüşmelerinin başlamasıdır"* şeklinde yazmıştır. Ateşkes görüşmeleri 25 Kasım'da Çatalca'da başlamıştır.[301] Türkiye, Sırbistan ve Karadağ'ı temsil eden Bulgaristan ile arasındaki ateşkesi düzenlemek için hazırlanan protokolün imzalanmadan önce Osmanlı Hükümeti,

---

* La Haye Barış Konferansları 1899 ve 1907'de toplanmıştır. La Haye'de küçük devletler, ilk kez, Büyük Devletlerle eşit haklara sahip sayılmıştır. Bu Kongrelerde ilk kez, yalnızca Avrupa Devletlerini ilgilendiren sorunlar değil, dünya devletlerinin tümünü ilgilendiren sorunlar ele alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için ;Hüner Tuncer, **Diplomasinin Evrimi**, Kaynak Yayınları.

299 **The New York Times**, 26 November 1912, " Fair Play For The Turks".

300 Bayur, s.127.

301 Hall, s.91.

Müttefiklerin tekliflerini değerlendirmek için bir araya gelmiş,[302] alınan karar sonucunda 3 Aralık 1912'de ateşkes protokolü imzalanmıştır. Yunanistan, Yanya kuşatmasını sürdürmek istemesi sebebiyle mütareke protokolünü imzalamayı reddetmiştir.[303] Bulgarlar ateşkesi tek başlarına imzalamış ve sonuç olarak Türkiye Yunanistan ile savaş hali[304] devam etmiştir. Yaşanan gelişmeler *"İstanbul'dan gelen haberde Türk yetkililer ile Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ temsilcileri arasında bir ateşkes antlaşmasının imzalandığı bildirmiştir. Bu durumla birlikte Yunanistan'ın Balkan Devletlerinden kopuşu tamamlanmış oluyor"* şeklinde *The New York Times* gazetesinde değerlendirilmiştir. Haberin ayrıntısında Bulgaristan'ın kabul ettiği şartlara yer verilmiştir. [305]

Ateşkes protokolünün, 3 Aralık'ta imzalanması sonrasında Balkan müttefiklerinin önerisiyle Barış konferansının Londra'da yapılması kararlaştırılmıştır. Balkanlarda meydana gelen gelişmelerle ilgili olarak Londra'da toplanması kararlaştırılan bir başka konferans'ta Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya,- Macaristan ve İtalya büyükelçileri ile İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in katıldığı "Büyükelçiler Konferansı"dır.[306] Büyükelçiler Konferansının amacı bir yandan Adriyatik, Adalar ve Arnavutluk meselelerini kendi aralarında görüşürken diğer yandan Osmanlı ve Balkan Müttefikleri arasında gerçekleşen görüşmeleri yakından takip etmektir.[307] Londra'da yapılacak barış konferansına tam yetkili olarak Denizcilik Bakanı Salih Bey, Ticaret Bakanı Reşit Paşa ve Almanya Büyükelçisi Nizamî Paşa görevlendirilmiştir.[308] Bulgaristan'ı Millet Meclisi Başkanı Danef, Yunanistan'ı Başvekil Venizelos, Karadağ'ı Miyoçekoviç, Sırbistan'ı Novakoviç temsil etmiştir.[309]

---

[302] **The New York Times**, 4 December 1912, "Turkish Ministers Long Meeting".
[303] Necdet Hayta, **Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008, s.7.
[304] **The New York Times**, 5 December 1912, "Turks to Feed Bulgar Army".
[305] 1.Barış görüşmeleri sonuçlanana kadar düşmanlık askıya alınacak, 2.Müttefikler tarafından daha önce kesilmiş olan Edirne, İşkodra, Yanya ve bütün Türk illerine erzak tedariki yeniden sağlanacak, 3. Ege ve Adriyatik'te ki abluka kaldırılacak. Yunanistan ikinci ve üçüncü şartları kabul etmeme konusunda ısrarcı.
The New York Times, 4 December 1912, "Greeks Refuse The Armistice; Others Sign It".
[306] Hayta, s.8.
[307] Bayur, s.163.
[308] **The New York Times**,10 December 1912, "Turkey's Peace Delegates".
[309] Karal, s. 330.

The Morning Post İstanbul muhabiri Vezir-i azam Kamil Paşayla barış görüşmeleriyle ilgili bir röportaj yapmıştır. Bu röportaj *The New York Times* gazetesinde;

> *"Türkiye'ye barış getirecek antlaşmanın yakında yapılacağına dair güçlü umutlarımız var. Diğer yandan, Bulgarlar kesin şartları henüz ortaya koymamış oldukları için umutlarımızın gerçek olup, olmayacağı konusunda bir şey söylemem. Belli ki kimse sorunun hızlı bir şekilde çözülmesi konusunda bizim kadar istekli değil. Sana Türkiye'nin yeni sınırlarının nereler olacağını söyleyemem fakat şunu söyleyebilirim ki Edirne'yi mutlaka elimizde tutmak istiyoruz"* [310]

şeklinde yer almıştır.

Londra'da toplanan konferans, ilk toplantısını 16 Aralık 1912'de St.James Sarayı'nda yapmıştır. Konferans'ın ilk toplantısı İngiltere Dışişleri Bakanı Grey'in konuşması ile açılmıştır.[311] 16 Aralık 1912- 6 Ocak 1913 arasında dokuz toplantı yapılmıştır. Başdelegeler toplantılara sırasıyla başkanlık etmiştir. Osmanlı delegasyonu zaman kazanmak için çeşitli bahanelerle ve en çok Bab-ı Âli'ye danışmak için toplantıları erteleme gayreti göstermiştir.[312] Bu süre içinde Rusya'nın İstanbul Büyükelçisi, 19 Aralık ve 21 Aralık'ta olmak üzere Gabriel Efendiyle görüşerek Edirne'nin, Bulgarlara bırakılmasını içeren şartların kabul edilmesi konusunda baskı yapmıştır. Büyükelçi, Türklerin Edirne'den vazgeçmek istememesi yüzünden yeniden savaş başlarsa Rusya'nın tarafsız kalamayacağını söylemiştir.[313]

23 Aralık 1912'de, Balkan Müttefik delegeleri barış şartlarını bildirmiştir. Bu şartlar şöyledir:

1) Osmanlı topraklarının Tekirdağ'ın batısında Gelibolu hariç kalmak üzere, Balkan devletlerine terk edilmesi. Bu topraklar içinde sınırları ve siyasal durumu daha sonra saptanacak olan Arnavutluk'da bulunmaktadır.
2) Ege adalarının bırakılması,

---

[310] **The New York Times**, 9 December 1912, "Turkey Makes Reservations".
[311] Hayta,s. 9.
[312] Karal, s. 330.
[313] Hayta, ss.10-11.

3) Osmanlı Devleti'nin, muhtariyet kurulmasından itibaren Girit'te sahip bulunmakta olduğu haklardan vazgeçmesi.[314]

Balkan Müttefikleri barış şartlarını yukarıdaki şekilde beyan etmiş, Osmanlı delegeleri kendi hükümetlerinin teklifini henüz bildirmemiştir. Balkan Müttefiklerinin şartlarının kabul edilmesi için Rusya ve Fransa baskı yapmıştır. Fakat Dışişleri Bakanı Gabriel Efendi, *"Büyük devletlerin ısrar ve tehditlerine rağmen, Edirne'nin kesinlikle Türkiye'de kalması gerek"* [315]ifadesini kullanmıştır.

Osmanlı delegeleri 28 Aralık tarihindeki 6. Oturumda tekliflerini açıklamıştır. Şartlar;

1) Edirne vilayeti, Osmanlı yönetiminde kalacak,
2) Makedonya da, Padişahın hükümranlığı altında özgür bir yönetim olacak,
3) Arnavutluk, Padişahın egemenliği altında özgür bir vilayet olacak; bir genel kurulu olacak,
4) Girit meselesi, Büyük Devletler ve Osmanlı Devleti arasında çözümlenebilecek,
5) Ege Adaları Anadolu'nun ayrılmaz bir parçasıdır ve başkasına verilemez[316] şeklinde Balkan Müttefiklerine sunulmuştur. Teklifin Balkanlı Delegeler tarafından kabul edilmemesi üzerine toplantı 30 Aralık'a ertelenmiştir.

30 Aralıkta yapılan toplantı gazete de ayrıntılı biçimde yer almıştır. *" Türk Delegeleri çözümü bugünkü oturumda sundular; Reşat Paşa tartışılan konuların bir çocuğunun karara bağlanması için Büyük Güçlerin Büyükelçilerine danışılması gerektiğini belirtti."*[317] Bu konular "*Yeni Pazar Sancağı, Girit ve Makedonya'nın geleceği*" ile ilgiliydi. *The New York Times* gazetesi, "*belirtilene göre, Balkan Delegeleri bu öneriyi şaşkınlıkla karşıladı ve Türkiye'nin, kazanan tarafla pazarlığa tutuştuğunu anlayamamasına, delegeler tahammül etmekte zorlandılar*" şeklinde Balkan delegelerinin tutumlarına yer vermiştir.[318] Delegasyon başkanı Dr. Daneff; Türkiye taleplerini kesin ve düzgün bir biçimde açıklamadan hiçbir şeyin netliğe

---

[314] Bayur, s.205-206 ; Karal, s.331.
[315] Hayta, s.12-13.
[316] Bayur, s.208.
[317] **The New York Times,** 31 December 1912, "Allies Present Mediation Plan".
[318] **The New York Times,** 31 December 1912, "Turks Now Offer Mediation Schem".

kavuşmayacağını söylemiş sözlerine şunları eklemiştir *" Edirne sorunu, bir netliğe kavuşmadan görüşmeleri daha ileriye taşımama konusunda kararlıyız. Edirne bizim olacak. Aksi takdirde görüşmeler kesilecek. Ben Türklerin böyle bir taviz vereceği görüşündeyim".*[319]

Dr. Daneff'in beklentisini boşa çıkaracak yeni teklif Osmanlı Hükümeti tarafından 31 Aralık'ta Londra'daki Türk delegasyonuna, 1 Ocak tarihinde ise, siyasi yardımlarının sağlanması için Viyana, Paris, Petersburg, Berlin ve Roma büyükelçiliklerine gönderilmiştir.[320] Osmanlı Hükümetinin önerileri 1 Ocak'ta sunmuştur. Bu oturumun değerlendirilmesi ve içeriği *The New York Times* gazetesinde şu şekilde ele alınmıştır:

> *Türkler olayları geciktirme politikasından vazgeçtiler, konferansın toplanmasından beri görüşmelerin ilerlemesini sağlayacak ilk tekliflerini yaptılar. Türk delegasyon başkanı Reşat Paşa tarafından, aşağıdaki teklifi sunuldu: Edirne'nin batısında kalan vilayetlerin müttefiklere teslim edilmesi, Girit'in geleceği padişahın hükmü altında garantör kuvvetler tarafından koruma altına alınacak, Türkiye Avrupa değil, Asya ülkesinin bir parçası olarak sayılan Ege adalarından vazgeçmeyecek. Teklifleri yazılı olarak alan müttefik delegeleri özel bir toplantının ardından dostane bir üslupla tartışmaya başladı. Arnavutluk'un kaderinin kuvvetlerin kaderine bırakılması maddesi onaylanırken asıl zorluk hala Edirne meselesiydi. Bu oturumda Reşat Paşa, Türk Bulgar sınırının yeniden düzenlenmesini önerdi. Bulgarlar, Edirne'nin kendilerine verilmesi taleplerinden vazgeçirilemedi. Bulgar delegeleri Edirne'nin, teslim olması konusunda ısrarcı ve eğer bu konuda anlaşma sağlanamazsa görüşmeleri yarıda keserek savaşa devam edeceklerini bildirdiler.*[321]

"Osmanlı'nın Sabrının Son Noktasına Geliniyor" başlığıyla verilen haber de,

> *"Türkler ısrarla verdikleri tavizlerin artık mantık sınırlarını zorlar nitelikte olduğunu ve artık fazladan tek bir adım dahi atamayacaklarının altını çiziyorlar.(...) Türkler sürekli vazgeçtiklerinin öneminin altını çiziyor ancak*

---

[319] **The New York Times,** 31 December 1912, "Allies Present Mediation Plan".
[320] Hayta, s.16.
[321] **The New York Times,** 2 January 1913, "Turks Give Up All Except Adrianople".

bunlar aslında sadece savaşta kaybettikleri şeyler. Müttefikleri bir yana bırakın kuvvetler dahi bu toprakları geri almalarına izin vermeyecektir. Müttefikler ise Türklerin yaptıkları fedakârlıkları küçümsüyor"

haberine yer verilmiştir. Buna ek olarak "*Türkler karşı tarafı Avrupa yüksek mahkemesine başvurmakla tehdit ederken müttefikler de Türkiye'yi savaşı sürdürmekle tehdit ediyor"* ifadelerine yer verilmiştir.[322]

3 Ocak 1913'te, Reşit Paşa "Türkiye'nin sunabileceği son şartlar" olarak tanımladığı şartları sunmuştur. Bu şartlar şunlardır:

1) *Padişah'ın mutlak hâkimiyetinde bulunan ancak aslında Büyük Britanya, Rusya, Fransa ve İtalya'nın himayesinde olan Girit Adası'ndaki, özellikle ekonomi, politika ve adalet konusundaki problemler yalnızca adanın yönetiminden sorumlu olan kuvvetler tarafından çözülebilir.*
2) *Türkiye adalarını koruyacaktır. Çanakkale boğazının yakınında bulunan adalar. İstanbul'un güvenliği için kilit noktada bulunduklarından bu adalardan; ayrıca, güneyde Anadolu'nun bütünüyle bir parçası sayılan adalardan vazgeçilemez.*
3) *Yeniden düzenlenecek Trakya sınırı güneyde Karaağaç Körfezi'ndeki Lagos Limanı olarak bilinen Segot'tan başlayarak neredeyse dik olarak kuzeye çıkmalıdır.*

Bu maddeler, yalnıza Edirne'yi değil, aynı zamanda Terkos gölünden Mustafa Paşa ve Kırklareli'ye kadar şu anda Bulgarların bulunduğu bütün Karadeniz kıyı şeridini de Türklerin eline bırakıyor." Sunulan bu şartlara Müttefik devletlerin delegeleri bir karşı teklif sunmuştur. Teklif özetle şunları içeriyordu:

1) *Osmanlı Girit Adası üzerindeki haklardan tümüyle feragat ederek adanın kontrolünü ve adayla ilgili diğer sorunların çözümünü müttefiklere ve himayeci kuvvetlere bırakmalıdır.*
2) *Türkiye, İtalya'nın geçici olarak elinde bulundurdukları da dâhil Ege adalarının tümünden vazgeçmelidir.*
3) *Trakya sınırında yapılacak düzenlemeler, Edirne Bulgaristan topraklarında kalacak şekilde yapılmalıdır.*

---

[322] **The New York Times**, 3 January 1913, "Ottomans Insist Limit Is Reached".

Sunulan teklif ile bir sonuç alınamaması üzerine toplantı tekrar ertelenmiştir. Ertelemeden hemen sonra Reşit Paşa:

> *Görüyorsunuz ki bir atasözümüzün de söylediği gibi "iştah, yedikçe açılır". Müttefiklere kendilerinin alabileceklerini tahmin bile etmedikleri tavizler verdik, ancak karşılığında bizim harcadığımızın yarısı kadar bile çaba harcamadılar. Bu şekilde bir antlaşma nasıl mümkün olabilir? Şu zamana kadar müttefiklerin, hiçbir şeyin bizi Avrupa şehrimizden feragat ettiremeyeceğini anlamış olmaları gerekirdi*[323]

şeklinde bir değerlendirme yapmış, Edirne'nin Osmanlı Devleti için önemini bir kez daha vurgulamıştır.

6 Ocak'taki oturumda Reşit Paşa yeni tekliflerini açıklamıştır:

1) *Edirne vilayetinin batısında kalan toprakları terk etmeyi kabul ediyoruz. İstanbul ve Çanakkale Boğazı'nın güvenliği için Edirne'yi terk edemeyiz.*
2) *Ege adaları Türkiye'de kalmak şartıyla Girit üzerindeki haklarından vazgeçiyoruz.*
3) *Bütün bu fedakârlıklar kabul edilmez ise sorumluluk müttefiklerindir. Konferans kesilirse verdiğimiz tavizleri geçersiz sayarız.*[324]

Balkanlılar bu toplantıda Edirne vilayeti, Girit ve Adalar üzerinde ısrar etmesi sebebiyle görüşmeler aynı gün kesilmiştir.[325] Balkan Müttefiklerinin ve Osmanlı Devleti'nin çakışan çıkarları bir ay süren barış görüşmelerinin sonuçsuz kalmasına sebep olmuştur.

2.4. BÜYÜK DEVLETLERİN NOTASI

Osmanlı Devleti ve Balkanlı Devletlerarasında barış görüşmeleri 6 Ocak 1913'te kesilmişti. Büyük Devletler, 17 Ocak 1913'te Osmanlı Hükümetine savaşa tekrar başlanmaması için ve Balkan Müttefiklerinin şartlarını kabul etmesi, uyarısıyla ortak bir diplomatik girişimde bulunmuştur[326]. Babıâliye verdikleri müşterek nota'da

---

323 **The New York Times,** 4 January 1913, "Offers Tukey's "Last Terms".
324 Hayta, s.18.
325 Akşin, s. 344.
326 Erickson, s.311.

Edirne'nin Bulgaristan'a terki Adaların geleceğinin kendilerine bırakılması ve Midye- Enez hattının sınır olarak kabulü suretiyle barış yapılmasını istemiştir.[327] Aksi durumda, çıkacak bir savaşta Osmanlı Devleti'nin zor duruma düşeceğini bildirmiştir.[328]

Babıâli, uzun görüşmeler sonrasında barış görüşmelerinin topyekun reddedilmesine imkân olmadığı kararına varmıştır. Alınan kararlar Noradunkyan Efendi tarafından kaleme alınmıştır.[329] Bu önemli gelişmeyi *The New York Times* gazetesi şu şekilde haber yapmıştır:

> *Dışişleri Bakanı Noradunkyan Efendi, Bakanlar kurulana kuvvetlerin notasına verilecek yanıtın bir taslağını sundu. Anlaşıldığı üzere cevapta şu sebeplerden dolayı Edirne den vazgeçilemeyeceği belirtiliyor. İlk sebep şehirde Bulgar nüfusun sadece Müslüman nüfusa değil diğer Hıristiyan unsurların oluşturduğu nüfusa da kıyasla azınlıkta olması. İkincisi, garnizonun yaptığı muhteşem savunma, üçüncüsü, halifelerin mezarlıklarının da bulunduğu bu şehrin teslim edilmesinin İslam'ın onurunu zedeleyecek olması, dördüncüsü, İstanbul için kilit noktada bulunan bu şehrin kaybedilmesinin imparatorluğun varlığını tehlikeye atacak olması. Cevap metni şöyle devam ediyordu: " Bu yüzden Babıâli, kuvvetlerin İmparatorluğun hayati isteklerini dikkate alması ve Balkan Devletlerine yanıtımızı barışçıl bir biçimde sunması için dua ediyor. Türkiye, bütün içtenliğiyle ortak bir noktada buluşmayı arzulamaktadır ve başka tavizler vermeğe dahi hazırdır. Ege adalarına ilişkin olarak, Türkiye verdiği cevapta kıyılara yakın noktalarda bulunan adalardan vazgeçmeği reddediyor, fakat uzak adalara ilişkin görüşmelere devam etmeğe hazır,*

haberin ayrıntısında " *Bulgar delegelerinin şehrin teslim edilmesi konusundaki talimatları kesindir. Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan bu tavrı destekliyor. Bulgaristan'ın başarısı bu devletlerin istediklerini daha rahat elde etmesini sağlayacak"* yorumu yapılmıştır. Ayrıca Almanya Büyükelçisi Osman Nizami Paşa'nın, gelişmeler ile ilgili değerlendirmesine şu şekilde yer verilmiştir.

---

[327] Mufassal Osmanlı Tarihi, s. 3500.
[328] Uçarol, Siyasi, s.547.
[329] Mufassal Osmanlı Tarihi, s.3500.

"Dört ay önce sonucu ne kadar kötü olursa olsun statükonun korunması gerektiğini savunan Avrupa'nın, şimdi tarafsızlığını göstermek için açıkça Osmanlı'nın, İstanbul'dan ve Anadolu vilayetlerinden feragat etmesi gerektiğini ima ettiğini belirtmeden geçemeyeceğim. Savaşın sürdürülmesinin "Türk başkentinin kaderi ve çatışmaların Türkiye'nin Anadolu vilayetlerine sıçraması sorununu gündeme getireceğini söylüyorlar"[330]

şeklinde durum değerlendirmesi yapmıştır.

Diğer yandan Kâmil Paşa ile bir röportaj yapılmıştır ve röportajda Kâmil Paşa'nın barış ile ilgili görüşlerine ve ülkenin ekonomik durumuna dikkat çekilmiştir. Röportajda Kamil Paşa, *"tabi ki barıştan yanayım"* demiş ve şunları eklemiştir, *"fakat halkın iradesi önemli, ordu savaş konusunda ısrarcı. Para sıkıntısı büyük ve barış imzalanana kadar yabancı bir finans desteği bulmak imkânsız. İhtiyaç durumunda bir iç kredi oluşturmayı umuyoruz"*[331] diyerek ordunun savaşa hazır olduğunun ve ekonomik sıkıntının altını çizmiştir.

The New York Times gazetesi, 24 Ocak'a kadar *"Türklerden Bugün Barış Kararı Çıkabilir"*[332], *"Türkler Vazgeçmeleri Gerektiğini Anladı"*[333], *" Türkiye Pes Etti, Savaşı Sona Erdirdi"* başlıklarıyla haberler yapmıştır. Haberlerin içeriğinde *"Osmanlı Devleti'nin Edirne'den vazgeçmeyi kabul ettiği ve sınır değişikliğine bağlı olarak Osmanlının borç paylaşımının düzenleneceği"*[334] şeklinde haberlere yer vermiştir. İstanbul'da ki görüşmeleri gazeteler bu şekilde lanse edilirken, İstanbul'da önemli bir hadise cereyan edecekti.

2.5. BABIÂLİ BASKINI VE MAHMUT ŞEVKET PAŞA HÜKÜMETİ

Londra barış görüşmelerinin kesilmesi üzerine, Büyük Güçlerin 17 Ocak'ta, Osmanlı Devletine verdiği nota o sırada kuşatma altında olan Edirne'nin Bulgaristan'a teslim edilmesini istemişti. Bunun üzerine, İstanbul'da Vezir-i Azam Kâmil Paşa'nın Edirne'yi teslim edeceği düşünülmüştür.[335]

---

[330] **The New York Times**, 19 January 1913, "Turks Won't Yield May Resume War".
[331] **The New York Times**, 20 January 1913, "Kamil Pasha Is For Peace".
[332] **The New York Times**, 21 January 1913, "Turks May Decide On Peace To-day".
[333] **The New York Times**, 22 January 1913,"Turks Now Realize They Must Yield".
[334] **The New York Times**, 23 January 1913, "Turkey Yields Ending The War".
[335] Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2011, s.51.

İttihat Terakki merkezi umumisinin önde gelen kilit adamları Aralık 1912'nin sonu itibariyle durum değerlendirmesi yapmış, siyasi açıdan objektif koşulların eksiksiz varlığını saptamışlar ve örgütün de hazırlanmasını tamamlayarak, "Darbe-i Hükümete" karar vermişlerdir. Böyle bir harekete Kâmil Paşa'nın sadrazam oluşundan ve İttihat ve Terakki kanadından gelen tüm dayanışma önerilerini reddettikten sonra karar vermiştir ve koşulların oluşmasını beklemiştir.[336] İttihatçılar için uygun koşullar, Hükümet tarafından Edirne'nin geleceğini belirleme kararları alınırken oluşmuştur.

İttihatçılar, hükümetin Edirne'yi, Bulgarlara verdiğini ileri sürerek propagandaya başlamıştır.[337] Elçilere verilecek cevabî notayı görüşmek üzere hükümetin Babıâli'de toplandığı gün (23 Ocak 1913)[338] bir İttihatçı subay topluluğu Babıâli'ye gelmiş toplantı yapılan odaya girerek Harbiye Nazırı Nâzım Paşa'yı* vurmuş ve kabine üyelerini esir almıştır.[339] İttihatçılar, mümkün oldukça kansız bir hareket olmasını kararlaştırsalar da düşündükleri gibi olmamıştır.[340] Talat ve Enver Beyler, Kamil Paşa'ya istifa teklif etmiştir. Kamil Paşa'ya kendi el yazısıyla yazdırdıkları istifaname'yi Enver Bey Saraya götürmüştür.[341]

Baskından sonra Enver Paşa, Babıâli önünde toplanan halka, Kâmil Paşanın istifa ettiğini, Sadaretin İzzet Paşa ya da Mahmut Şevket Paşa'ya verileceğini bildirmiştir. [342]

---

[336] Çavdar, **Talat...**,s. 288.
[337] Mufassasl Osmanlı Tarihi, s. 3500.
[338] Cevdet Küçük, "Babıâli Baskını", **İslam Ansiklopedisi**, cilt:4,1991, s. 390.
* Babıâli'ye yapılan baskın, Nâzım Paşa'nın da beklediği bir durumdu. Bu işte o da adeta ihtilalcılarla ortak gibi bir vaziyette idi. Hükümet darbesine kat'i olarak karar veren ittihatçılar, birkaç gün evvel Nâzım Paşa'ya Tokatlayan otelinden bir ziyafet vermişler, yapacakları hareketi, açıkça kendisine söylemişler ve kendisi bu işe müdahale etmediği taktir de, derhal Sadaret Mevkiine geçireceklerini vaat etmişlerdi. Baskın günü Enver, Talat ve Mithat Şükrü Beylerle, Nâzım Paşa konuşurken dışarıdan büyük bir gürültü başlamış ve ardından dört el silah patlamış. Nâzım Paşa dışarıda ki gürültüden endişelenerek kendisine suikast yapılacağını düşünerek heyecana kapılmış ve tabancasına davranmıştır. Bu gelişme Yakup Cemil Bey'e muhakemesini kaybettirmiş ve silahını çekerek Nâzım Paşa'ya çevirmiş ve ateş etmiştir. Ziya Şakir, **Yakın Tarihin Üç Büyük Adamı, Talat, Enver, Cemal Paşalar**(Yakın olarak kısaltılacaktır), Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 134-135.
[339] Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.165.
[340] Şakir, Yakın, s. 134.
[341] Türkgeldi, s.78.
[342] Mufassal Osmanlı Tarihi, s.3501.

Bu önemli gelişme, memleket dışında bir sürpriz olarak karşılanmış [343]büyük yankı uyandırmış ve çeşitli başlıklar altında haberler yapılmıştır. *" Türkler İsyanda; Savaş Devam Edebilir, Nâzım Öldürüldü"*, başlığıyla verilen haberin içeriğinde,

> *Jön Türkler yönetimi tekrar ele geçirdi. Mahmut Şevket yeni Vezir-i Azam, Kâmil Paşa vatan haini ilan edildi. Kabinenin istifasının ardından başlayan eylemler sırasında Eski Harbiye Nazırı ve Türk Ordusu Başkomutanı Nâzım Paşa öldü. Enver ve Talat Beyler kan dökülmemesi için kesin talimat vermiştir, fakat Nazım Paşa'nın yaveri bir pencereden, Enver Bey'e ve yanındakilere ateş etti ve ateşe karşılık verildi. Mermilerden birkaçı Nâzım Paşa'ya isabet etti.*

Haberin devamında, *"bu trajik olaya rağmen başka bir yerde karışıklık olmadı"*[344] ifadeleri yer almıştır. *The New York Times* gazetesi, Nâzım Paşa'nın öldürülmesi ile ilgili ayrıca özel bir haber yapmıştır. Bu haberde:

> *Nâzım Paşa, yüksek fiziksel ve zihinsel güce sahip ve son zamanlarda başa gelen en iyi Başkomutan olarak anılırdı. Bulgarların, Çatalca hatlarındaki ilerleyişini kontrol altında tutan birliklerin direkt komutasını yürütüyordu. Bölgeye vardığında Çorlu savaşından sonra ordunun düzensizliğine ve salgın hastalıklara rağmen başarılı komutasıyla Türk Birliklerinde yeniden birlik duygusu uyandırdı,* [345]

şeklinde övgü dolu sözlere yer verilmiştir.

Gelişme ile ilgili diğer haberler *"Türkiye de hükümetin devrilmesi, Avrupa'da büyük kafa karışıklığı ve biraz da korku yarattı"*[346], *"Londra, Paris ve Berlin de en çok konuşulan dedikodu Padişah'ın tahttan indirildiği ve Cumhuriyet'in ilan edildiği haberleri oldu. Bu dedikodu hiçbir yerde onaylanmazken resmi makamlarca yalanlandı"*[347] şeklinde olmuştur.

Babıâli baskınından sonra Enver Paşa'nın söylediği gibi Mahmut Şevket Paşa Sadrazamlığa getirilmiştir. Mahmut Şevket Paşa'nın kurduğu kabinede Sait Halim (Şûrâ-yı Devlet), Hacı Âdil (Dâhiliye), Çürüksulu Mahmut (Bahriye), Eski İstanbul

---

343 Karal, s. 335.
344 **The New York Times,** 24 January 1913, "Turks Revolt; War May Go On; Nazim Is Slain".
345 **The New York Times,** 24 January 1913, "Nazim A Fine Soldier".
346 **The New York Times,** 25 January 1913, "The Upset In Turkey".
347 **The New York Times,** 25 January 1913, "Sultan Deposed Is London Rumor".

Valisi İbrahim (Adliye), Divan- ı Muhasebet Reisi Rifat (Maliye), Beserya (Nafıa), Hayri (Evkaf), Eski İzmir Valisi Celâl (Ticaret ve Ziraat), Oskan (PTT), Şükrü Bey (Maarif) girdi.[348] Nazım Paşa'nın ardından Türk orduları başkomutanı görevine İzzet Paşa getirildi.[349]

Hükümet darbesi sonucunda yapılan değişiklik üzerine gazete,

> *Kâmil Paşa'nın istifası ve yerine Şevket Paşa'nın Vezir-i Azam olması Balkan Devletlerinin temsilcileri ve Türk temsilciler dışındaki herkeste şok etkisi yarattı. Jön Türkler gücü yeniden ele geçirmek için bir süredir çok çalışıyordu. Ordu subayları arasında ki çalışmaları harikaydı ve Trablusgarpdan yeni dönüp, Çatalca Ordusuna katılan önde gelen subaylar fikirlerin değişmesinde rol oynadı.*[350]

şeklinde bir yorum yapmıştır.

Babıâli baskınının yapıldığı gün Babıâli'nin önünde halk bir tek şey istiyordu: *"Edirne'mizi kurtarın"*. İttihat Terakki darbeyi bunun için yapmış ve siyasal geleceği de bu "taahhüt"ün yerine getirilmesine bağlıydı. Büyük Güçlerin, 17 Ocak 1913'te verdiği notaya cevap, 30 Ocak'ta devletlerin temsilcilerine ulaştırılmıştır. Nota da iki önemli konuya değinilmiştir. Birincisi, *"Edirne'nin Müslüman şehri ve Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci başkenti olması sebebiyle terk edilmesinin bütün ülkede heyecan yaratacağını"*, ikincisi, *"Son bir barış ve uysallık göstergesinde bulunmuş olmak için Osmanlı Hükümeti, Edirne şehrinin Meriç'in sağ kıyısına düşen kısmını bırakabilir"*. Ege adaları hususunda ise Boğaz'ın korunması ve emniyeti açısından adaların son derece önemli olduğu, Anadolu'dan ayrıldığı takdirde fesat ocağı olacağını belirtmiştir. Bu hususlar göz önüne alınmak koşuluyla adaların geleceğinin takdirlerine bırakılabileceği belirtilmiştir. Diğer konular Osmanlı hükümeti gümrük özgürlüğünü, mali ve iktisadi bağımsızlığı, serbest hukuk esasına dayalı ticaret anlaşmaları yapabilme hakkını, Türkiye'de yabancıların da yurttaşlar gibi vergi verme ve bunlar gerçekleşinceye kadar gümrük vergilerinin %4 arttırılması ve yabancı postanelerin kaldırılmasını istemekte ve genel olarak kapitülasyonların

---

[348] Akşin, s.353.
[349] **The New York Times**, 1 February 1913, "Izzet Pasha New Army Chief".
[350] **The New York Times**, 24 January 1913, "Turkish Envays Not Suprised".

kaldırılmasını isteyen taleplerini bildirmiştir.[351] Hükümetin bildirdiği nota *The New York Times* gazetesinde oldukça umut verici karşılanmış ve bu şekilde yansıtılmıştır:

> *İsyan naralarıyla hükümeti ele geçiren Jön Türkler, büyük bir değişim yaşadı. Bulgarların taleplerine cevap verir nitelikte bir anlaşma teklifi sunmuştur. Ege Adalarının kaderini kuvvetlerin kararına bıraktılar. İstanbul'un vermeğe razı olduklarıyla Bulgaristan'ın almak istedikleri arasında fark o kadar azaldı ki, Balkan barış delegeleri bile yakında bir anlaşmaya varılabileceğine inanıyor. İstanbul artık sadece Edirne'de ki kutsal yapıların bulunduğu yerlerin kendisine bırakılmasını istiyor. Bulgaristan camileri ve kutsal yapıları Türklere bırakmayı kabul ediyordu. Hatta Roma'da Vatikan'ın durumuna benzer bir toprak sahipliği hakkı bile düşünülüyor.*[352]

Savaş tekrar başlamadan önce, belki de barış kararında etkili olması ve sivil halkın ne denli zarar gördüğünü, kayıp verdiğini ifade etmek için *The Times* İstanbul muhabiri *"bütün Avrupa Türkiye'sinde en fazla 20.000 Müslüman, 15.000 Hıristiyan öldü. Müslümanların çoğu başıbozuklar tarafından ya da Türklerin yenilgisini takiben ortaya çıkan köylü ayaklanmaları sırasında gerçekleşti"*[353] haberine yer vermiştir. Fakat bu haber savaşın tekrar başlamasına engel olamamıştır.

Hükümetin notasını, Büyük Devletler olumlu bir adım olarak değerlendirmiştir.[354] Bütün kuvvetler, müttefiklere savaşın yeniden başlamasını önlemek için elinden geleni yapması konusunda baskı yapmış[355] olmasına rağmen Bulgarlar, Çatalca cephesinden taarruza geçerek savaşı tekrar başlatmıştır.[356]

2.6. SAVAŞIN TEKRAR BAŞLAMASI

Barış görüşmeleri, devletlerin çıkar, hesaplaşma ve daha fazla toprak beklentisi sebebiyle kesilmişti. Barış girişimlerinin sonuçsuz kalması ateşkes antlaşmasını sona erdirmiş ve cepheleri 3 Şubat'ta[357] tekrar faal hale getirmişti.

---

[351] Çavdar, ss.312-313..
[352] **The New York Times**, 31 January 1913, "Young Turks Less Belligerent".
[353] **The New York Times**, 29 January 1913, "Balkan Massaccres Cost 35.000 Lives".
[354] Akşin, s.355.
[355] **The New York Times**, 31 January 1913, "Armistice Ended But Hope Increases".
[356] Çavdar, s. 313.
[357] Kutlu, s. 367.

Savaşın tekrar başlamasıyla birlikte, *The New York Times* gazetesi, "Resmi Osmanlı ajansı, Edirnede bombardımanın yeniden başladığı haberlerini yayınladı. Buna rağmen, Edirne ve Sofya'dan gelen raporlara göre savaş yeniden başlamış olsa da barışın çok uzakta olmadığı yönünde, umutlar korunuyor" [358] haberine yer vermiştir. Ayrıca, İstanbul'dan gelen raporlara göre *" 6 ve 7 Şubat'ta, Gelibolu'da yaşanan yoğun çatışma sonucunda Bulgarlar, bütün hat boyunca galip konumda olmuş. Türkler kendi verilerine göre 5000 asker kaybetmiştir."*[359] Diğer yandan Ege'yi kontrol altında tutan Yunanlılar, Yanya'ya saldırılarına tekrar başlamış ve Epir'in diğer bölümlerini işgal etmiştir. Savaş sırasında Sırplar Edirne'de Bulgarlara, İşkodra'da da Karadağlılara yardım göndermiştir. [360]

Gazetenin 6 Şubat tarihli bir haberi, *"Savaşa tekrar başlanmış olması ekonomik yönden zor durumda olan Osmanlı Devleti'nin bazı saray mücevherlerinin satılabileceği yönünde haberlerin çıkmasına sebep oldu. İstanbul'a bazı önde gelen Fransız sarrafların gelmesi bu haberi doğruladı"*[361] şeklinde olmuştur. Ülke ekonomisinin kötüye gitmesi ve savaşın önlenemeyeceğini anlayan Tevfik Paşa, 10 Şubat'ta Babıâli'nin kesin olarak, 30 Ocak tarihli notasına göre barış şartlarının belirlenme işini Büyük Güçlere bıraktığını, Grey'e yazılı olarak bildirmiştir.

13 Şubat'ta Osmanlı Bankası, hükümetçe kendinden istenilen 500.000 (altın lira) avansı veremeyeceğini bildirmiştir. Hükümet'in bu avans isteği, yukarıdaki haberde belirtildiği gibi ülke ekonomisinin krizde olduğunu destekler niteliktedir. Diğer yandan Mahmut Şevket Paşa, Fransız Büyük Elçisi Bompard'la görüşmüş ve bu görüşmede Edirne'den vazgeçmenin onaylanabileceğini ifade etmiştir.[362] Bu gelişme üzerine *The New York Times* gazetesi 17 Şubat'ta, *"Türk Kabinesi Vazgeçmeğe Hazır"* başlığıyla bir habere yer vermiştir. Haberin içeriği, "Sadrazam, yabancı elçilikleri ziyaret ediyor ve teslimiyet şartlarını görüşüyor. Mahmut Şevket Paşa'nın görüşü, kendisinin yıktığı Kâmil Paşa Kabinesinin görüşü olan

---

[358] **The New York Times**,4 February 1913, "Fierce Attack On Adrianople".
[359] **The New York Times**, 7 February 1913, "Turks Lose 5000 in Gallipoli Fights".
[360] Hayta, s. 52.
[361] **The New York Times**, 6 February 1913, "Turks Retire After Fight In Gallipoli".
[362] Bayur,ss. 284-289.

"Türkiye'nin en büyük ihtiyacı savaşı sonlandırmak" olduğu yönüne döndü"[363] şeklinde olmuştur.

Tevfik Paşa'nın Grey'e 10 Şubat'ta yapmış olduğu yazılı başvurusuna cevaben, 18 Şubat'ta *"Büyük devletler, Babıâli'nin karşılık notası (30.01.1913) esası üzerine bir şey yapamazlar. Eğer Babıâli onların öğütlerini kabul etmek isterse Büyük Devletler, barışa varmak için müttefiklerle temasa geçeceklerdir"* şeklinde olmuştur.

Çatalca ve Bolayır'da ki ilerleme denemelerinin hiç bir olumlu cevap vermemesi üzerine Edirne'nin kurtarılamayacağı anlaşılmıştır.[364] *The New York Times* gazetesinde Bolayır da yaşanan çatışmalarla ilgili bir habere yer vermiştir. Haber de *"Bolayır Muharebesinde Türkler 5.500 ölü bıraktı. Bulgarların kayıpları önemsizdi. Bunun en önemli sebebi mükemmel bir isabetli gerçekleşen Bulgar top ateşiydi"*[365] şeklinde olmuştur.

Mahmut Şevket Paşa'nın Edirne konusunda ümitsiz olduğu bilinmekteydi.[366] Mahmut Şevket Paşa 10 Şubat 1913'te Osmanlı Devleti'nin ulusal gazete yazarlarıyla görüşmüştür. **Tanin** gazetesi yazarı İsmail Hakkı Bey, **İfham** gazetesi yazarı Ferit Bey, **Sabah**'ın yazarı Diran Kelekyan Efendi, Osmanlı Ajansından Salih Gürcü Bey ve **Tasvir-i Efkâr** gazetesi yazarı Yunus Nadi Bey ile görüşerek kamuoyunu barış fikrine alıştırılmasını istemiştir.[367]

Babıâli, 23 Şubat'ta Edirne'den vazgeçmeğe resmen karar vermiş ve bunu Büyük Devletlere bildirmiştir.[368] Babıâli, Edirne ile ilgili değişen kararını bildirirken diğer yandan *The New York Times* gazetesinde, Edirne'nin ve Osmanlı Devleti'nin durumu ile ilgili bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Gazete, *"Edirne'nin ele geçirilmesi çok kanlı ve ölümlü bir olay olacak. Uzmanlara göre Edirne'de büyük bir kuşatma başlatıldı ve şehrin teslim olması an meselesi"* şeklinde yer almıştır. Ayrıca *"hazinesi boşalmış, ordusu tükenmenin eşiğinde olan ve hükümeti sert ve önemli iç*

---

363 **The New York Times**, 17 February 1913,"Turkish Cabinet Ready To Give Up".
364 Bayur, ss. 289-290.
365 **The New York Times**, 12 February 1913, "Turks' Relief Force Met Grave Disaster".
366 Ahmad, s.211.
367 Hayta, s. 53.
368 Bayur, s.291

sorunlarla ilgilenen bir ülke, Avrupa başkentlerinde düşüncesi de Balkan Savaşı'nın erken sonuçlanacağı yönünde" [369] şeklinde olmuştur.

Babıâli, aldığı kararı Londra Büyük Elçisine çekilen tel de şu şekilde bildirmiş:

> *Edirne düştükten sonra durumumuzun kötüleşeceğine, yüksek askeri komutanlığın hiçbir yen ümidi kalmadığını söyleyişine ve yiyecek yokluğuna, dolayısıyla Edirne'nin on beş günden çok dayanamayacağının anlaşılmış olması üzere, Meclisi Vükelâ Edirne'den vazgeçme esası üzerine şimdiden barış yapmayı ve büyük devletlerden işe karışıp aracılık etmelerini yerinde bulmuştur.(...)İstanbul'un güvenliği sebebiyle Bulgarlara kalacak olan Edirne ve Kırk Kilise (Kırklareli) tahkim edilmemelidir. Adalar işini Büyük Devletlere bırakıyoruz, alınacak kararlar 30 Ocak notamızdaki görüş ve düşüncelere uygun olsun. Tazminat yok, Balkanlıların Osmanlı borçlarından pay almalarını kesin olarak istiyoruz. Edirne'de ancak 15 günlük yiyecek kaldığı için ilk anlaşma olunca, kuşatanların Edirne'ye yiyecek yollanmasını onaylaması ya da orada bulunan askerlerimizin silah ve gereçleriyle askerî merasimle çıkabilmesi sağlanmalıdır.* [370]

İngiltere Dışişleri, Londra Büyük Elçisi Tevfik Paşa'dan, barış şartlarını açıklamadan önce Büyük Devletlerin arabuluculuğunun kabul edildiğini resmen ve yazılı olarak bildirilmesini talep etmiştir. Bu talep bir nota ile 28 Şubat'ta Grey'e gönderilmiş ve aynı gün Büyükelçiler Konferansında görüşülmüştür. Bu gelişmeler üzerine *The New York Times* gazetesi *"Babıâli, Balkan savaşının sonlanması için kendini kuvvetlerin eline bıraktı"*[371] haberine yer vermiştir.

Diğer yandan, Balkan müttefikleri Türkiye'yle olan savaşı sonlandırmak için kuvvetlerin arabuluculuğunu kabul etti ancak ön bir antlaşma hazırlanana kadar savaşın süreceğini[372] bildirmiştir. 14 Mart'ta yayınlanan haber'de Müttefiklerin barış şartlarına yer verilmiştir. Şartlar:

---

[369] **The New York Times,** 25 February 1913, "Is Turkey Yielding".
[370] Bayur, ss.291-292.
[371] **The New York Times,** 2 Marc 1913, "Turkey Asks Powers To Conclude Peace".
[372] **The New York Times,** 12 March 1913," Mediation Accepted By Balkan Allies".

Barış antlaşması imzalanana kadar düşmanlık devam edecek. Görüşmelerin prensibi 23 Aralık'ta, Londra'daki Osmanlı delegelerinin önüne konulanla aynı olacak. Sınır hattı, Midye'den Rodosto'ya (günümüzde Tekirdağ içinde kalan bir bölge) *kadar uzatıldı. Gelibolu yarımadası Türklerin elinde kalacak ancak buranın batısında kalan Arnavutluk haricindeki bütün topraklar müttefiklere teslim edilecek. Edirne ve İşkodra'nın görüşmeler başlamadan teslim edilmesi gerekiyor. Ege Adaları Yunanistan'a bırakılacak ve Türkiye miktarı daha sonra belirlenecek bir savaş tazminatı ödeyecek. Türkiye, Türk topraklarında bulunan Balkan unsurlarının bütün haklarını güvence altına alacak.*[373]

Bu şartlar, 15 Mart'ta toplanan Büyükelçiler toplantısında kabul edilmeyerek yeni şartlar düzenlenmiştir.[374] *The New York Times* gazete de düzenleme şartları şu şekilde yer almıştır:

1-Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa sınırı Enez'de başlayıp, önce Meriç, ardından Ergene nehrini takip ederek Midye'de bitmelidir. Arnavutluk hariç bu sınırın batısında kalan bütün vilayetler Müttefik Devletlere bırakılmalıdır. Arnavutluk'un durumuna ise kuvvetler karar verecek.

2- Ege Adaları sorunu kuvvetler tarafından çözülecek

3- Türkiye Girit üzerindeki bütün haklarından vazgeçecek.

4- Kuvvetler, savaş tazminatı konusunda destekçi bir tavır takınamaz ancak müttefiklerin Osmanlı borçlarının adil bir şekilde paylaştırılması ve verilecek vilayetlerin mali yükümlülüklerinin konuşulması için toplanacak Uluslararası Paris Konferansına Müttefiklerin katılımını kabul edeceklerdir. Türkiye'ye de bu konferansın çalışmalarına katılması için bir teklif götürülecek.

Ayrıca, *"Kuvvetler aynı zamanda bu şartlar kabul edilir edilmez düşmanlığın sona erdirileceğini de onaylar".* Osmanlı Devleti Edirne ve İşkodra düşmeden en kısa sürede Büyük Devletlerin görüşmeleri çabuklaştırmasını istiyordu.[375]

The New York Times gazetesi, Edirne'de devam etmekte olan Türk- Bulgar çatışmasına yer vererek Sofya'dan ve İstanbul'dan gelen raporların çelişkili

---

[373] **The New York Times**, 14 March 1913, "Turks To Keep Gallipoli".
[374] Hayta, ss.53-54.
[375] Hayta, s 56.

olduğunu belirtmiştir. Sofya'dan gelen raporda Çatalca hatlarında günün sakin geçtiği, Türklerin ilerleme amaçlı yaptığı denemelerin büyük kayıplarla geri püskürtüldüğü söyleniyorken; diğer yandan İstanbul'dan gelen raporda Edirne de ki Türkler bugün Bulgarlar üzerine yoğun top atışı gerçekleşti ve Bulgarların top atışlarına dayanamadığını ve geri çekildiğini yazdı.[376] Yine aynı tarihli farklı bir haberde, " *Başkomutan İzzet Paşa'nın isteksizliğine rağmen orduya hükümet tarafından ilerleme emri verildi. Edirne'den vazgeçmeden önce İttihat ve Terakki Cemiyet'i denizden ve karadan son bir çabaya girişti.*"[377] Daha çok Enver Bey'in ısrarıyla yapılan bu teşebbüs başarısızlıkla sonuçlanmıştı.[378] 13 Mart'ta düzenlenen "*Edirne'nin Düşmesi Çok Yakın*"[379] başlıklı haberden on üç gün sonra 26 Mart 1913'te, Edirne teslim olmak zorunda kalmıştır.[380] Edirne'nin tesliminden sonra Edirne de işgalci askerler ve Hıristiyan ahali, " *İkinci ölümden sonraki diriliş, İsa'nın dirilişi gibi, Edirne de yeniden Hıristiyan oldu*" çığlarıyla dolaşmaya başlamıştır.[381]

Edirne şehri her zaman Osmanlı Devleti tarafından Avrupa'dan gelecek tehlikelere karşı, İstanbul şehrinin anahtarı olarak görülmüştür.[382] Diğer yandan Osmanlı Devleti'ne başkentlik etmiş olan Edirne, manevi açıdan da çok önemliydi. Osmanlı Devleti için siyasi ve manevi değeri olan bu şehrin savunması Balkan Savaşı boyunca oldukça zor şartlar altında gerçekleşmiştir. Bu sebeple, Edirne'de yaşanan gelişmeleri kısaca incelemekte fayda vardır.

Bulgar kuşatması öncesinde Edirne Müstahkem Kale Komutanlığı'na 10 Ekim 1912'de Şükrü Paşa tayin edilmişti. Kuşatma 5,5 ay sürmüş ve bütün olumsuzluklara rağmen Şükrü Paşa, halkın ve askerin moralini yüksek tutmaya çalışmıştır. Kuşatma süresince şehirde, zaman zaman erzak sıkıntısı yaşanmıştı. Bu sıkıntının giderilmesi için halktan seçilen kılavuzlar ve Erzak komisyonlarının çalışmaları sonucunda evlerde ve karaborsacı tacirlerin elindeki stokların satın

---

[376] **The New York Times,** 22 March 1913, "Turks Report Fighting".
[377] **The New York Times,** 22 March 1913, "Turks Plan Final Effort".
[378] Halacoğlu, s.300.
[379] **The New York Times,** 13 March 1913, "Fall Of Adrianople Expected At Once".
[380] Karal, s.337.
[381] Suat Zeyrek, Birinci Balkan Savaşı Yenilgisinin İç ve Dış Sebepleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s.306. (Basılmamış Doktora Tezi)
[382]Ahmet Yiğit, "I. Balkan Savaşı'nda Edirne Müdafaasının Önemi", **Türk Yurdu Dergisi 100. Yılında Balkan Harbi,** Cilt:32, Sayı:303, Kasım 2012, s 154.

alınması yoluna gidilmiştir. Savaşın ilk günlerinde Bulgarlar, Trakya'nın önemli bir kısmını ele geçirmiş ve Edirne şehrini top ateşine tabi tutmuşlardı. Kasım ayı ortalarında, Kale'nin dışarıdan herhangi bir yardım alma imkânı kalmamıştı. Yardım gelmesi bir yana İstanbul ile haberleşmenin kesildiği olmuştur. Diğer yandan sertleşen kış koşulları halkın ve askerin moralini bozmaya başlamıştı. Bulgarlar, Edirne şehri üzerinde tayyare ve balonla keşif harekâtında bulunmuştu. Bu uçuşlar sırasında zaman zaman bozuk Türkçe ile yazılmış bildiriler atılmıştır. Bildirilerin içerikleri, " *Edirne'yi bin topla kuşattık. Geliniz teslim olunuz. Ey Edirne halkı sizi zalim memurların elinden kurtaracağız. Bulgar orduları her yer de muzafferdir"* şeklinde olmuştu. Bulgarlar tarafından atılan bildirilere karşı, Müstahkem Mevzi Komutanı Şükrü Paşa tarafından beyanname yayımlanarak Bulgarların bildirisindeki söylentiler yalanlanmıştı. Bulgarların moral bozmak amacıyla yaptığı girişimlerin bir diğeri 30 Kasım'da gerçeklemiş ve yeni bir bildiri taraflarınca atılmıştır. " *Ey Osmanlı askerleri, çoktan beri muhasara altında bulunduğunuz için Edirne istihkâmatı haricinde ne gibi şeyler vuku bulduğunu elbette bilemiyorsunuz"* diye başlayan ve *"Seyyar ordunuz İstanbul'a çekildi, ordunuzda bulaşıcı hastalık çıktı. Direnmenin bir yararı yok, şehri teslim ediniz"* anlamında propaganda bildirisi atılmıştır. Bulgarların amacı Türkleri teslim olmaya zorlamaktı. Aynı gün Türk tarafı da biri Sadrazam Kâmil Paşa'dan geldiği bildirilen, ikincisi Edirne Valisi Halil imzasını taşıyan ve üçüncüsü de Şükrü Paşa'ya ait olan " *Bulgarların mağlup olduklarını ve mütareke istemek zorunda kaldıklarını içeren"* üç ayrı bildiri yayımlamıştı. Hâlbuki gerçek, Türk bildirilerinde ifade edildiği gibi değildi. Edirne askerleri, kale dışındaki mevcut durumu bilmekle birlikte, kötü giden bir şeyler olduğunu hissediyordu.[383]

3 Aralık 1912'de ateşkes ilan edilmiş ateşkes antlaşmasının 7. maddesi ile Bulgar trenlerinin Edirne'den geçmesi sağlanmıştır.[384] Bulgar trenleri erzak dolu olarak Edirne'den geçerken, Edirne halkı tarafından, "Bizim trenler neden gelmiyor"[385] sorusu gündeme getirmiştir.

---

[383] Veysi Akın, "Balkan Harbinde Edirne Kuşatması Esnasında Bulgarların Psikolojik Harp Taktikleri Ve Edirne Müdafii Şükrü Paşa", **Türk Yurdu Dergisi100. Yılında Balkan Harbi**, Cilt:32, Sayı:303, Kasım 2012,ss. 28-32. (Balkan olarak kısaltılacak)
[384] Yiğit, s.158. (154- 169)
[385] Akın, Balkan, s. 32.

3 Şubat 1913'te gerçekleşen Bulgar taarruzuyla ateşkes bozulmuş ve savaş tekrar başlamıştır. Mart ayı başlarından itibaren karşılıklı olarak top atışları artmıştı. Kalenin yiyeceği tükenmiş, askerlerin top ve malzeme naklinde kullandığı atların beslenmesi ve bakımı problem olduğundan kesilerek halka ve askere et olarak dağıtılmıştı.[386]Halk perişan bir hale düşmüş, Başkomutanlığın emriyle 5,5 ay sürdürülen savunmanın bitirilip teslim olunması istenmiştir.[387] Edirne teslim olmadan önce Şükrü Paşa'nın son raporuna dikkat çeken *The New York Times* gazetesi, bununla ilgili bir habere yer vermiştir: "İstanbul'a gönderdiği son raporda Şükrü Paşa, *"kafirlerin eline düşmesini engellemek için"* kutsal binaları yok edeceğini yazdı.

> *İşgalciler şehre yaklaşırken görülen dumanlar Şükrü Paşa'nın amacının kanıtı niteliğindeydi. Düşman gelene kadar Türklerin çoğu tüfekleri parçaladı, birçok kuşatma topunu kullanılmaz hale getirdi, bütün cephane depolarını yok etti ve hatta işgalciler tarafından kullanımını engellemek için atlarını öldürdü. Şükrü Paşa'nın emriyle kablosuz telgraf istasyonları ve projektörler patlatıldı.*

Edirne'nin teslim olması ve burada yaşanan gelişmelerle oldukça alakadar olan gazete, gelişmeleri uzun bir şekilde değerlendirmiş ve haberin ayrıntısında şunlara yer vermiştir. *"Padişah genel durum hakkında bilgilendirildiğinde gözyaşlarına boğuldu ve kuvvetlere arabuluculuğu hızlandırması için teklifte bulundu"*.Ayrıca *"Edirne'nin tesliminden sonra Bulgar Kralı Ferdinand, şehre 28 Mart tarihinde girdi ve Ordu Karargâhına gitti. Burada Türk Başkomutanı Şükrü Paşa kendine kılıcını teslim etti"* şeklinde bir ayrıntıya da yer verilmiştir.[388]

Edirne'nin teslim olmasından sonra gündeme gelen bir haber de oldukça dikkat çekicidir. Edirne savaşında Bulgarlar, Sırplardan 60.000 kişilik askeri yardım almıştı.[389] Sırpların, Bulgarlara bu yardımı şu habere sebep olmuştur:

> *Resmi çevrelerde Bulgarlar ve Sırplar arasında kıskançlık baş göstermeğe başladı. Bulgar Komutanı Ivanoff, Edirne'nin ele geçirilmesinin tamamen kendi*

---

[386] Yiğit, ss. 160- 161.
[387] Akın, s.33.
[388] **The New York Times,** 29 March 1913, "Ferdinand Enters Turks' Holy City".
[389] Jacob G. Schurman, **Turkey And The Balkan States 1912- 1913**, London: Humphrey Milford Oxford University Press, 1914, s.57.

başarısı olduğunu iddia ediyor. Sırp harekâtlarını ise "tamimiyle göstermelik" olarak nitelendiriyor. Diğer yandan Sırp raporları, kalenin doğu kısmının Bulgarlar tarafından alınmasını mümkün kıldığı iddia edilen Sırp topçularına, süvarilerine ve piyadelerine şehrin düşmesinde pay çıkarıyor.[390]

Gelişmelerden anlaşılacağı üzere Balkanlı milletler, müttefik olsa da, kazanılan başarılar ve topraklar iştah kabartmıştır. Her devlet, elde edilen başarıyı kendine mâl edilmeğe çalışmıştır.

Edirne'nin teslim olmasından kısa süre sonra Yanya Yunanlıların, İşkodra'da Karadağlıların eline geçmiştir.[391] 28 Mart'ta, Büyükelçiler toplantısı gerçekleşmiş ve bu toplantıda daha çok Karadağ ve Yunanistan'ı ilgilendiren konulara değinilmiştir. *The New York Times* gazetesi tarafından bu toplantı şu şekilde haber yapılmıştır:

Bağımsız Arnavutluk'un sınırlarını konuşmak için toplanan Büyükelçiler bazı anlaşmazlık nedeniyle bir sonuca varamadı. Yunanlıların, halen askerleri tarafından tutulan bazı yerlere ve Korfu adasına bakan anakaranın durumuna ilişkin talepleri, Büyükelçiler arasında fikir ayrılıklarına sebep oldu. Bazı Büyükelçiler bu yerlerin Yunanistan'a yakınlığı nedeniyle ona ait olması gerektiğini söylerken, Avusturya ve İtalya Büyükelçileri farklı bir fikri savunmaktadır. Avusturya ve İtalya Büyükelçileri, özellikle Korfu adasının karşısındaki anakaranın yeni Arnavutluk sınırlarına katılması gerektiği konusunda ısrar etti. Yine de bu fikir çeşitliliği büyükelçilerin İşkodra'nın Arnavutluk elinde kalması ve Arnavutluk'un güney sınırları ile ilgili mutabakata varmasını engelleyemedi. Bu karar bir nota olarak Karadağ'a sunuldu. Karadağ Dışişleri Bakanlığı'nın politika sorumlusu M. Ramadanovics Avrupa kararlarına boyun eğmeyeceği ve doğrudan Türkiye ile antlaşma imzalamadan savaşı durdurmayacağını bildirdi. M. Ramadanovics "Yeni doğan ve kendi ayakları üzerinde bile duramayan bir devletin yaşamını sürdürmesi için İşkodra'nın Karadağ'ın elinden isteniyor olmasından" şikâyetçi oldu. Bu şikâyetini şu sözlerle ifade etti: "Arnavutluk'un var olması için Karadağ yok edilecek".[392]

---

[390] **The New York Times,** 29 March 1913, "Ferdinand Enters Turks' Holy City".
[391] A.Halaçoğlu, s.300.
[392] **The New York Times,** 29 March 1913, "Ferdinand Enters Turks' Holy City".

Gerek Bulgar- Sırp arasındaki kıskançlık gerekse Karadağ'ın gelişmelere vermiş olduğu tepki İngiliz Dış İşleri Bakanı Sir Edward Grey'i endişelendirmişti.

28 Mart'ta ki Büyükelçiler toplantısından bir hafta sonra İngiliz Dış İşleri Bakanı Sir Edward Grey, Avam Kamarasında gelecekte kurulacak devletlerden Arnavutluk'un sınırlarına ilişkin olarak kuvvetler bir karara varamazsa Avrupa da genel bir savaşın başlayabileceğini ifade etmişti. Sir Edward'ın konuşması, *" Bu antlaşma, Avrupa barışı için bir gerekliliktir ve fikrimce, yapılış zamanı da kuvvetler arasında ki barışın korunması açısından önemlidir"* şeklinde başlamış ve şu şekilde devam etmiştir:

Gelecekte bağımsız olması beklenen Arnavutluk konusunda, kuvvetlerin vardığı antlaşmanın korunması gereklidir. "Bu savaş Türkiye ve Balkan devletleri arasında olmaktan çıkalı ve özgürlük mücadelesi olma niteliğini kaybedeli çok olmuştur". Karadağ'ın İşkodra üzerinde yürüttüğü operasyonlar bir işgal hareketidir. Yeni sınır düzenlemeleri sonucunda Karadağ ve Sırbistan arasında paylaştırılamayan büyük bir bölge kalacak. Antlaşmanın korunması, uluslararası çalışmaların başlaması, kuvvetler arasındaki barışın korunması için gereklidir çünkü biz bunun insanlık, özgürlük ve adaletle alakalı olduğunu biliyoruz. Biliyoruz ki, Avrupa da ki barış, kuvvetler arasındaki uyumun sürmesine bağlıdır ve biz antlaşmaların korunması ve saygıdeğer hale getirilmesi için onurlu bir sorumluluk üstlenmiş bulunmaktayız.[393]

Büyük Güçler, 15 Mart'ta toplanarak Büyükelçiler konferansın da arabuluculuk belirlemiş, bu şartları 22 Mart'ta Bulgaristan'a 31 Mart'ta Osmanlı Devleti'ne sunmuştur. Balkan Müttefikleri 5 Nisan'da cevaplarını vermiştir. Buna göre;

1. *Büyük Devletlerin öne sürdükleri Trakya sınırı esas alınacak, fakat kesin sınır sayılmayacak,*
2. *Türkiye, Ege Adaları'nı müttefiklere bırakacak,*
3. *Arnavutluk sınırı önceden bilinmeli,*
4. *Savaş tazminatı, kesinlikle kabul edilmelidir,*
5. *Bu şartlar kabul görünce savaş durdurulacak.*

---

[393] **The New York Times,** 8 April 1913, "Admits Europe Was Close To War".

Müttefiklerin verdiği cevap Büyük devletlerin Nota'sındaki istekleri yerine getirmekten oldukça uzaktı. Bunun üzerine Büyükelçiler karşı cevaplarını hazırlamak için 8 Nisan'da toplanmış ve cevaplarını hazırlamıştır. Bu cevap şu şekilde olmuştur;

1. *Trakya sınırı kabul*
2. *Adalar konusunda karar verme yetkisi büyük devletlere bırakılmış.*
3. *Büyük Devletler, Arnavutluk'un kuzey ve kuzeydoğu sınırını bildirebilir. Güney ve güneydoğu sınırları belirlenince bildirilecek.*
4. *Mali konular Paris'te toplanacak komisyonda karara bağlanacak.*[394]

Londra'da Büyük Elçiler toplantısı devam edip yeni kararlar alınırken, diğer taraftan 10 Nisan'da bırakışma için yarı görüşmeler başlamıştır. 14 Nisan'da, 16 Nisan'da başlamak ve 10 gün sürmek üzere sözlü bir bırakışma yapılmıştır.[395]

2.7. LONDRA ANTLAŞMASI (30 MAYIS 1912)

16 Nisan'da, Bulgarlarla yapılan mütareke sonrasında delegelerin seçilmesi ve konferansın yeri 3 Mayıs'ta netleşmiştir. Toplantı yeri olarak Londra belirlenmiştir.[396]

Bulgarlar ile mütareke yapıldıktan hemen sonra *The New York Times* gazetesi, *The Daily Telegraph*'ın Bükreş muhabirinden aldığı bir habere yer vermiştir.

> *Bükreş Muhabiri, son bir hafta içinde Balkan Müttefikleri'nin en az üç önemli savaşa girdiğini ve ilgili ülkelerin Genelkurmay Başkanlıkları, hükümdarlar ve savaş bakanları haricinde kimsenin bundan haberinin olmadığını söyledi. Türkiye ve Balkan müttefikleri arasında barış imzalanır imzalanmaz yeni bir savaşın başlayacağı ve Sırbistan, Yunanistan'ın Bulgaristan karşısında eş zamanlı harekâtlar düzenleyeceği yönünde güçlü bir inanç var. Savaş haberlerinin baskılanmasının şimdiye kadar mümkün olmasının sebebi, katı sansür uygulaması ve çatışmaların gerçekleştiği bölgelerde muhabirlerin bulunmayışıydı. 29 Nisan Salı günü yapılan Büyükelçiler görüşmesinde, İşkodra' nın durumu görüşülmüş fakat bir değişiklik olmamış. Diplomatlar*

[394] Hayta, ss.57-58; Bayur, ss.306- 308.
[395] Bayur, s. 308.
[396] Berlin eski Büyükelçisi Osman Nizami Paşa birinci delege, Nafiâ Nâzırı Batzaria Efendi ikinci delege, Hariciye Nezareti Müşaviri Reşid Bey de üçüncü delege seçildiler. Hayta, s. 59.

karamsar değil. Karadağ, kuvvetlerin İşkodranın boşaltılması çağrısını reddetmediği sürece bir krizin doğması muhtemel değil

ifadesini kullanmıştır.[397]

Mayıs ayının henüz ortası olmadan delegeler Londra'ya gelmişti. Müttefikleri ile araları iyi olmayan Bulgaristan ve Türkiye imzaya hazırdı. Bu arada Makedonya'da ki durum zaman ilerledikçe kritik bir hal almıştı.[398] Bulgaristan ile Yunanistan, Bulgaristan ile Sırbistan arasındaki gerginlik sık sık gazete sütunlarına taşınıyordu. Bu haberlerin bazıları şu şekildedir: *"Yeni Bir Balkan Savaşı Öngörülüyor"* başlığı ile verilen haberin içeriğinde *" Yakın Doğu'da ki durum kötüden berbata doğru ilerliyor ve bu belalı bölgenin yeni bir savaşa sahne olması yakın görünüyor."*[399] *"Yeni Savaşa Hazırlık"* başlığıyla verilen haberin içeriğinde*"Sırbistan, Yunanistan ile girilebilecek yeni bir çatışmayı göz önünde bulundurarak, ordudan yakın zamanda ayrılmış bazı Bulgar öğrenci gönüllülerin ve subayların bugün birliklerine katılması emredildi."* [400] *"Bulgarlar ve Yunanlılar Yeniden Savaşa Tutuştu"* başlığıyla verilen haberin ayrıntısında, *"Atina'dan gelen raporlara göre Bulgar ve Yunan birlikleri arasında Selanik vilayetinde yoğun bir çatışma başladı ve raporlara göre durum son derece ciddi".*[401] *"Yunan Gemileri Vuruldu",* başlığı altında ise, *"Müttefikler arasında beliren savaş tehlikesi şu an Türkiye ile yapılan barış görüşmelerinin üzerindeki ilgiyi dağıtmış durumda"*[402] bilgisine yer verilmiştir. 25 Mayıs'ta, Balkan ve Osmanlı temsilcilerinin bir araya geldiği toplantıda temsilcilerin önlerine konan şartlarda herhangi bir değişiklik talep etmediklerini dikkat çekmiştir. Bu gelişme barış yolunda önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir.[403]

Yukarıda sözü edilen gelişmeler yaşanırken *The New York Times* gazetesi Balkan Devlerinin durumunu ve barışı şu haberle değerlendirmiştir: *" Balkan Devletleri Birbirine Mi Giriyorlar" başlığı ile verdiği :*

---

[397] **The New York Times,** 29 April 1913, Bulgars Fight Their Allies".
[398] Hayta, s.60.
[399] **The New York Times,** 19 May 1913, "Foresee New Balkan War".
[400] **The New York Times,** 22 May 1913, "Prepare For Another War".
[401] **The New York Times,** 25 May 1913, "Bulgars And Greeks Resume Fighting".
[402] **The New York Times,** 26 May 1913, "Greek Ships Fired On".
[403] **The New York Times,** 26 May 1913, "Peace Terms Suit Allies".

Balkan devletleri büyük başarılara ulaşmanın ceremesini çekiyor. Eğer Türkiye'den planladıklarından ve umduklarından fazlasını almamış olsalardı bunu paylaştırmada ve sonuçları hazmetmede bir sıkıntı yaşamayacaklardı. En ihtişamlı rüyalarında bile Türkiye'nin şu an da olduğu kadar değersiz bir konuma düşeceğini görmemişlerdi(...) Şu anda bütün yarımadayı ele geçirdiklerine ve Türkiye'yi sadece kendisini koruyan küçük bir Avrupa sınırının arkasında İstanbul'a sıkıştırdıklarına ve Ege ile Akdeniz de ki Çatalca hatlarının en uzak köşelerine hâkim olan donanma üslerini garantiye aldıklarına göre bu yerlerin paylaşımı yeni arzular ve kıskançlıklar doğurdu. Bulgaristan doğal olarak bunların merkezinde kaldı. Bulgarlar, Sırpların ne derece etkili olduğu tartışılan yardımlarıyla neredeyse bütün Makedonya'yı ve Balkan Yarımadası'nın doğu ve güneyinde ki en önemli kısımları ele geçirdi. Stratejik bir merkez olarak Edirne'yi de ele geçiren Kral Ferdinand şimdi ordularını İstanbul'a göndermek için en uygun zamanı kolluyor ve onu bundan alıkoymak için kuvvetlerin ortak bir çabaya girmesi gerekecek. Bu durum Modern Avrupa diplomasisinin geleneklerine göre "tazminat" talep etmek için başlıbaşına bir sebep. Bulgaristan'ın güney batıdaki amacı Selanik'i de ele geçirmek ve bu Yunanistan'ın çok yoğun, hatta silahlı mukavemetiyle karşılaşıyor. Batı ve kuzeybatı da henüz tanımlanmamış bir Arnavutluk toprağı uzanıyor ve buranın sınırlarının çizilmesiyle hem Yunanistan hem de Karadağ yakından ilgileniyor. Avusturya ve İtalya da onlardan geri kalmıyor. Bu durumda Sırbistan'ın ittifakın asıl halinin gözden geçirilmesini talep ettiği söyleniyor ve Yunanistan Bulgaristan ile tam anlamıyla gırtlak gırtlağa. Müttefiklerin bu kadar çok şey başardıktan sonra kendi aralarında ki anlamsız çatışmalarla geleceklerini tehlikeye atması acınası bir komedi niteliğinde(...) Müttefikler arasında ki çekişme Balkan sorununu daha çok bir Avrupa sorunu haline getirdi."[404]

30 Mayıs 1913'te, Balkan Savaşını bitiren Londra Barış Antlaşması imzalanmıştı. *The New York Times* gazetesi, Londra Barışını *"Balkan Düşmanları Barış Antlaşması İmzaladı"* başlığı ile Amerikan halkı ile paylaşmıştır. Haberin ayrıntısında, *"Türkler ve Balkan Devletleri arasında ki barış antlaşması bugün St. James Sarayında imzalandı. Sir Edward Grey'in sıkı tutumu sayesinde yaklaşık yedi*

---

[404] **The New York Times**, 28 May 1913,"An Intra- Balkan War".

aydır süren Balkan Savaşı tam bir saat süren törenle sonlandırıldı'[405] bilgisine yer vermiştir.

Osmanlı Devleti ve Müttefik devletler, Londra Barış Antlaşması gereğince, 5 Mayıs 1913'te, Büyükelçiler Konferansında tasarlanan, şu maddelerin altına imza atmıştır:

1) *Türkiye ve Balkan Devletleri arasında ebedî barış ve dostluk olacak.*
2) *Türkiye, Midye- Enez direk çizgisinin batısındaki toprakları müttefiklere bırakacak ve bu sınır uluslararası bir komisyon tarafından belirlenecek.*
3) *Arnavutluk sınırı ve Arnavutluk ile ilgili diğer problemler büyük devletlerin kararına bırakılacak.*
4) *Türkiye Girit adasını müttefiklere bırakacak.*
5) *Ege adaları konusunda karar büyük devletlere bırakılacak.*
6) *Malî problemler Paris'te toplanan uluslar arası komisyona bırakılacak.*
7) *Savaş esirleri, adli sorunlar, vatandaşlık ve ticaret sorunları ayrıca antlaşmalarla çözülecek.*
8) *Antlaşma mümkün olduğu kadar çabuk onaylanacak.*[406]

Bulgaristan, Ege Denizi'ne ulaşmış, Makedonya'ya doğru genişleyerek, Balkanların geniş topraklara sahip büyük devleti haline gelmiştir. Yunanistan, Selanik'i alarak kuzeye doğru genişlemiş, Sırbistan ile Karadağ da, Osmanlılardan aldıkları topraklarla sınırlarını genişletmiştir. Bu paylaşım Balkanlı Müttefiklerinin tamamını memnun etmemiş ve yeni problemleri beraberinde getirmiştir.[407]

1913 yılı başlarında Edirne'yi kurtarmak propagandasını yaparak zorla iş başına gelmiş olan İttihat Terakki Hükümeti, Edirne'yi kurtarmak bir yana Yanya ve İşkodra'yı da Müttefik devletlerin eline düştüğünü görmüştür.[408]

---

[405] **The New York Times**, 31 May 1913, "Balkan Foes Sign Treaty Of Peace".
[406] Karal,s 337; Hayta, s.61; Bayur, s.313.
[407] Uçarol,Siyasi s. 552.
[408] Bayur, s. 314.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II. BALKAN SAVAŞI

3.1. BALKAN MÜTTEFİKLERİ ARASINDA ANLAŞMAZLIĞIN DOĞUŞU

Birinci Balkan Savaşı Londra Antlaşması ile sonlanmıştır. Antlaşmadan çıkan sonuç her Balkan Devletini eşit ölçüde tatmin edememiştir. Bu da bölgede yeni bir gerginliğin doğmasına sebep olmuştur.

Aralarında çıkar çatışması olmasına rağmen yaptıkları antlaşmalarla müttefik olan Balkan Devletleri, kısa sürede Osmanlı Avrupa'sına sahip olmuş, Londra Antlaşması ile elde edilen toprakları paylaşma meselesi ile tekrar birbirlerine düşmüşlerdi.

Müttefikler arasında anlaşmazlığa neden olan en önemli mesele Makedonya meselesi idi.[409] Sırbistan, savaştan Makedonya'da işgal etmiş olduğu yerlerin bir kısmını, yapılan anlaşmaya göre Bulgaristan'a vermiştir. Fakat Sırbistan bölgeden daha fazla pay almak istiyordu. Buna karşılık Bulgaristan, Makedonya'nın bir kısmının Sırbistan'ın elinde kalmış olmasından memnun değildi. Ayrıca, Edirne kuşatması sırasında, yardıma gelen Sırpların işgal etmiş oldukları yerlerden çekilmemesine tepki gösteriyordu. Yunanistan, Makedonya'nın daha büyük bir parçasını topraklarına katılmasının çabası içindeydi. Dahası, Bulgaristan'ın kendisinin yayılma hedefi içerisinde bulunan yerleri alarak Ege denizine çıkmasını hoş karşılamıyordu. Birinci Balkan Savaşına katılmayan Romanya da, bölgede dengenin bozulduğunu iddia ediyor ve öteden beri Bulgaristan ile aralarında anlaşmazlık konusu olan Dobruca'yı istiyordu. Sırbistan, Yunanistan ve Romanya, Bulgaristan'ın büyümesini endişe ile karşılamıştı.[410]

Balkan devletleri arasında meydana gelen anlaşmazlık sonucunda Sırp-Yunan İttifakı meydana geldi. Sırp ve Yunanlılar üçüncü bir devletin taarruzuna karşı birlikte hareket edecekti. Bu sebeple 1 Haziran tarihinde Selanik Savunma Antlaşması yapıldı.[411] Buna göre her iki devlet üçüncü bir devletin saldırısına karşı

---

[409] Halaçoğlu, s.301.
[410] Uçarol,Siyasi, ss.552- 553.
[411] Mahmut Beliğ "Balkan Harbi ve Siyasi Durum ve Gelişmeler ", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/ Bugün/ Yarın**, Aralık 2003, Sayı: 83, s.52.

150.000 kişi ile birbirini desteklemeye söz veriyordu.[412] Bu sırada Sırbistan'ın savaş hazırlıkları görülmekteydi. Sırpların bu hazırlığını *The New York Times* gazetesi, *"Sırplar, Bulgar sınırının 15km, Sofya'nın 70 km uzaklıktaki Pirott'a büyük bir kuvvet topladı"*[413] şeklinde duyurmuştur.

Rusya, Mart 1912 Antlaşması koşullarına göre hakemlik görevi üstlenmişti.[414] Balkan Devletlerinin arasında yeni bir çatışma doğacağını fark eden Çar II.Nikola, Yunan, Bulgar ve Sırp krallarına birer telgraf göndererek kendisinin hakem tayin edildiğini hatırlatmış ve Balkan Müttefiklerini 17 Haziran'da Petersburg'da toplantıya çağırmıştır.[415] Bu gelişme üzerine *The New York Times* gazetesi *" Fikir ayrılıklarının çözümü yolunda atılan en önemli adımlardan biri dört Balkan devletinin Başbakanlarının yakında, planların karşılıklı konuşulması ve savaşın sonlandırılması için St. Petersburg sarayında bir toplantı yapacak olması. St. Petersburg da ki konferanstan dostane bir sonuç bekleniyor"*[416] haberine yer vererek bu gelişmeyi umut verici olarak değerlendirmiştir. Diğer yandan, Sofya'da hükümet darbesi ile Geşof kabinesi düşürülmüş, askeri etkinlik altındaki hükümet ve iktidar Çar'ın hakemliğini kabul etmemişti.[417] Bu gelişmeyi *The New York Times* gazetesinde *"Bulgaristan'ın yeni kabinesi barış için yeni adımlar atmak yerine selefinden daha savaşçı bir tutum sergiliyor"*[418] haberiyle yorumlanmıştır.

Bulgar düşünce ve ihtiraslarını en iyi anlatan demeç, Roma'daki Bulgar Ateşemiliteri Binbaşı Gançef'in Fransız ve Rus Ateşemiliterine söyledikleridir. Bu demeçte, Gançef; *"Gerçekten Balkanlarda bir tek devlet için yer vardır, egemenliğin ister istemez Bulgaristan'da olmasının gerektiğinin ispatını fuzuli görüyorum"* diyerek, düşüncesini açık bir şekilde dile getirmiştir.

Rus Çarının hakemliğini ve St. Petersburg'daki konferans davetini tıpkı Bulgaristan gibi Sırbistan ve Yunanistan'da kabul etmemişti.[419] Savaşın kaçınılmaz olduğunu bildiren haberler sık sık gazete sütunlarına taşınmıştı. Örneğin; *The New York Times* gazetesi, Neue Freie Preese'ye gelen bir raporu şu şekilde aktarmıştı:

---

412 Hayta, s. 74.
413 **The New York Times**, 2 June 1913, "The New York Times, Bulgars Harass Greeks".
414 Hall,s. 136
415 Kutlu, s.391.
416 **The New York Times**, 3 June 1913, "Balkan Premiers To Meet".
417 Beliğ, s.52.
418 **The New York Times**, 5 June 1913, "Bulgar Cabinet Bellicose".
419 Kutlu ,s.391.

"Balkan müttefikleri arasında savaş kaçınılmaz. Büyük heyecan var. Bugünden itibaren daha sert bir savaş havası gözlenebilir".[420] Diğer bir haber ise, *"Belgrad ve Viyana'dan gelen haberler doğrultusunda Sırbistan ve Bulgaristan arasında bir savaşın kaçınılmaz olduğu ve iki tarafın da hazırlıklarının tamamlandığını gösteriyor"*[421] şeklindedir.

Balkan coğrafyasında yaşanan huzursuzluk karşısında, Avrupa devletleri kendi çıkar ve hesaplarına göre bir tutum sergilemeyi seçmiştir. Rusya için Bulgaristan İstanbul ve Boğazlar önünde bir engel, Sırbistan ise Avusturya'yı içinden kemirmek için bir silahtı. Rusya'nın Sırbistan'ı destekleyeceği belli olmasına rağmen Bulgarları da gücendirerek Avusturya'nın kucağına atmak istememiştir. Rusya, Avusturya'ya karşı koz olarak Sırbistan'ı tutmakta, fakat Balkanlılar arası bir savaşın çıkması Avusturya'nın işine geleceği* için Bulgar ve Sırp arasındaki paylaşımı kolaylaştırmak adına aracı görevi görmeyi de uygun görmektedir. Avusturya kendi çıkarları doğrultusunda Bulgarları tutmaktaydı.[422] Rusya, Sofya'nın kendine güveninin artmasından rahatsızdı. Bulgaristan'ın, Petersburg'a sormadan Viyana ve Babıâli ile temasa geçmesi Rusya'yı rahatsız eden başka bir durumdu. Rusya, Bulgaristan'ın bu tavrından dolayı cezalandırılmasını düşünüyordu. Bunun en kolay yolu Romanya ile Sırbistan arasında Bulgaristan aleyhine bir ittifak yapmalarıydı. Bu görev her iki devlette saygınlığı olan Fransa'ya düştü.[423]

Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ, Londra Barış görüşmeleri sırasında Osmanlı Devleti'ne ardından da Romanya'ya, Bulgaristan'a karşı işbirliği teklifinde bulunmuşlardı. Özellikle Sırbistan, Romanya'nın ittifaka katılmasını çok istiyordu. Romanya, 1913 yılı başlarında Bulgaristan'a müracaat ederek, Birinci Balkan Savaşı'nda gösterdiği tarafsızlığın karşılığı ve St. Petersburg'da imzalanan protokolün gereği Bulgaristan'dan toprak istemişti. Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan ile ilişkileri bozulduğunu görünce Romanya'yı da karşısına almak istemediği için Silistre'yi Romanya'ya terk etme kararı almıştı. Bu kararla birlikte

---

420 **The New York Times**, 9 June 1913, "Sofia Greatly Excited".
421 **The New York Times**, 11 June 1913,"Russia May Force Peace In Balkans".
* Balkanlılar arası savaş çıkması Rusya'nın büyük emek vererek kurduğu Balkan Bağdaşmasının bozulması, Selanik ve Doğu yolunun yeniden Avusturya'ya açılması demekti.
422 Bayur,ss. 363-364.
423 Kutlu,s. 391.

Romanya umuda kapılarak Sırbistan'ın ittifak teklifine sıcak bakmamıştı. Fakat Bulgarların Sırp ve Yunanlılarla ilişkisinin gerginleşmesi üzerine 2 Haziran 1913'de Rusya'ya, 10 Haziran 1913'de Sırbistan ve Bulgaristan'a bir nota göndermiştir. Bu notada Bükreş hükümetinin Balkan Devletleri arasında barışı tesis etmek için çabaladığını fakat olası bir savaş durumunda artık tarafsızlığını koruyamayacağını bildirmişti.[424] Balkan Savaşında hiçbir toprak kazanmayan Romanya'nın bu durum canını sıkıyordu.[425] Bu sebeple, eli boş kalmak istemeyen Romanya, Bulgaristan'a karşı olacaktır.[426]

Balkan müttefikleri arasında zafer payı bölüşmesinden doğan anlaşmazlıklar, Osmanlı devlet adamlarınca bilinmekteydi. Hatta aralarında bir savaşın çıkma ihtimali yakın olarak görülüyordu. [427]

3.2. MAHMUT ŞEVKET PAŞA SUİKASTİ VE SAİT HALİM PAŞA HÜKÜMETİ

İttihat ve Terakki Cemiyeti, Babıâli'ye baskın düzenleyerek bir hükümet darbesi yapmış, Kâmil Paşa'yı istifaya mecbur etmişti (23 Ocak 1913). Yeni kabine İttihatçıların teklifini kabul eden Mahmut Şevket Paşa tarafından kurulmuştu.[428]

Hükümet ılımlı ve partiler üstü bir tavır takınarak iç ve dış siyasetteki gerginliği yatıştırmak istemiş ve bu tavır olumlu karşılanmıştı. Hükümet, Edirne'yi kurtarma propagandasıyla kamuoyunu arkasına almış ve iktidara gelmişti. Edirne'nin terk edilmesi üzerine Mahmut Şevket Paşa hükümeti ve İttihat Terakki'nin prestiji oldukça sarsılmıştı. İttihatçıların ve hükümetin aleyhine gelişen bu olaydan muhalefet yararlanmak istemiştir.[429] İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin muhalifleri, Babıâli baskınında katledilen Nâzım Paşa'nın intikamını almak ve aynı zamanda İttihatçıları devirerek kendileri iktidara gelmek için gizli teşekküller meydana

---

424 Abidin Temizer, "İkinci Balkan Savaşı'nda Romanya", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt:7, Sayı:31, s.406.
425 Mahmut Şevket Paşa, **Mahmut Şevket Paşa, Mahmut Şevket Paşa'nın Günlüğü**, Arba Yayınları, İstanbul, 1988, s. 186.
426 Bayur, s.364.
427 Karal, ss. 340.-341.
428 Zekeriya Türkmen, "Mahmut Şevket Paşa", **İslam Ansiklopedisi**, cilt:27, 2003, s.385.
429 Kodoman, s. 182.

getirmişti.[430] Londra Barış Konferansının ardından Mamut Şevket Paşa, Balkan Savaşında yara alan orduyu ıslah için Almanya'dan yeni bir "Asker Islah Heyeti" istemiş, bu gelişme İngiltere ve müttefiklerini korkutmuştu. İngiltere'nin korkusu Türkiye'de etkili olan ordunun ıslah heyeti vasıtasıyla Almanların kontrolüne girmesi ve kendilerine karşı kullanılmasıydı. Bu gelişmeyi tehdit olarak algılayan İngilizler, Mahmut Şevket Paşa'nın asker ıslah heyetini çağırdığı günlerde, ihtilal hazırlıklarına devam eden İtilafçıları Paşa'yı devirmek için aktif desteklemeye başlamıştır.[431]

Muhalefet saflarına, saltanat ailesinden bazıları da katılmıştı. İstanbul da İttihat ve Terakkiye karşı muhalefet örgütlenmeye başlamış ve büyük bir komplo planlanmıştı. Bu komplonun örnek aldığı model *"Babıâli Baskını"* idi. Olayın çekirdeğinde Halaskar grubuna bağlı birkaç sergerde bulunmakla beraber[432] maksat sadece Mahmut Şevket Paşa'yı öldürmek değil. Fedailer vasıtasıyla aynı zamanda İttihat ve Terakki cemiyeti erkânını öldürmek, el çabukluğu ile iktidar mevkiine geçmekti. Mahmut Şevket Paşa sadaret makamına getirilmesinin ardından İstanbul muhafızlığına Cemâl Bey getirilmiş. Cemâl Bey, Muhalefetin gizli çalışmalarının ve sinsi planlarının önüne geçmek için gayret göstermiştir.[433]

Cemal Bey, Mahmut Şevket Paşa'ya suikastın yapıldığı 11 Haziran 1913 Çarşamba günü, Mahmut Şevket Paşa ile görüşmüştü. Cemal Bey, Mahmut Şevket Paşa'ya:

> *Bugünlerde bazı suikastlardan söz edildiğini, belki ilerleyen günlerde bunu önlemek amacıyla bazı tevkifler yapmak zorunda kalacağını, başkentte emniyet ve asayişin korunması için her türlü tedbirleri almışsa da, ayrı ayrı şahıslara yapılacak suikastlara karşı tamamen önleyici tedbirler bulmak mümkün olmadığından kendilerinin de bu konu da uyanık davranmalarının uygun olacağını ve refakatindeki yaverlere de bu yolla özel surette direktif verdiğini,*

---

430 Talat Bey bu komitenin teşekkülünü daha önce haber almıştır. Bunu tertip edenlerin en başında bulunanları kendilerine bir adam gönderip ikaz etmek suretiyle İstanbul'dan kaçırmıştır. Fakat onların kaçmasıyla komita dağılmamıştır. Ziya Şakir, ss.215- 216.
431 Süleyman Kocabaş, **Jön Türkler Nerede Yanıldı? 1890- 1918**, Vatan Yayınları, İstanbul, 1991, s.423.
432 Tevfik Çavdar, **İttihat ve Terakki**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 77.
433 Şakir, s.215-217.

bildirmiştir. Bunun üzerine Mahmut Şevket Paşa'nın tepkisi: *"İş olacağına varır. Ne yapalım? Elhükmül- lillah"*[434]şeklinde olmuştur.

Mahmut Şevket Paşa, 11 Haziran günü saat on bir dolaylarında Harbiye Nezareti'nden ayrılmış. Arabası Beyazıt Meydanı'nı geçerek Divanyolu'na girmiş, caddeyi bir cenaze kalabalığı kesmişti. Bu sırada arabanın penceresinden uzanan bir el ateş etmişti. Suikastin ardından yapılan cenaze töreni çok görkemli olmuş, 150.000 üzerinde bir kalabalık törene katılmıştı.[435]

Mahmut Şevket paşa'nın öldürülmesi olayını, *The Daily Chronicle* savaş muhabirinden aldığı haberle *The New York Times* gazetesi, Amerikan halkıyla şu şekilde paylaşmıştır:

> *Vezir-i azam arabasıyla Harbiye Nezaretinden Bab-ı Ali ye giderken başka bir arabadan üzerine açılan on el ateşle öldürüldü. Olay sırasında yaveri İbrahim Bey'de yaralandı ve kısa süre sonra o da öldü.(...) Muhabir M. H. Dohonue, Şevket Paşa'yı 1909 yılında ilk kez tanımış ve birçok kez kendisiyle görüşmüştü. Şevket, takdire şayan bir liderdi ve hayal gücü fazlaca gelişmişti. Saatlerce onun anlattığı macera dolu ordu anılarını dinlemişimdir. Ağzından çıkan en sıkıcı hikâye bile, "Bin bir Gece Masalları" halini alıyordu. Askeri olgunluğunu bir kenara bırakarak, görüşmeleri yarıda bıraktırdı ve Türk halkını feci Kırklareli ve Lüleburgaz'ı yenilgisini telafi etmek ve Edirne'yi*

---

434 Cemal Paşa, **Hatırat**, Yayına Haz. Metin Martı, İstanbul, Arma Yayınları, 1996, s. 38.

435 Başyaver Eşref arabadan çıkarak katilleri kovalamaya başlamış, katillerden bir bölümü arabaya saldırarak Yaver İbrahim Efendi'yi öldürdükleri gibi Mahmut Şevket Paşa'nın üzerine birkaç el daha ateş etmişlerdir. Çavdar, İttihat ve Terakki, s. 78; Darbenin hazırlayıcıları Prens Sabahattin'in asker ve sivil adamları idi. Bu komplodan Kâmil Paşa'nın ve İngiltere'nin de haberdar olduğu söylenmiştir. Kodoman,s. 182. Cinayetin aydınlanması için İstanbul Polis Müdürü Azmi Bey başkanlığında Polis Müdürlüğü Adli Kısım Müdürü Samuel Efendi ve Nafiz Bey ile Divân-ı Harb-i Örfî savcısı Bedri Bey'den oluşan bir tahkikat heyeti oluşturulmuştur. Mahmut Şevket suikastından sonra yakalanan ilk zanlı Topal Tevfik olmuştur. Togay Seçkin Birbudak, "Osmanlı Basınında Mahmut Şevket Paşa Suikasti", **Bilig**, Bahar 2013, sayı:65 s. 76. Prens Sabahattin ve Damat Salih Paşa'nın da tutuklanmasına karar verilmişti. Bunun sebebi Cemâl Bey'in, saltanat hanedanına mensup bu iki kişinin cinayetle alakadar olduklarına dair maddi delliler toplamış olmasıydı. Prens Sabahattin kaçmış, Damat Salih Paşa ise tutuklanmış, Fransız Sefareti'nin Damat Salih Paşa'yı kurtarma girişimlerine rağmen idam edilmiştir. Ziya Şakir, **Mahmut Şevket Paşa**, Hazırlayan: Serkan Erdal, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2011, ss.302- 316.; Çavdar, s.330. Birçok muhalif tutuklanarak Sinop'a sürülmüş ve Harp Divanı da 12 kişiyi idama mahkûm etmiştir. Kodoman, s. 183. İttihatçılar komployu şiddetle bastırmış ve iktidarlarını pekiştirmiştir. Ahmad, s. 52

Osmanlı'nın ellerinde tutması gerektiğini söyleyerek ikinci bir seferberliğe girişti. Bütün dünya, Şevket'in ve yanındakilerin halkını nasıl acı bir hayal kırıklığına uğrattığına şahit oldu. Politik düşünce olarak ciddi farklılıklarına rağmen öldürülen Nâzım Paşa'ya her zaman bağlılık hissetti, o Nazım Paşa'yı canından, Türkiye'yi de yetenekli bir askerinden eden o merminin üzüntüsünü her zaman içinde hissetti. Şevket'in onayına sunulan plana göre darbe kansız olacaktı, fakat ortamdan doğan bir anlık öfke baş gösterdi bunun kurbanı da Nâzım oldu. Kâmil Paşa kabinesinin devrilip yerine Jön Türk'ün çıktığı o Ocak gününden beri Şevket Paşa, her gününü bir katilin gölgesinden korkarak geçirdi. Nâzım Paşa'nın dostları ve sempatizanları hem Vezir-i azam'ın hem de Enver Bey'in canını almaya and içmişti. Şevket'in bu kadar uzun yaşamasının tek sebebi şimdiye kadar onu öldürmek için uygun bir fırsat bulunamamış olmasıydı. Bir ay önce Vezir-i azamın düşmanlarından kurtulması için başkentten hızlı bir şekilde kaçırılması planı yapılmıştı. O bütün bu entrikalara sırtına dönerek şunu söylerdi: "Maşallah! Allah'ın dediği olur..." Şevket Paşa bu sözlerle kaçmayı reddederek, düşmanlarının gerçekleştirmek için yemin ettiği ölümünü İstanbul da bekledi.[436]

Kuran, *"Mahmut Şevket Paşa ve yaverinin ölümü ile sonuçlanan suikastın önceden İttihat ve Terakki hükümetince bilindiğini; fakat İttihat Terakki yöneticilerinin Mahmut Şevket Paşa'yı uyarmaya gerek görmediklerini"* ifade etmiş. İttihat Terakki Cemiyetinin *"hem muhaliflerin hem de genel merkezin artık hoşuna gitmemeye başlayan Mahmut Şevket Paşa'dan kurtulmuş oldular"*[437] yorumunu yapmıştır. Tevfik Çavdar, suikastın İttihat Terakki çevresinde panik uyandırdığını ve bu komplonun cemiyete ve onun iktidarına karşı yapıldığı yorumunu getirmiştir.[438] Hasan Amca'ya göre Mahmut Şevket Paşa'nın ölümü, İttihat ve Terakki çevresince içten olmayan bir keder manzarası doğurmuştu.[439]

Mahmut Şevket Paşa'dan boşalan yere Mısırlı Mehmet Ali'nin torunu olan Mehmet Sait Halim Paşa'nın[440] getirilmesi, hükümetçe Padişaha tavsiye edilmişti. Padişah, sadârete Viyana Elçisi Hüseyin Hilmi Paşa'yı getireceğini söyleyerek, o

---

[436] **The New York Times**, 12 June 1913, "Grand Vizier Slain By Assassins".
[437] Kuran, s. 401-402.
[438] Çavdar, s. 325.
[439] Hasan Amca, Doğmayan Hürriyet, Arba Yayınları, İstanbul, 1989 s. 132.
[440] Ahmad, İttihat ve Terakki 1908- 1914, s.219.

gelinceye kadar Said Halim Paşa'yı sadâret Kaymakamı tayin etmişti. Fakat İttihat ve Terakki Cemiyeti saray üzerinde baskı kurarak Said Halim Paşa'nın sadrazamlığa tayinini sağlamıştır.[441] Dâhiliye Nezaretine Talat Bey, Harbiye Nezaretine Genelkurmay Başkanlığı üstünde kalmak üzere Ahmet İzzet Paşa, Nafıa Nezaretine Berlin Büyükelçisi Osman Nizami Paşa, Ticaret ve Ziraat Nazırlığına da Süleyman Bostani Efendi getirilmiştir. İttihat ve Terakki kurulduğundan beri ilk kez kendi isteği doğrultusunda bir kabine kurmuş ve ülkenin denetimi bütünüyle cemiyetin eline geçmiştir.[442] Mahmut Şevket Paşa'nın ölümünde sonra iktidar doğrudan İttihat ve Terakki içinden sivrilen birkaç kişinin idaresinde bulunmuştur.[443]

Ülke içinde bu hararetli gelişmeler yaşanırken, Balkan Müttefikleri arasında çekişme kontrol edilemez hal almıştı. Balkan müttefikleri arasındaki gerginlik, Osmanlı Devleti'nin, Edirne'ye tekrar hakim olabilmesi için bir fırsat olacaktı.

3.3. SAVAŞIN BAŞLAMASI VE GELİŞMELER

3.3.1. II. Balkan Savaşı'nın Başlaması

İki safhada meydana gelen Balkan Savaşlarından ilki, Balkan müttefiklerinin Osmanlı Devletine karşı mücadelesini teşkil etmiştir. Bu savaş 30 Mayıs 1913'de imzalanan Londra Barış Antlaşması ile sonuçlanmıştır;[444] fakat bu antlaşma Balkan Devletleri arasında bir anlaşmazlık doğurmuştur.

Balkan Devletleri arasında ki anlaşmazlık gün geçtikçe içinden çıkılmaz bir hal almış. Bu anlaşmazlık şiddetlenmiş, gazete sütunlarına da yansıdığı gibi savaş kaçınılmaz olmuştu. Romanya ve Osmanlı Devleti bu anlaşmazlıktan yararlanmak için bekliyordu. Rusya'nın kendi çıkarları için önemli olan Balkan coğrafyası, Rusya'nın bölgedeki ilişkileri düzenlemedeki başarısızlığı sebebiyle güçlü Rus pozisyonu çöktü.[445]

Rus Çarı'nın uyarılarını dikkate almayan Bulgar Çarı Ferdinand, Sırp ve Yunan askerlerinin iyice hazırlanmasına fırsat vermek istememiş, Makedonya'yı ele geçirme düşüncesi ile 29-30 Haziran gecesi Sırbistan ve Yunanistan'a ani bir saldırı

---

[441] M. Hanefi Bostan, **Bir İslamcı Düşünür Said Halim Paşa,** İrfan Yayınevi, İstanbul, 1992, s.34.
[442] Çavdar, Talat Paşa…, s.331- 332.
[443] Amca, s. 142.
[444] Halaçoğlu, s.301.
[445] Hall, s. 140.

düzenlemiştir.[446] *The New York Times* gazetesi bu gelişmeyi 1 Temmuz'da *"Bulgarlar Yeni Savaşın İlk Mücadelesini Kazandı"* başlığı ile paylaşmıştır. Haberin içeriğinde 36.000 kişilik Bulgar kuvvetinin Sırp ve Yunan birliklerine saldırarak 140 mil ilerlediğini bildirmiştir.[447]

Bulgaristan'ın bu hamlesi, *"Yine Savaş"* başlığı ile *The New York Times* gazetesinde verilmiştir. Gazete, bu gelişmeyi oldukça uzun bir haber ile Amerikan halkıyla paylaşmıştır.

> *Balkanlar'da yeni ve ölümcül bir savaş başladı. Belgrat'tan alınan haberlere göre, Bulgarlar büyük kayıplar verip yenilgiye uğradı. Yaklaşık 5000 asker Sırplar tarafından esir alındı, binlercesi öldürüldü ve yaralandı. Sırp tarafının verdiği kayıplar da ağır oldu. Saldırıyı Bulgarlar başlattı ve birçok yerde yumruk yumruğa temaslar yaşandı. Her iki taraf da ağır kayıplar verdi. Bir Sırp bölüğü, 1000 den fazla asker 150 subay ve 10 topun bulunduğu bütün bir Bulgar kıtasını ele geçirdi. Yunan Kralı'nın verdiği demeçte "Bulgaristan'ın Antlaşmaları çiğneyerek köyleri yaktığı ve köylüleri katlettiğini söyledi". Savaş altmış saattir devam etmekte ancak Bulgar Elçisi ve elçilik çalışanları hala Belgrad'dalar ve Belgrat, Sofya arasındaki telefon iletişimi koptu.*[448]

The New York Times gazetesinin, Balkanlarda ki gelişmeleri değerlendirdiği bir başka haber de " Balkanlar Savaşta" başlığı altında olmuştur. Savaş ile ilgili " *Haberler çıktıkları kaynaklara göre farklılık gösteriyor, diğer yandan genel kanı bir çatışmanın olduğu yönünde ancak bunu kimin başlattığı, ne kadar ileriye gidildiği veya herhangi bir hükümetin politikasının parçası olup olmadığını kesin olarak bilmek mümkün değil"* yorumunu getirmiştir. Ayrıca, *"Balkanlar'da ki gidişatın sonucunu tahmin etmek oldukça anlamsız". Kayda değer tek gerçek Avrupa başkentleri durumdan rahatsız görünmüyor ve hiçbir politik veya ekonomik kaygı göstermediler"*[449] değerlendirmesini yapmıştır.

The New York Times gazetesi, savaş devam ederken İngiliz ordu gözlemcilerinden biri olan Yüzbaşı A. Trappman'ın , *"Amerika'daki Yunanlıların*

---

[446] Halaçoğlu, 301.
[447] **The New York Times,** 1 July 1913, "Bulgars Win First Fight Of New War".
[448] **The New York Times,** 3 July 1913, "Real War Again; Bulgaras Routed".
[449] **The New York Times,** 5 July 1913, "The Belligerent Balkans".

vatanseverliğini göklere çıkaran" bir değerlendirmesini yayınlaşmıştır. Dünya'daki en vatansever milletin Yunanlılar olduğunu söyleyen Yüzbaşı A. Trappman:

> *Savaş başladığında A.B.D'de 313.000 Yunan erkek, kadın, çocuk vardı. Savaş başladığında 57.000 erkek ülkeleri için cephede savaşmaya gitti. Yunan halkında ve onların karakterinde gördüğüm şey, 500 yıldır yabancı bir gücün altında yaşamalarına rağmen içlerinde onları Yunan yapan her şeyi korumuş olduklarıdır. Yunan halkının geleceğini çok parlak görüyorum,*[450]

diyerek Yunanlıları övgü dolu sözlerle yüceltmiştir.

I.Balkan Savaşına dahil olmayan Romanya, savaşın ikinci safhasında savaşa dahil olmuştur. Romanya Savaş Bakanı General Hârjeu, Romen ordusuna tarihsel sebepler sebebiyle Romanya'nın olması gereken Silistre'nin ele geçirmesi yönünde emirler vermiş[451], 5 Temmuz 1913'te Bulgaristan'a karşı seferberlik ilan etmiş, 10 Temmuz'da savaş ilan etmiştir,[452] Bu gelişme, *"Romanya Balkan Savaşına Giriyor"* başlığı ile duyurulmuştur. Haberin ayrıntısında, Romanya Kralı'nın, son adımı atmadan önce Sırp, Bulgar ve Yunan Hükümetlerine, Makedonya'da yaşanan olayları savaş olarak nitelendirilip nitelendirmediklerini sorduğu ve olumlu cevap aldığı bilgisine yer verilmiştir.[453] Sırpların genel durumunu ve Romanya'nın savaşa katılmasını ele alan bir başka haberde, Belgrat'tan gelen gizli raporlara yer verilmiştir. Bu raporlara göre *"Sırp resmi çevrelerinin fikri, Bulgarlara karşı sürdürülen savaşın neredeyse umutsuz olduğu yönündedir"*. Ayrıca, *"Romanya'nın tavrı sonucu belirleyebileceği"* ve *" Romanya'nın, Bulgaristan için en büyük tehdit olduğu"*[454] yorumu getirilmiştir.

Balkanlı devletlerinin arasında savaş sürerken dikkat çekici haberlerin arasında yerli halka yapılan katliamlar da yer almıştır. Bu katliamlar ve işkenceler birçok başlık altında incelenmiştir. *The New York Times* gazetesi bu önemli gelişmeleri okuyucularıyla paylaşmıştır. *"Bulgarlar 700 Kişiyi Öldürmekle Suçlanıyor"* başlıklı haberde Kilkis Fransız Katolik Misyonerliğinin başı olan Peder

---

[450] **The New York Times** 5 July 1913, "Sees Great Greek Nation".
[451] Ömer Metin, "Balkan Savaşlarında Romanya- Bulgaristan Anlaşmazlığı Güney Dobruca", **100. Yılında Balkan Harbi, Türk Yurdu Dergisi**, Sayı:303, s.137.
[452] Hall, ss. 155,156.
[453] **The New York Times,** 5 July 1913, "Romania To Join In Balkan Strife".
[454] **The New York Times,** 6 July 1913, "Bulgars Beat Serbs And Lose To Greeks".

Michel'in Bulgar başıbozuklarının yaptığı kıyımı onayladığı ve bu taşkınlıkları yapan grup içinde iş adamları, profesyonel asker ve öğrencilerin de olduğunu belirttiğini yazmıştır. *"Bulgarlar, Kürküt'e ait 700 adamı camiye doldurdular, daha sonra caminin altında bombalar patlatıldı ve binayı ateşe vererek içindekilerle birlikte yaktılar. Bu işe başlamadan önce kurbanların eşlerini ve kızlarını caminin etrafında toplayarak izlemeye zorladı"*[455] ifadeleriyle Bulgarların yaptığı işkence ve katliamın boyutunu paylaşmıştır. *"Bulgarların Gaddarlığı Yunanlıları Hırslandırdı"* başlığı ile verilen haberde, Bulgarların yaptığı kıyımlara öfkelenen Yunanlıların zafer için koşullandığını ifade etmiştir. Haberin ayrıntısında Atina'dan gelen bir telgrafa yer verilmiştir. Atina'dan gelen telgrafta şunlar yazıyordu: *" Kral Konstantin, şehri yakıp Yunan halkını katletmekle suçlanan Bulgarların taşkınlıklarını belgelemeleri için gazetecilerden Nigrita'ya gitmelerini istedi". The Daily Telegraph'ın* Nigrita muhabirinin *The New York Times*'a özel telgraf ile ilettiği haberde *" Bugün şehir üzerinde dumanlar tüten devasa bir yıkıntı halinde. Yanmış insan eti ve kemiklerinin kokusu burnumuzu yakıyor, en az 470 köylünün diri diri yakıldığını düşünüyoruz. Savaş tarihinde Bulgarların Nigrita da ki barbarlıklarını geçebilecek bir örnek az bulunur"*[456] şeklinde durumun ciddiyetini ifade etmiştir.

Savaş boyunca Bulgarların yerli halka yapmış olduğu zulüm ve katliam Balkan muhabirleri aracılığıyla aktarılmaya devam etmiştir. *The Daily Telegraph'ın* Selanik'ten gönderdiği bir rapora göre,

> *Varlıklı bir şehir olan Serez tamamen yakılıp yıkıldı ve 20.000 kişi aç ve açıkta bırakıldı. Bulgarların zulümleri hayal edilemez boyutta. Selanik'e gelen bir Ermeni görgü tanığı birçok insanın çarmığa gerildiğini, parçalandığını ve canlı canlı yakıldığını onayladı. Her yaştan insana inanılmaz işkenceler uygulandı ve bu insanların çoğu öldü.*[457]

Bir başka haber de, *"Atina ve Selanik'ten yayınlanan resmi raporlarda, korkunç detaylarıyla ortaya çıkan Bulgar katliamlarının öcünü almak için yanıp*

---

[455] **The New York Times,** 9 July 1913, "Bulgars Accused Of Massacrin 700".
[456] **The New York Times,** 10 July 1913, "Bulgars' Cruelty Spurs On Greeks"
[457] **The New York Times,** 14 July 1913, "Turkish Armies March To War" .

tutuşuyor. Raporlara göre; Yunan kadınlarının, üzerinde hala küpeler ve yüzükler olan kulak ve parmakları Bulgar esirlerin ceplerinde bulundu" [458] şeklinde olmuştur.

The New York Times, Yunan Kralı Konstantin'in karargâhından gelen bir resmi raporu, *"Bir diğer Bulgar katliamı"* başlığıyla gazetesine taşımıştır. Haberde, *"Geçmişte çok güzel bir şehir olan Duxato tamamen yok edildi ve şu anda bir yıkıntı ve kül yığınından ibaret. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar acı içinde yalvardı. Hakiki birer kasap gibiydiler. Yol cesetlerle dolmuştu. Bazı köylüler misafirperverlikle karşılanacakları başka Türk köylerine kaçarak kendilerini kurtardılar"* şeklinde yerli halka yapılan zulme yer verilmiştir. Ayrıca, bu zulmün ve katliamların sonlanması için bir çağrı yapılmıştır.

> *Selanik'teki Meslek Kurumları ve İşadamı Birlikleri bütün Avrupa ve Amerika'daki işadamlarına Bulgarların yaşlıları, kadınları ve çocukları öldürdüğü, şehir yakma ve yok etme zalimliklerini içeren bir telgraf göndererek çağrıda bulundu. Telgrafta çoğunluğu Bulgar halkından oluşan bir ordu tarafından gerçekleştirilen bu katliamların, bu halkın bütün insanlığın gelişimi için gerekli olan uzun süreli barışa ne kadar büyük bir tehdit olduklarını gösterdiği belirtildi. Bu çağrı, iş kuruluşlarına Bulgarların aciziyetini ve savaş için daha büyük hazırlıklar yapmalarına izin verilmesi halinde doğacak tehlikeleri insanlara duyurmalarını ve yabancı milletlerin uygarlaşma vesayetini üstlenmelerini istiyor,* [459]

şeklinde olmuştur.

Yunanlılar, Bulgarların yapmış olduğu, katliamları kamuoyuna duyurmaya çalışırken, Bulgarlar da Yunanlılara karşı çeşitli suçlamaları gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler üzerine Yunan Maslahatgüzarı A. Vouros bu suçlamalar sebebi ile *The New York Times* Editörüne bir mektup göndermiştir.

"Yunanlılar Kıyıma Kalkışmadı" The New York Times Editörüne;

> *Hükümetinin emri üzerine; Demir Hisar'ın ele geçirilmesi sırasında Yunan askerlerinin Kızıl Haç bayrağı taşıyan bir hastaneyi bombalayarak bütün hemşire ve hastaları öldürdüğü ve Kilkis'in bütün nüfusunu katlettiği*

---

[458] **The New York Times**,14 July 1913, "Turkish Armies March To War".
[459] **The New York Times**, 22 July 1913, "Another Bulgar Massacre".

yönündeki, Sofya kaynaklı olup bu ülkenin basınında da yer alan haberleri gazetenizin sütunlarında net bir şekilde yalanlamanızı saygılarımla talep ederim. Her iki suçlama da tamamıyla yalandır ve bilerek Sofya'da ortaya atılmışlardır ki Bulgar Ordusu'nun yaptığı zulümlerin bütün uygar dünyadaki korkunç etkileri hafifletilebilsin. Ordularımızın Kilkis'in bütün nüfusunu katlettiği iddiasında en ufak bir gerçeklik payı yoktur çünkü bu şehrin dışında üç gün boyunca devam eden savaş sırasında bütün şehir nüfusu evlerini terk etmişti ki bu; Yunan Ordusu'nun şehre girmesi bundan çok daha önce gerçekleşmiştir. Şu anda sürmekte olan meclis soruşturması, Bulgarların Dolram, Nigrita, Serez, Doxato da yaptığı katliamların insan aklının sınırlarını zorlayan korkunçluğunu bütün dünyaya gösterecektir.

A. VOUROS
Yunanistan Maslahatgüzarı.[460]

The New York Times gazetesi, Birinci Balkan Savaşından zaferle çıkan Balkan Müttefiklerinin kendi aralarında başlatmış oldukları savaş üzerine oldukça uzun bir değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirme de savaşın çıkmasıyla birlikte Bulgaristan'ı ve diğer Balkan devletlerinin içine düştüğü durum yorumlanmış, Avrupalı devletlerinin üzerine düşen vazifelere değinilmiştir. Haberin ayrıntısı;

Bulgaristan'ın çöküşünün ardından ülke içinde bir isyan yaşansa da yaşanmasa da Balkanlar'daki durum her zamankinden daha karmaşık olacak. Hiç şüphesiz, hem barışçıl hem de askeri alanlardaki gelişme potansiyeli ile Balkan Konfederasyonu büyük ölçüde yıpranacak. Balkan Birliği'nin verdiği muhtemel barışçıl gelişmeler, büyük bir ticaret alanının oluşturulması, üyeler arasında Alman gümrük birliğinin sağlanması ve komşuları Avusturya ve Rusya ile ticari antlaşmaların imzalanması ile ilgili bütün ülkelerin yararına olacak sözler de tarumar oldu. Diğer yandan, bütün umudunu Balkan bölgesinde sorgusuz bir liderliğe bağlamış olan Bulgaristan'ın elinden kaçırdıklarını Sırbistan ve Yunanistan'ın ele geçirmesi çok düşük bir ihtimal. Bu üç millet de son derece bitkin. Çok sayıda genç insanlarını kaybettiler bütün hazineleri boşaldı ve büyük bir borç batağına girdiler; sanayileri neredeyse felç olmuş durumda ve askeri açıdan, nispeten çaresiz durumdalar. Gelecekle ilgili en büyük

---

[460] **The New York Times,** 22 July 1913, "No Massacre By Greeks".

problemler, kredi piyasası konusunda olacak. Geçtiğimiz Sonbahara kadar güçlü ve muzaffer bir Balkan Birliği'nden korkan kuvvetler şimdi üç bitmiş ülkeyle uğraşmak zorunda kalacak. Bu ülkelere insani, bilgece ve yapıcı bir üslupla yaklaşılması umuluyor ancak bunun gerçekleşmesi beklenmiyor[461]

şeklinde olmuştur.

Romanya'nın 10 Temmuz 1913'de savaş ilan etmesinin hemen ardından Romanya'nın Bulgaristan'ı işgale başladığı yönünde[462] haberler yer almaya başlamıştır. Rumen ordusu, 15 Temmuzda Tuna'yı geçmiş en ufak bir direnişle karşılaşmadan 18 Temmuz'da Sofya'nın kuzeyine kadar ilerlemişti.[463]. Bu önemli gelişme, *"Romanyalılar Sofya Kapılarında"* başlığı ile haber yapılmıştır. Rumenlerin Sofya'ya yaklaşması üzerine gazetede,*"Bulgar Kralı Ferdinand, Romanya Kralı'na barış antlaşması için yalvarıyor"* yorumu yapılmıştır. Haberin ayrıntısında, *"Kuvvetler, Romanya'nın Sofya'yı almasını engelleme çabasında ve Bulgaristan'ın, Sırp ve Yunan Başbakanlarına delegeler göndermesi konusunda ısrar ediyorlar. İşlerin gidişatı Sofya halkı tarafından ancak anlaşılmaya başlandı ve insanlar dehşete kapılmış durumda"* bilgisi verilmektedir. Ayrıca haber de *"Yunan ve Sırp cephesinde önem arz etmeyen küçük çatışmalar"* geçtiği bilgisi de yer almıştır[464]

Romanya'nın, Balkan savaşına sonradan müdahil olması sebebiyle olacak ki, *The New York Times* gazetesi bu ülkenin askeri harekâtları kadar ekonomik durumuyla da oldukça yakından ilgilenmiştir. Bu konuyla ilgili oldukça geniş bir değerlendirmeye yer vermiştir. *"Romanya'nın Durumu Ciddi"* başlığı ile bir haber paylaşmıştır. Bu haber de Romanya'nın sanayi ve ticari hayatı şu şekilde irdelenmiştir:

Bu *konuda çok az bilgi yayılsa da, Balkan Savaşı'ndan uzak kalan Romanyada en az savaşa katılan devletler kadar çok kayıp verdi Bu kayıp insan hayatı olmasa da sanayi ve ticarette yaşandı. Bunun tek sebebi ise Romanya'nın borç batağında bir ülke olmasıydı.(...) Romanya, ithal ettiği makinelerin ve gider ürünlerin paralarını ve kredi faizlerini ödemek için diğer ülkelerdeki*

---

461 **The New York Times**,14 July 1913, "The Balkan Muddle".
462 **The New York Times**,11 July 1913, "Bulgars Ask Peace As Rumania Strikes".
463 Hall, s. 156.
464 **The New York Times**, 18 July 1913, "Rumanias Near Sofia".

yatırımcılardan büyük borçlar aldı. Geçtiğimiz yıl gibi, üretimin kısır geçtiği bir yıldan sonra ise daha da çok borç almak durumunda kaldı. Balkanlar'daki savaş ilk başta sayısı zaten çok olan ve gitgide artan özel bankaları etkiledi ve para o kadar kıymete bindi ki üretilen ürünler limanlara ulaştırılamıyordu. Ticaretin büyük kısmını tahıl oluşturuyor ve bu seneki tahılların büyük kısmı satılamadı. İşler hala oturtulamamış durumda, bu yıl tarıma çok daha az bir arazi ayrıldı. Ham madde bulunamaması nedeniyle fabrikalar da kapatıldı. Romanya'yı ithalatta dördüncü sıraya taşıyan bir diğer şey ise petrol. Petrol yataklarında çalışan elli dokuz şirket var ve buradaki yatırım 55.000.000 dolar. 1911'de 28 şirket 8.580.000 dolar kâr yaptı. Bu yıl ise kâr sıfırdı, diğer yandan yirmiden fazla şirketin 3.500.000 dolar zarar ettiği söyleniyor. Bu şartlar altında, Bulgaristan işgali için ordu seferberliği başlatılması, bir yıl boyunca çalışamayan ve hiçbir şey kazanamayan çalışan sınıfını çok zorladı".[465]

Yunan, Sırp ve Rumen ordularının başarılı ilerleyişi Bulgarlarda endişe yaratmıştır. Bu endişenin yansıması olarak 22 Temmuz da "*Bulgarlar Muhtaç ve Yılgın*" başlığı ile Bulgar Kabinesinin bir duyurusuna yer verilmiştir. "*Bulgar Kabinesi resmi olarak yaptığı duyuruda eğer Sırbistan ve Yunanistan da benzeri bir tutum takınırsa, düşmanlıkların durdurulmasının mümkün olduğunu belirtti*"[466]. Öte yandan, Ruslar ve diğer Büyük Güçler savaşın sona ermesi için adım atmaya başlamış Sırbistan ve Romanya'yı savaşa son vermeleri için baskı yapıyordu.[467] Bulgaristan'ın ve Büyük Güçlerin bu yaklaşımı üzerine savaşta son aşamaya gelinmiş oldu. Bu aşamada *The New York Times* gazetesi"Balkanlar da ki Kan Yakında Durabilir" başlığı ile önemli bir gelişmeye yer vermiştir. Haber de "*Bugün (23 Temmuz 1913), Sırbistan ve Yunanistan, Bulgaristan ile Bükreş'te barış görüşmelerini başlatmayı kabul etti. Romanya son haftalarda oldukça ılımlı bir tutum sergiliyor*" bilgisi paylaşılmıştır. "*Bulgar delegelerinin bu haftanın sonunda Bükreş'e doğru yola çıkması ve görüşmelerin de sonraki hafta başlaması bekleniyor.*"[468]

---

[465] **The New York Times**, 20 July 1913, "Rumania's Plight".
[466] **The New York Times**, 22 July 1913, "Bulgars Suppliant And Quite Cowed".
[467] Hall,s. 159.
[468] **The New York Times**, 24 July 1913, "Balkan Bloodshod May End At Once".

Balkanlı Müttefikler arasında ki çekişmeye Romanya'nın da müdahil olmasıyla birlikte savaş başlamış. Bulgarların savaşı devam ettirecek yeterli gücü olmaması ve diğer Balkan devletlerinin barış için sıkıştırılması sebebiyle savaş henüz birinci ayı dolmadan silah bırakılmıştır.

3.3.2. Edirne'nin Geri Alınması

Balkan ittifakının çökmesi sonrasında müttefiklerin kendi aralarında başlatmış olduğu savaş, Osmanlı Devleti için önemli bir fırsat olmuştu. Bu savaş, Osmanlı Devleti'nin kaybettiği toprakların en azından bir kısmını geri alabilmesi için bir fırsat olabilirdi. Ancak bu girişimin ne gibi sonuçlar doğuracağı konusunda emin olamayan Osmanlı Devleti, sergileyeceği tutum konusunda ani kararlar almaktan kaçınmış ve bir süre beklemeyi tercih etmiştir.

Osmanlı Devleti, çekimser tavrını bir kenara bırakarak, hattı geçmekteki tereddüdünü ve nasıl davranması gerektiğini konusunda 2 Temmuz 1913'te yabancı devletlerde ki büyükelçilerine düşüncelerini sorma gereği hissetmiştir. Londra'da bulunan Osmanlı elçilerinden Tevfik ve Hakkı Paşalar savaşa girilmeyip beklenmesi gerektiği, Paris'ten Rıfat Paşa ise Dışişleri Bakanı Pişon'un, Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalması gerektiği konusundaki fikrini iletmiştir.[469] Berlin elçisi Mahmut Muhtar Paşa ise Bulgaristan'a karşı hemen harekete geçilerek Edirne'nin geri alınmasını tavsiye etmiştir. Bu sırada İngiltere durumu hissetmiş olduğundan, İngiliz Dışişleri Bakanı Edward Grey, İstanbul'daki İngiliz Elçisi aracılığıyla Babıâli'nin Edirne'ye ilerleme fikrinden vazgeçirmeğe çalıştığı gibi diğer yandan Avam Kamarasında da söylediği nutuklarla Osmanlı Devletini tehdit etmişti. [470]

Osmanlı Devleti, 6 Temmuz'da Büyük Güçlere, Edirne'den söz etmeksizin, Osmanlı ordularının henüz sınırları çizilmemiş olan Midye- Enez hattına kadar yürüyeceği duyurulmuştur. Yunanistan'ın Dedeağaç'ı almaları ve Edirne'ye yürüme ihtimallerinin belirmesiyle[471] padişah, 13 Temmuz tarihli iradesiyle Başkumandana Türk topraklarını yeniden işgal emri vermiştir. Avrupa ve İngiltere'nin buna tepki vermesinden çekinen Sadrazam *"Bulgarlara karşı kazandıkları zaferlerle başı dönen*

---

[469] Halaçoğlu, s. 301.
[470] Mufassal Osmanlı Tarihi, s. 3512.
[471] Karal, s. 341.342.

Yunanlıların çok sayıda asker tarafından savunulan Edirne'yi ele geçirmeğe kalkışmaları" korkusuyla harekete geçtiğini ifade etmiştir.[472] *The New York Times* gazetesi, bu önemli gelişmeyi farklı haber başlıkları altında sütunlarına taşıyıp değerlendirmiştir. *"Türkler Bulgarları Yıkacak"* başlığı ile verilen haber şu şekilde olmuştur:

> *Çatalca ve Bolayır da ki Türk birliklerine şu anda Bulgarların elinde olan Osmanlı topraklarını yeniden almaları için ilerleme emri verildi. Ergene hattına yapılacak ilerleyişin hazırlıkları tüm hızıyla sürüyor. Bunun öncesinde Türkiye ve Bulgaristan arasındaki gelecekteki sınırların konuşulduğu görüşmeler tam anlamıyla sona ermişti. Türk Hükümeti Bulgar birliklerine Ege'de Enes'in güneyinden uzanan hattan Karadeniz'de Midye'ye kadar olan hatta kadar olan bölgeyi boşaltmalarını isteyen ve eğer bunu kendileri yapmazsa Türk askerlerinin onları bu bölgeden çıkaracaklarını belirten bir telgraf gönderdi. Notada yazan koşullar son derece netti. Türk Ordusu Başkomutanı General İzzet Paşa sınıra gitmek üzere yola çıktı. Türk Hükümeti Yunanlıların Dedeağaç'a yerleşmiş olmasından rahatsız. Bunun sebebi, Türk Hükümeti'nin Yunan hareketlerinin kendi çıkarlarıyla zıtlaştığını düşünmesi ve bu hareketlerin Bulgarlarınkinin yerini alabileceğini düşünmesi.*[473]

şeklinde olmuştur. Diğer bir haber de *"Türk ordusu Çatalca ve Bolayırdan güçlü bir ilerleyiş başlattı. Yunanistan ve Bulgaristan onayıyla Edirne ve Trakya'yı geri almak istiyorlar"*[474] bilgisi yer almıştır.

Bir başka haber de ise *Daily Mail'in* İstanbul muhabirinin haberine yer verilmiştir.

> *"Padişah'ın ordularına Türklere ait olan ama Türklerin kontrolünde bulunmayan yerleri almak üzere ilerlemeleri için saraydan emir çıkarıldı. Bir haber ajansına göre hem Çatalca'dan hem de Gelibolu yarımadasından Osmanlı ilerleyişi dün gece başladı. Başka kaynaklardan gelen habere göre bir direniş yaşanmadı. Subay ve erlerin izinleri durduruldu. Eve dönüş yolunda olanlar Pazartesi birliklerine geri döndü. Taşıma aracı ve atlara duyulan*

---

[472] Ahmad, s. 221.
[473] **The New York Times,** 13 July 1913, "Turk Will Outs Bulgars".
[474] **The New York Times,** 14 July 1913, "Turkish Armies March To War "

ihtiyaç yeniden arttı. Yaşanan her şey Türkiye'nin savaşta aktif bir rol alma isteği olduğuna işaret ediyor. [475]

Osmanlı Devleti'nin siyasi sıkıntılarının yanı sıra henüz Birinci Balkan Savaşı başlamadan var olan ekonomik sıkıntıları çoğalarak devam etmiştir. Edirne'yi geri alabilme çalışmaları yürütülürken diğer yandan para bulmaya çalışılmıştır. Dışarıdan para bulunmaya çalışılmış fakat özellikle Rusya, Osmanlı Devleti'nin Edirne'yi geri almamasını istemesi sebebiyle, her türlü mali yardım yapılmasının karşısında durmuştur. Osmanlı Hükümeti Dûyun-u Umumiye idaresinden 10 Temmuz ve 17 Temmuz da olmak üzere toplam 200.000 lira almıştır. Ayrıca, İtalyan hükümetinin 8 Ağustosta Uşi Antlaşması gereğince Trablusgarp vilayetinin Osmanlı borçlarındaki payı Duyun-u Umumiye idaresine vermeyi üstlenmiş olduğu paradan 500.000 avans alınmıştır. Buna ek olarak Reji idaresinde de imtiyaz müddetini uzatması karşılığında 20 Temmuzda 300.0000, 5 Ağustos'ta 700.000 lira avans alır. Bir ay sonra da 500.000 alacaktır. Böylece Osmanlı hükümetinin eline 1.7000.000 lira geçmiştir ve 500.000 lira beklentisi vardır. Osmanlı hükümeti temin edilen bu parayı ihtiyaçlarını giderip, Edirne'nin kurtarılması için kullanmıştır.[476]

Osmanlı Devleti'nin ekonomik sıkıntıları diğer ülkeler tarafından da bilinen bir durumdu. *The New York Times* gazetesi, bu konuyu haber yaparak gazete sütunlarına taşımıştır. *"Türkiye'nin fon sıkıntısında olduğu biliniyor, fakat görünen o ki bir yerlerden para bulmuşlar. Peki kimden? Buradaki rahatsız edici soru bu".*[477] Haberin içeriğinden de anlaşılacağı üzere maddi sıkıntı içinde olan Osmanlı Devleti'nin Edirne'yi geri almak için para temin etmesi hem merak uyandırmış hem de rahatsız etmişti.

Osmanlı Ordusunun ilerleyişini *The New York Times* gazetesi, *The Daily Chronicle* gazetesine Viyana'dan gelen telgrafı yayınlayarak gelişmelere yer vermiştir. Haber şu yöndedir:

Genel vaziyette önemli bir gelişme daha yaşandı. Türk devlet adamlarının verdiği sözlerin aksine, Türk Ordusu'nun öncül antlaşmalarla kuvvetler

---

[475] **The New York Times**, 14 July 1913, "Turkish Armies March To War"
[476] Bayur, C.II, Kısım. III, s. 416- 417.
[477] **The New York Times**, 17 July 1913, "Three Armies Will Advence On Sofia".

tarafından belirlenmiş olan Midye Enes hattını geçtiği kesinleşti. Türk Ordusu üç kıta halinde Edirne'ye ilerliyor. Bir kuvvetin Midye-Enez hattının 30 kilometre ilerisindeki Pınar-Hisar'da olduğu bildirildi. Diplomatik çevrelerde bu sabaha kadar Türkiye'nin, Bulgaristan'ın zor durumundan faydalanmak için bir askeri operasyona başlayacağı düşünülmüyordu.(...) Kuvvetlerin, bir antlaşmanın böylesine iğrenç bir şekilde ihlal edilmesine göz yummasına imkânsız gözüyle bakılıyor. Eğer Türkiye konulan sınırı tanımazsa ve Edirne'yi yeniden ele geçirmek için ciddi bir hamleye kalkışırsa donanma tatbikatı yapılmasından söz ediliyor.[478]

Sırplar ve Yunanlılar, Romanya'nın Bulgar topraklarını istilaya başlamış olması Bulgarları zor durumda bırakmış Bulgaristan, bu sebeple, askerlerini Edirne'den çekmeğe başlamıştı.[479] Bulgarlar sadece Tümgeneral Vulko Velchev komutasında 4000 kişilik küçük garnizon bırakmış onu da 19 Temmuz'da boşaltmaya başlamış 21 Temmuz'da dönmemek üzere gitmişlerdir.[480]

Osmanlı Devleti 19 Temmuz 1913'te Büyük devletlere bir nota vererek Meriç hattına tecavüz edilebileceğinden bahsederek, aynı zamanda Bulgar işgali altında bulunan bölgeler de Türklere yapılan zulümleri önlemek ve İstanbul'un güvenliğini sağlamak sebebiyle ordusuna Midye- Enez hattını geçme emrini verdiğini ifade etmiştir.[481] Osmanlı Devleti'nin bu notasını dikkate almayan Büyük Devletler, Osmanlı Devleti'nin Edirne'yi geri almasına ve Meriç nehrinin batısına geçmesine şiddetle karşı çıkmışlardır.[482] Osmanlı Büyükelçileri bulundukları hükümetlerin olumsuz tavırlarını bildirmekteydi.[483] Edirne'nin Bulgar işgalinden kurtarılması amacıyla Çatalca'daki Hurşit Paşa ve Süleyman Şefik Paşaların komutasın da ki kolordular Edirne üzerine harekete geçmiş.[484] Enver Paşa'nın komutasındaki Osmanlı askerleri Çatalca hattında bir saldırı başlatarak, 20 Temmuz'da Edirne'yi geri aldılar.[485] Aynı gün Kırklareli'de Osmanlı Kuvvetlerinin eline geçmişti.[486]

---

[478] **The New York Times**, 17 July 1913, "Three Armies Will Advence On Sofia".
[479] Bostan, s.36.
[480] Hall, s.158.
[481] İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmnalı Kronolojisi**, cilt:4, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1961, s. 406-407; Karal,s. 342; Ayrıntılı bilgi için bkz. Bayur, C.II, Kısım:III, s. 424.
[482] Uçarol, s. 554.
[483] Bayur, s. 425.
[484] Halaçoğlu, s. 302.
[485] Hayta,s. 76.

Türkler için önemli olan bu bölgenin geri alınması *"Türkler İlerleyerek Edirne'yi Aldı"* başlığı ile duyurulmuştur. *"Daily Mail'in Sofya'dan gönderdiği, rapora göre Türk piyade birliklerinin başında bulunan Enver Bey Edirne'ye vardı. Toplamda iki bin askeri bulunan iki kıtadan oluşan Bulgar Garnizonu Türklere karşı direnmeme emri aldı."* Ayrıca haberin ayrıntısında *"Şu an yenik durumda ki ordunun üç ay da 50.000 kişiyi katlettiği tahmin ediliyor"* ifadesine yer verilmiştir. [487]7

Edirne'nin Türkler tarafından geri alınması üzerine Edirne'yi ziyaret eden Pierre Loti, burada gözlemlerini paylaşmıştır. Bu paylaşım *The New York Times* gazetesinde *"Loti Bulgar Katliamlarını anlatıyor"* başlığıyla haber yapılmıştır. Loti, Edirne'de Müslümanlara ve Yunanlılara yapılan işkence ve katliamlardan söz ederek, *"Bulgaristan'ın Edirne'yi tekrar ele geçirmesine izin verilmemesi konusunda Avrupa'ya içten bir çağrıda bulunmuştur".*[488]

Osmanlı Hükümeti ve Avrupa'yı karşı karşıya getiren önemli bir başka konu da Batı Trakya meselesi idi. Osmanlı Hükümeti, ordunun Edirne üzerine yürüdüğü sırada, Meriç nehrinin sağ kıyısına girilmeyeceğinin teminatını vermişti. Hükümetin Batı Trakya'yı gözden çıkarmış olması bazı genç subaylar tarafından olumlu karşılanmamıştı. Teşkilat-ı Mahsusa adlı yarı resmi ve ordu dışında bulunan mili kuvvetleriyle Batı Trakya sorununu çözmeye giriştiler. Teşkilat, Batı Trakyalılarla işbirliği yaparak çeteler kurmak suretiyle bölgeyi Bulgar çetelerden temizledi. Teşkilat bu işi " Garbi Trakya Teşkilatı Milli Komutanlığı" adıyla başardıktan sonra Batı Trakya'da bağımsız geçici bir hükümet kurmuşlardır. Hükümet sınırlarında Gümülcine merkez olmak üzere Dedeağaç, İskeçe, Eçirdere, Darıdere Kırcaali, Koşukavak, kalmaktaydı. [489] Batı Trakya Hükümeti'nin kurulması Sofya'da olduğu gibi İstanbul'da da telaş yaratmıştı.[490] Osmanlı Hükümeti üzerine yapılan baskılar neticesinde İttihat ve Terakki hükümeti Batı Trakya'da ki birliklere geri dönme emri vermiştir.[491]

---

[486]Erickson, s.412. Edirne'nin alınış tarihi ile ilgili tarihler yakın olmakla birlikte farklılık göstermektedir. Ahmad, 23 Temmuz, Karal, 22 Temmuz tarihini vermiş, Erickson 22 Temmuz olarak vermiştir. The New York Times gazetesi ise 21 Temmuz olarak bu gelişmeyi haber yapmıştır.

[487] **The New York Times**, 21 July 1913, "Onrushing Turks Take Adrianople".

[488] **The New York Times**, 25 August 1913, "Bulgar Atrocities Described By Loti".

[489] Karal, s. 342- 343.

[490] Osman Yavuz Saral, **Kaybettiğimiz Rumeli**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1975, s.200.

[491] Öksüz, s.491.

Edirne'nin geri alınması Büyük Devletleri harekete geçirerek yaklaşık 10 gün boyunca Osmanlı Hükümetine gözdağı vererek ve baskıda bulunarak Edirne'den çıkarmaya çalışsalar da başarılı olamamışlardır.[492] *The New York Times* gazetesi Büyük Devletlerin bu çabalarını zaman zaman sütunlarına taşıyarak haber yapmıştır. *"Kuvvetler Türkiye'yi Baskı Altına Aldı"* başlığı ile verilen haberin içeriği şu şekilde olmuştur:

> *Avrupa Kuvvetleri'nin temsilcileri dün (7 Ağustos) İstanbul'da Türkiye'yi, Balkan müttefikleri arasındaki savaş yeniden başladıktan sonra Osmanlı birliklerinin işgal ettiği Edirne kalesini boşaltmaya zorlamak için ilk adımları attı. Diplomatik heyet Türk hükümetinin, eski muharipler arasında Londra'da imzalanan antlaşmaya saygı göstermesini talep etti.*[493]

Netice olarak Edirne Büyük Devletlerin baskılarına rağmen Türkiye'de kalmıştır. Bu durum Türkiye tarafınca coşkuyla karşılanmış, Edirne'nin alınmasındaki başarı Enver Bey'e mal edilmiştir. Bu başarısı onun *"Edirne Fatihi"* olarak anılmasını sağlamıştır.[494] Ayrıca, Said Halim Paşa'ya Edirne'nin geri alınışında yapmış olduğu hizmetlerinden dolayı murassa' imtiyaz nişanı verilmiş ve nişan bizzat padişah tarafından takılmıştır.[495]

3.4. BARIŞ SÜRECİ

3.4.1. Müttefikler Arası Antlaşmalar

Türk Ordusunun Edirne'yi geri aldığı tarihlerde Bulgaristan mağlubiyetini kabul etmiş ve barış istemişti. Bu gelişme üzerine Sırbistan, Yunanistan ve Romanya, Bulgaristan ile Bükreş'te barış görüşmelerini başlatmayı kabul etmişti. Türkiye'de bu konferansta olmayı teklif etmiş fakat *"Romanya, Türkiye'nin barış konferansına katılma teklifini reddetmişti"*.[496] Romanya Başbakan ve Dışişleri bakanı Titu Maiorescu bu reddin sebebini şu şekilde izah etmişti: " *Genç bağımsız bir Ortodoks ülkesi olan Romanya'nın, birdenbire diğer kardeş Ortodoks ülkelerden*

---

[492] Bayur,s.431.
[493] **The New York Times**, 8 August 1913, "Power To Coerce Turkey".
[494] Şakir, Talat, Enver, Cemal Paşalar, s.144; Danişmend, s.407.
[495] Bostan, s.38.
[496] **The New York Times**, 24 July 1913, "Balkan Bloodshod May End At Once".

ayrılması ve Türklerin davasını açıkça kabul etmesi, Romen halkı ve diğer Hıristiyan halkları için bir şok olabilir." [497]

Bükreş'te 27 Temmuz'da toplanan Balkanlı Devletler, ilk toplantısını 31 Temmuzda yapılmıştır. Konferans boyunca önemli konulardan biri Kavala'nın Yunanistan'da mı yoksa Bulgaristan da mı kalacağı konusu olmuştur. Bir yandan görüşmeler sürerken diğer yandan özellikle Bulgaristan ve Yunanistan Büyük Devletlere başvurarak toprak paylaşımının kendi çıkarlarınca olumlu sonuçlaması konusunda destek istemiştir. Bulgaristan, 6 Ağustos'ta neredeyse düşmanlarının isteklerinin hemen bütün isteklerine boyun eğmek zorunda kalmıştır [498] Bu gelişme *The New York Times* gazetesinde *"Balkanlar Huzura Kavuştu; Bulgaristan Pes Etti"* başlığı ile verilmiştir. Haberin ayrıntısı şu şekilde olmuştur:

> *Bulgaristan'ın Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'a teslim olmasının sebebi Romanya'nın müdahalesinden kaynaklanıyor. Düne kadar Kral Ferdinand Hükümeti görüşmeleri sürdürmekte zorlanıyordu ancak Romanya, Bulgaristan'ın şu anda tartışılan bütün şartları kabul etmemesi halinde Sofya'yı işgal etme tehdidinde bulundu. Haber de dikkat çeken önemli bir nokta Edirne ile ilgili yapılmış olan yorumdur. Yorum şu şekilde olmuştur: "General Miles*'a göre Büyük Britanya Türkiye'yi Londra antlaşmasına uymaya ve Edirne'yi boşaltmaya zorlamak için girişimde bulunmalı; ancak şu anda bu ülkede artık başka ülkelerin taşın altına elini koyması gerektiği görüşü hâkim.* [499]

7 Ağustos'ta Bulgar Dış Bakanlığı Büyük Devletlerin Elçiliklerine bir genelge göndererek Bükreş Antlaşmasının kendisi için ağır bir yük olduğunu bildirmiştir. Güney Bulgaristan'a Türklerin girme tehlikesinden söz ederek, ordusunu hemen dağıtmaya karar verdiğini bunu yaparken Büyük Devletlerin Bulgaristan'ı koruyup Londra Antlaşmasına ve Midye –Enes çizgisine saygı gösterilmesini sağlayacaklarını umduğunu bildirmiştir.[500]

---

[497] Mihai Maxim, "Bükreş Balkan Barış Konferansı (1913) Başkanı Titu Maoresce", **Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları Bildiriler**, Hazırlayan Mehmet Ersan- Nuri Karakaş, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s. 261.

[498] Bayur, s. 455-460

* General Nelson A. Miles, başarı bir Amerikan Askeridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.spanamwar.com/Miles.htm

[499] **The New York Times**, 7 August 1913, "Balkans At Peace; Bulgaria Yields".

[500] Bayur, c II, s.462.

Bükreş'te yapılan toplantılar sonucunda 10 Ağustos 1913'te Bükreş Antlaşması imzalanmıştır. Bu Antlaşmaya göre; Romanya Bulgaristan sınırı Tutrakan'ın batısında Tuna'dan ayrılmakta ve Ekrene'nin güneyinde Karadeniz'e ulaşmaktadır. Sırp- Bulgar sınırı Vardar ve Struma- Karasu ovalarının su bölümü çizgisidir. Güneyde ise Sırp sınırı Strumca deresinin ötesine geçmekte ve Radoviç'i Sırp'ta Strumca kentini Bulgarlara bırakmıştır. İştip ve Koçana Sırplarda kalmıştır. Yunan Bulgar sınırı Serez ve Drama'nın kuzeyinden geçmek ve Kavala'nın 30 km. doğusundan Mesta Karasu'nun ağzında Ege'ye varmaktadır. Yunanistan ve Bulgaristan arasında sorun teşkil eden Kavala Bulgaristan'a karşı sonuçlanmıştır. [501] Karadağ, Plevliye ve Cakova'yı aldı.[502] Bükreş Antlaşması ile birlikte Bulgaristan Güney Dobruca'yı Romanya'ya bıraktığı gibi önemsediği Makedonya'dan da vazgeçmiştir.[503] Bulgaristan Dedeağaç'a kadar dar bir koridora sahip olarak Ege Denizi ile bağlantısını sürdürmekle beraber, Londra Antlaşmasına oranla toprakları küçülmüştür.[504]

Bükreş Antlaşması sonrasında Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan'ın kayıpları ve kazançları aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

	Savaşlarda Kayıp	**Toprak Artış**	**Nüfus Artışı**
Bulgaristan	150.000 kişi	%20	%5
Sırbistan ve Karadağ	79.500 kişi	%80	%43
Yunanistan	50.000 kişi	%100	%67[505]

Balkan Müttefikleri arasında İkinci Balkan Savaşını bitiren antlaşma imzaladıktan kısa bir süre sonra *The New York Times gazetesi* Balkan Savaşı'nın Balkan Müttefikleri ve Osmanlı Devleti açısından maliyetinin hesaplandığı bir haberi paylaşmıştır. Haber şu şekilde verilmiştir:

---

[501] Bayur, c.II, s.463; Okur,s. 620.
[502] Sercan İhsan Ürkmez, İkinci Balkan Savaş'ında Edirne'nin Geri Alınması Meselesi", **Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri**, 5-7 Ekim 1912, Isparta, s.42.
[503] Nazif Kuyucuklu, Bulgaristan, **İslam Ansiklopedisi**,s,399.
[504] Uçarol, s. 558.
[505] Bayur, c.II, Kısım:2, s. 463.

La Correspondence d'Orient editörü M. Philouze iki Balkan seferberliğinin savaşa katılan taraflara maliyetinin 500 milyon dolardan fazla olduğunu tahmin ediyor. Araştırması süresince hayatını kaybeden Harbiye Nazırı Nazım Paşa'nın başında bulunduğu genelkurmayın belgelerini inceleyen Philouze, ilk seferberliğin başında Rumeli'ye gönderilen malzemeler hariç tutulduğunda, Türkiye'nin 1 Temmuz 1913'e kadar olan harcamalarını 180 milyon dolar olarak hesapladı. Müttefiklere gelindiğinde ise sadece Yunanistan ordu harcamalarını resmi olarak yayınladı. Bu harcamalar Bulgaristan'la savaş sırasında harcanan 8 milyon dahil olmak üzere toplamda 80 milyon dolar civarında. Sırbistan ve Bulgaristan için kesin bir tahmin yapmanın imkânsız olduğunu belirten Philouze, Sırbistan'ın toplamda 70 milyon doları geçmeyen ordu harcamasıyla çok ekonomik bir seferberlik gerçekleştirdiğini söylüyor. Bulgaristan'ın harcaması ise yaklaşık 100 milyon dolar. Romanya savaş hazırlığı için 40 milyon, seferberlik için 30 milyon dolar harcayarak toplamda 70 milyon dolara ulaşıyor. Toplam 500 milyon dolarlık bu harcamaya Philouze cephanelerin yenilenmesi için gerekecek 400 milyon doları da ekliyor. Bu demek oluyor ki batı kuvvetlerinden, özellikle Fransa'dan pek yakında yüksek miktarda krediler istenecek ve burada akla gelen soru şu: Balkan Devletleri ve Türkiye bu kadar ağır bir yükün altından kalkabilir mi?[506]

3.5. OSMANLI DEVLETİ İLE MÜTTEFİKLER ARASINDA YAPILAN ANTLAŞMALAR

3.5.1. Osmanlı – Bulgaristan Barışı

İkinci Balkan savaşının patlak vermesi üzerine Osmanlı Devleti, tüm baskı ve uyarılara rağmen harekete geçerek Edirne'yi geri almıştı. 10 Ağustos 1913'te Bulgaristan, Balkan Devletleri ile barış sağlamış sükûnetin devamlılığını sağlamak için sıra Osmanlı Devletiyle barış yapmaya gelmişti.

Batı Trakyada yeni bir Türk Devleti'nin kurulması Bulgaristan'ı hareketlendirerek Osmanlı Devleti'ne yaklaştırmıştı. Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasındaki sorunları çözümlemek amacıyla 8 Eylül 1913'te resmi görüşmeler İstanbul'da başlamıştır.[507] Türk delegasyonu Talat Paşa'ın, Bulgar delegasyonu ise

---

[506] **The New York Times**, 17 August 1913, "Spent $500.000.000 On The Balkan War".
[507] Uçarol, Siyasi s.559.

General Sarof'un başkanlığında idi. Türk- Bulgar Antlaşması 29 Eylül de imzalandı. Tamamı 20 madde ve 5 ekten oluşan Antlaşmaya göre, Midye – Enez hattı yerine Meriç nehrinin sağ kıyısı, Edirne, Kırklareli, Dimetoka Türkiye'de kalmak üzere yeni bir sınır tayin edilmiş. Dedeağaç'ın etrafında kalan dar bir bölge Bulgaristan'a bırakıldı.[508]

Antlaşmanın imzalanmasından sonra taraflar arasında diplomasi ilişkileri ile beraber posta telgraf ve tren ulaşımları yeniden başlayacaktır.[509]

İstanbul Antlaşması, sınır düzenlemelerinin yanı sıra Bulgaristan'da kalan Türkler ile ilgili hükümler içermekteydi. Bu antlaşmaya göre; Bulgaristan'daki Türkler 4 yıl içinde Osmanlı sınırları içine göç etme hakkına sahip olacak. Bulgaristanda kalan Türkler ise her türlü din mezhep hürriyetinden faydalanacak ve ibadetlerini özgürce yapabileceklerdi. Bunlar müftü ve baş müftüleri kendileri seçebilecek ve bunların aylıkları Bulgar Hükümeti tarafından ödenecekti. Müftüler, evlenme, boşanma, vasiyet, miras ve nafaka konularında kesin karar yetkisine sahip olacaklar ve Bulgar makamları bu kararları aynen uygulayacaktı. Eğitim konusunda ise Bulgar Hükümeti Türkler için ilk ve ortaokullar açacak ve bu okullarda Eğitim-öğretim Türkçe olacaktı. Bulgarca da bu okullarda zorunlu dil olarak okutulacaktı. Türklerin mülkiyet hakkına da saygı gösterilecekti.[510]

Bulgaristan, Türkler için kabul edilmesi zor olan isteklerinden vazgeçmişti. Bulgarların bu davranışı Büyük devletler için şaşırtıcı olmuştu. Bulgaristan'ın bu davranışının sebebinin gelecekte Türk dostluğuna dayanmak suretiyle Yunanistan ve Sırbistan'a kaptırdığı toprakları Türk- Bulgar ittifakı sağlayarak geri kazanmaktı. Türk Bulgar görüşmeleri sırasında, Bulgar Baş delegesi Savof "... *Efendiler, rica ederim işimizi çabuk bitirelim de asıl önemli diğer işimize başlayalım. Ben buraya iki metre toprağın Bulgaristan'da ya da Türkiye'de kalmasını müzakere için gelmedim. Gelişimin asıl sebebi Türk – Bulgar ittifakını sağlamaktır.*"[511] Diyerek gerçek amacını dile getirmiştir.

---

[508] Nihat Erim, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, cilt:1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953, ss. 457-476; Karal, s.345.
[509] Uçarol, Siyasi, s.559.
[510] Okur,s. 620; Erim, ss. 457- 476.
[511] Karal, s. 346.

Yukarıda sözünü ettiğimiz gelişmeler yaşanırken *The New York Times* gazetesi *"Türk- Bulgar İttifakı?"* başlığı ile bir haber paylaşmıştır. Bu haberin içeriği şu şekildedir: *"The Cologne Gazette'nin İstanbul muhabiri, Türkiye'deki büyük elçilerle yaptığı konuşmalardan büyük elçilerin, eğer Yunanistan Türkiye'nin önerdiği barış koşullarını kabul etmezse Türk ve Bulgar ordularının Yunanistan'a karşı ortak bir operasyon başlatmak üzere anlaşmalarının mümkün olduğunu düşündükleri sonucuna ulaştığını telgrafla bildirdi."*[512] Balkan Devletlerine karşı bir ittifak tasarısı meydana getirildiği halde olumlu bir sonuca ulaşılamamıştır.[513]

3.5.2. Osmanlı – Yunanistan Barışı ve Adalar Meselesi

Osmanlı Devleti Bulgaristan ile barış sağlamış fakat henüz Yunanistan ile barış sağlayamamıştı. Temmuz sonlarında Atina'da başlayan Osmanlı- Yunan barış görüşmeleri çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştı. Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında anlaşmaya varılamayan birkaç sorun* içinde en önemlisi Ege Adaları sorunuydu.[514]

Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında barış görüşmeleri henüz Atina'da devam ederken *The New York Times* gazetesi, Editörüne bir mektup gönderilmiştir. Mektupta, Birinci ve İkinci Balkan Savaşı'nın bilançosu ile ilgili sayısal değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu mektup, gazete de *"Balkan Savaşlarının Bedeli"* başlığı altında paylaşılmıştır. Haberin ayrıntısı şu şeklide olmuştur:

> *İçten içe hepimiz "Bütün kötülüklerin kaynağı paradır." diyoruz, ancak sonradan aklımıza geliyor ki "Bazı iyiliklerin de kaynağı paradır." Her yıl uygar dünyada barışı korumak için harcanan para ve modern savaşta kaybedilen para ve can miktarını, evrensel barışı korumak için harcanan parayla karşılaştırdığımızda barış hareketinin nihai başarıyı kesinleştirmesi için daha fazla para harcaması gerektiği sonucuna varabiliriz. Coriera della Sera gazetesi bize Balkan savaşlarına dair ilginç veriler sundu. Bu verilere göre, ilk Balkan savaşında 350.000 asker silahaltına alındı. Bunların 80,000'i kaybolurken 240 milyon dolar harcandı. Yunanistan'ın savaşa soktuğu 150.000 askerden 10.000 öldürüldü; yapılan harcama ise 56 milyon dolar. Sırbistan*

---

[512] **The New York Times,** 23 September 1913, "Turkish- Bulgars ?".
[513] Karal,s. 346.
* Kapitülasyonlar, Patrikhane'nin imtiyazları, vakıflar, Rumların askerlik hizmetleri, diğer konulardır.
[514] Karal, s.348.

savaşa 250.000 asker gönderdi. Bunların 30.000'i savaş alanında kalırken 124 milyon dolar harcandı. Karadağ 30.000 asker çıkardı, bunların 8.000'i feda edildi ve 3 milyon 200 bin dolar harcandı. Türkiye savaşa 450.000 asker gönderdi ve bunların 100.000'ini kaybetti. Türkiye'nin para kaybı ise 322 milyon dolar. İkinci Balkan savaşında Bulgaristan 60.000 asker ve 114 milyon dolar para kaybetti. Sırbistan ise 40.000 asker 114 milyon dolar para kaybetti. Kolera ve diğer salgın hastalıkları da hesaba kattığımızda Balkan savaşlarında kaybedilen toplam asker ve para miktarı yaklaşık 400.000 asker ve 1 milyar 400 milyon dolar para yapıyor.

Eğer savaş için böylesi paralar harcanıyorsa savaş karşıtı hareket de barışı gerçek anlamda savunmak için aynı miktarda parayı gözden çıkarmalı. En iyi konuşmacılar ve konuşmalar maliyeti ne olursa olsun bu seferberlikte kullanılmalı. Seferberlik kalıcı ve direnç sahibi olmalı". [515]

Birinci Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'ın ele geçirdiği adalar esas itibari ile Kuzey Ege adaları ve ile Anadolu kıyılarına yakın, Semadirek, Limni, Bozcaada, Gökçeada, Midilli, Sakız, Sisam gibi adalardı. Çanakkale Boğazına ve Anadolu kıyılarının güvenliği gerekçesiyle[516]Osmanlı Devleti Ege Adalarını Yunanistan'a terk etmek istemiyor, Yunanistan ise işgal ettiği bu adaları vermeye razı olmuyordu.[517] Büyük Devletlerin çözümüne bırakılan Adalar konusunun kesin bir çözüme ulaşması kolay olmamıştır. İstanbul basını, Atina Antlaşması imzalanmadan önce Adaların Türkiye'ye bırakılmadığı takdirde antlaşmanın bir değer taşımayacağı yönünde bir kampanyaya girişmiş aynı zamanda Yunanistan'a karşı bir savaştan bile söz etmeye başlamışlardı. Adalar konusunda İtalya'da konuya dâhil olmuştu.[518]

Osmanlı Devleti ve İtalya arasında ki Trablusgarp savaşını bitiren Ouchy (Uşi) Antlaşması ile alınan kararlar çerçevesinde Ege Adaları,"İtalya işgali altında bulunan adalar Osmanlı Devletine terk edilecek. Bu adaların Yunanlılar tarafından işgali muhtemel bulunduğundan, Yunan Hükümeti ile barış sağlanana kadar Adalar,

---

[515] **The New York Times**, 2 September 1913, "Cost Of Balkan War".
[516] Armaoğu, 19.yy, 2010, s. 966.
[517] Halaçoğlu, s. 302.
[518] **The New York Times** gazetesi *"Türk- Bulgar İttifakı?"* "başlığı altında savaş olasılığından söz etmişti. Ayrıntılı bilgi için *"Osmanlı– Bulgaristan Barışı"* başlığını inceleyebilirsiniz.

İtalyanların işgali altında kalması İtalya ve Osmanlı Devleti tarafından uygun bulunmuştur.[519]

İtalya, işgal altında bulundurduğu Oniki Adayı Yunanistan'a vermemek için mücadele etmiş, imzalanmış olan Ouchy (Uşi) Antlaşması hükümlerini öne sürmüştür.[520] Zira Yunanistan, 12 Ada'nın da Rumlara meskûn olduğunu ileri sürerek bu adaları istemiştir.[521]

Osmanlı – Yunan barışı, adalar meselesi sebebiyle uzamıştır. Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki barış 14 Kasım 1913'te Atina Antlaşması ile gerçekleşmiştir.[522] Bu antlaşma, adalar sorunu çözüme ulaşmadan ve Büyük devletlerin kararına bırakılarak imzalanmıştır. Antlaşma Yunanistan'da kalan Türklerin statüsüne ait kararlar içermekteydi.

2. madde de iki ülke arasında daha önceden yapılmış veya yürürlüğe konmuş bütün antlaşmalar gündeme getirmiştir. Azınlık hakları açısından 1830 ve 1881 metinleri bir kez daha onaylanmıştır. Aynı madde hükmüne göre antlaşmaya ekli üç numaralı protokol Yunanistan'ın tüm topraklarında geçerli olacaktı.

6. maddeye göre, Osmanlı uyrukluğunu koruyarak Yunanistan'ı terk etmiş olanlar, bu topraklardaki taşınmazlarını korumaya ve onları başkalarına yönettirebilmeye devam edeceklerdi.

7.madde padişah ve sülalesinin mallarını güvence altına almaktadır.

11. madde, bırakılan topraklarda oturanların yaşam, mal, onur, din ve geleneklerini güvence altına almakta, bunların Yunan kökenli yurttaşlarla aynı kişisel ve siyasi haklara sahip olacakları, dinlerini açıkça uygulayabileceklerini belirtmektedir. Halife olarak padişahın adı hutbelerde okunmaya devam edecektir.[523]

Yunan işgali altında bulunan Ege Adalarının durumuna gelince, Adalar hakkında alınan kararları Büyük Devletler 14 Şubat 1914'te, bir nota ile Osmanlı Hükümetine bildirmiştir. Buna göre; İmroz, Bozcaada ve Meis Türkiye'ye verilecek, işgal altında bulunan diğer adalar askersiz duruma getirilme şartı ile Yunanlılara ait

---

[519] Necdet Hayta, "Ege Adaları Meselesi ve Ege Adalarının Türk Hâkimiyetinden Çıkışı", **Osmanlı Ansiklopedisi**, cilt;2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.534.
[520] Karal, s.348.
[521] Armaoğlu, s. 967.
[522] Halaçoğlu, s. 303.
[523] Okur,ss.621-622; Erim, ss. 477- 488.

olacaktı.[524] Osmanlı Devleti bu karar ile hayal kırıklığına uğramış ve 15 Şubat 1914'te, Büyük Güçlere bu durumu kabul etmediğine dair bir nota gönderdiyse de sonuç alamamıştır.[525] Büyük Güçlerin verdiği karara karşın, Yunanistan 21 Şubat'ta 1914'te Büyük Güçlere karşı bir nota göndererek, Ege adalarıyla ilgili olarak alınan kararları "takdirle karşıladığını" ve alınan kararlara uyacağını bildirmiştir.[526]

Osmanlı Devleti'nin itirazlarına rağmen Ege Adalarının Yunanistan da kalmış fakat anlaşmalar imzalanmadan 1. Dünya Savaşı patlak vermişti.[527]

3.5.3. Osmanlı- Sırbistan Barışı ve Arnavutluk Meselesi

Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında barışı adalar meselesi geciktirmişti. Arnavutluk Meselesi de aynı şekilde Osmanlı Devleti ve Sırbistan arasında sorun teşkil etmiş ve barışı geciktirmiştir.

Henüz Balkan Savaşı başlamadan önce Malisör isyanı olarak bilinen isyanlar patlak verdiğine değinmiştik. Ayaklanmalar neticesinde Arnavutlara çeşitli haklar verilerek geçici olarak bölgede huzur sağlanmış. Ancak, Balkan Savaşı'nın patlak vermesi ve savaşın Osmanlı aleyhine gelişmiş olması Arnavutluk'un bağımsızlığını (29 Kasım 1912) kazanmasında önemli bir unsur olmuştur. Elçiler konferansı, Arnavutluk'un sınırlarını Mayıs 1913'te çizmişti.[528]

Sırbistan'ın kuzeyde ve özellikle Debre bölgesinde Arnavutlara zulüm yapmaya başlamasına halkın kıyı bölgelere kaçmasına sebep olmuştu. Bu gelişmeleri, Arnavut ve Sırplar arasında çatışmaların patlak vermesi takip etmiş, sonrasında Sırbistan seferberlik ilan etmişti. Avusturya- Macaristan kabinesi Sırbistan sorununu 3-13 Ekim 1913'te müzakere etmiştir. Sırbistan Başkanı Pasiç, Avusturya'ya Arnavutluk'tan çekilmesinin gelecekte Arnavutluk'un göstereceği şartlara bağlı olduğunu söylediği gibi, Londra'daki Elçiler Konferansında da Arnavutluk sınırlarının değiştirilerek Arnavutluk'tan bazı stratejik yerlerin

---

[524] Karal,s. 348.
[525] Okur, s. 622; Ayrıntılı bilgi için bkz. Hayta, ...Büyükelçiler, ss. 127-140.
[526] Uçarol, Siyasi s.566.
[527] Halaçoğlu, s. 303.
[528] Armaoğlu, ss.968-969;Savaş sırasında Arnavutluk kuzey ve güneyden ciddi bir baskı altına alınmıştı. Kuzeyde Sırplar, güneyde Yunanlılar Arnavutluk üzerindeki tarihi emellerini gerçekleştirmek için çaba harcıyordu. Fakat İtalya ile Avusturya Yunan ve Sırpların Adriyatik denizinde etkinlik göstermelerine pek de sıcak bakmadıkları için, Arnavutluk'un bağımsızlığını desteklemekteydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çelik, İttihatçılar..., s. 487.

Sırbistan'a verilmesini istemiştir. Bu sırada Karadağ'ın seferberlik ilan etmesi üzerine Sırbistan ve Karadağ arasında "Büyük Sırbistan Birliği'nin" kurulmakta olduğunun haberleri yayılmıştı. Bölge de havanın gerginleşmesi üzerine 17- 18 Ekim 1913 gecesi Avusturya, Sırbistan'a bir ültimatom vererek Sırbistan'ın Arnavutluk'ta ki kuvvetlerini 8 gün içinde geri çekmesini istemiştir. Büyük devletler, bir savaşın çıkması konusunda endişe duymuştur. Bu sebeple Sırbistan'dan Londra Elçiler Konferansı kararlarını kabul etmesi söylenmiştir. Rusya da bu yönde tavır takınınca Sırbistan, Avusturya'nın ültimatomuna olumlu cevap vermek zorunda kalmıştır. [529] Böylece Arnavutluk meselesi çözüme kavuşmuştur.

Bu kriz atlatıldıktan sonra sıra Osmanlı Devleti ve Sırbistan arasında barış antlaşması imzalamaya gelmişti. Osmanlı Devleti ve Sırbistan'ın ortak sınırı bulunmadığı için antlaşmada sınır tespiti söz konusu olmamış ve 13 Mart 1914'te İstanbul'da imzalanmıştır. Bu antlaşmada Sırbistan'da kalan Türklerin statüsü belirlenmiştir. Bu statü hemen hemen Türk- Bulgar, Türk- Yunan Antlaşmalarındaki gibidir. Yalnız kamulaştırmaya ait hükümlerde önemli bir istisna vardır. Bu da Sultan I.Murad'ın Kosova'da bulunan türbesine ait bina ve arsaların hiçbir şeklide kamulaştırmayacak olmasıydı.[530]

---

[529] Armaoğlu, 19.yüzyıl s. 970.
[530] Halaçoğlu, s.303.

SONUÇ

Adından da anlaşılacağı gibi bu tez doğrudan bir "Balkan Savaşları Tarihi"ni anlatan bir tez değildir. Amerikan *The New York Times* gazetesi tarafından, savaşların devam ettiği günlerde, bu tarihsel olgunun nasıl değerlendirildiğini anlamaya yönelik bir araştırmadır. Bu bakımdan, savaşlara ilişkin haberlerin kaynakları olan gazete editörlerinin yorumu ve değerlendirmeleri tahlil edilmiştir.

Balkan Savaşı, Osmanlı Devleti'nin tarihinde sonun yaklaştığını bildiren önemli bir kırılma noktası olmuştur. Balkan savaşıyla birlikte Osmanlı Devleti Avrupa'da sahip olduğu toprakların büyük bir bölümünü kaybetmişti.

Osmanlı Devleti'nin Balkan savaşında ki başarısızlığının sebeplerini genel hatlarıyla değerlendirecek olursak ilk olarak; Osmanlı Devlet adamlarının, Balkan devletleri arasında yaşanan ittifakı zamanında görememiş ve herhangi bir önlem alamamış olmasıdır. İkinci olarak; Balkan Savaşı çıktığı sırada henüz Trablusgarp Savaşını bitirmemiş olan Osmanlı Devleti'nin gerek ekonomik olarak gerekse askeri güç olarak yeni bir cephede savaşmaya hazır olmamasıdır. Üçüncü olarak; Balkan Müttefikleri seferberlik ilan ettikten sonra Osmanlı Devletinin askeri hazırlıklara başlamış olmasıdır. Dördüncü olarak; Avrupa devletlerinin birlikte hareket ederek Balkan Devletlerini destekliyor olmasıdır. Beşinci olarak; Osmanlı Devleti içerisinde yaşanan iktidar mücadelelerini sıralayabiliriz.

Balkan Savaşları, Osmanlılar ile yakın zamana kadar Osmanlı uyruğu iken bağımsızlıklarını kazanarak kendi devletlerini kurmuş olan Balkanlılar arasında cereyan etmiş olmasına rağmen, sadece bölgesel bir çatışma değildi. Büyük Devletlerin ve bu sırada Dünya siyasetini derinden etkileyecek yeni siyasal roller üstlenmeye başlayan Amerika'nın da yakından izlediği bir çatışma süreciydi. Dolayısıyla Amerikan haber kaynaklarının faaliyetleri de bölgeye odaklanmıştı. Bu bağlamda en ayrıntılı haberleri veren ve yorumlara yapan *The New York Times*'dı.

The New York Times'da, Avrupalıların bakış açısını yakalayabiliyoruz. Avrupalılar, Balkan haritasında, bağımsızlıklarını kazanmış, ulusal duyguları güçlü ulus- devletlerin bulunması yerine, zayıf, müdahaleye açık Osmanlı Devleti'ni görmeyi tercih ediyordu. Amerika da Yakın ve Orta Doğu'ya önce misyonerlik faaliyetleri ile açıldığı için, bu faaliyetlere en uygun koşulları kendi yararına görmekteydi. Özellikle Ortodoks Kilisesi'nin bu açıdan engellemelerinden uzak bir

ortam kendi çıkarlarınaydı. Nitekim bu gözlemimizi doğrulayan bir röportaj o günlerde *The New York Times*' da yayınlanmıştı. Amerika'nın Balkan coğrafyasında ki çıkarları W. M. Sloane'un röportajında, *"Amerika'nın bölgedeki misyonerlik faaliyetlerinin ve ticari çıkarlarının zedelenmemesi için Makedonya'da yaşayan halkın şartlarının iyileştirilmesi şartıyla Osmanlı hâkimiyetinin bu bölgede korunmasını"* dile getirmişti. Sloane'un bölgede Osmanlı hâkimiyetinin korunmasını istemesinde ki sebep Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğünü savunması değil, bölge de güçlü bir Yunan Kilisesi varlığıyla Amerikan misyonerlerinin faaliyetlerinin kısıtlanacağı düşüncesidir.

Savaş boyunca Avrupa merkezli haberleri yansıtmış olan *The New York Times* gazetesi, bunun yanı sıra gazetenin editörüne gönderilen mektuplara da yer vermiştir. Bu mektuplar, Osmanlı topraklarında yaşayan Amerikalı vatandaşlardan, Amerika'da yaşayan ve Amerika'nın önde gelen üniversitelerinde öğretim görevlisi olan şahıslardan ve Balkan Savaşı için yardım çağrısında bulunan kurumlar tarafından olmuştur. *The New York Times* gazetesi aracılığıyla, Balkan Savaşını tetikleyen olayların analizi yapılarak Balkan Devletlerinin bu savaşın içinde olması haklı bulunmuştur. Savaşın yaşandığı coğrafyada sivil halkın çektiği sıkıntı ayrıntılı olarak ele alınmış ve *The New York Times* gazetesi aracılığıyla sık sık yardım çağrısı yapılmıştır. Ayrıca, Amerikan halkının yardıma muhtaç insanlara her zaman yardım ettiği vurgulanmıştır. Görüldüğü gibi, *The New York Times*'da savaşın askeri boyutun kadar insanlar üzerindeki etkileri de öne çıkarılıyordu çünkü Amerika o sırada misyonerlik faaliyetlerini de böyle bir düşünsel temele oturtmuştu. Misyonerliğin, tarih dışı, yani uygarlık dışı kalmış kitleleri uygarlaştırarak uygarlık tarihinin nesnesi haline getirmeyi amaçladığı iddiasındaydı.

Gazete, haberlerinde sadece insani boyutu değil, Amerikan kamuoyunu bilgilendirmek için askeri harekatı da sayfaları arasına alıyordu. Burada dikkat edilecek husus, analizleri ve yorumları ile Batı dünyasının fikirlerine paralel bir algı yaratmayı hedeflemiş olsa da nesnellik ilkelerini de gözetmeğe çalışıyordu. Gazete, Balkan Müttefiklerinin ordularının başarılı harekâtlarından sık sık övgü dolu sözlerle bahsetmiş ve özellikle Bulgar askerlerinin çok başarılı olduğuna dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra Bulgarların ele geçirdiği topraklarda yapmış olduğu katliam ve zulümlere de çok ayrıntılı biçimde yer vermiştir. Buna dayanarak *The New York*

Times'ın Balkan Müttefiklerini destekleyen bir tavır takınmasına rağmen rahatlıkla eleştirebildiğini de ifade edebiliriz.

Osmanlı Devleti'nin tarihinde manevi değeri olan ve aynı ölçüde stratejik açıdan mühim olan Edirne'nin Balkan Müttefiklerinin eline geçme sürecini gazete, ayrıntılarıyla ele almıştır. İttihat Terakki'nin Edirne'nin Bulgarlara bırakılacağı iddiasıyla yapmış olduğu Babıâli baskını Nâzım Paşa'nın ölümüyle sonuçlanmıştır. *The New York Times* gazetesi, Nâzım Paşa'nın kişiliğini öven haberlere yer vermiş ve Jön Türklerin yönetimi ele geçirdiği vurgulanmıştır. Babıâli baskını ile birlikte gelen hükümet değişikliği Edirne ve Kırklareli'nin elden çıkmasına mani olamamıştır. Gazetenin, Osmanlı Devletinin iç meseleleriyle ilgili yaptığı haberlerde dikkat çeken bir diğer durum İttihat ve Terakki'ye bakış açısıdır. *The New York Times*, İttihat Terakki'yle ilgili yapmış olduğu haberlerde söz konusu partinin politikalarının yeterli ve tatmin edici olmadığını vurgulamış ve eleştirmiştir. Özellikle II.Meşrutiyet'in ilanı ile iktidarda etkin olan İttihat ve Terakki'nin ülke'yi refaha taşımak için herhangi bir önemli adım atmadığına dikkat çekmiştir.

The New York Times gazetesi, Nâzım Paşa'nın ölümüyle ilgilendiği kadar Mahmut Şevket Paşa'nın suikastıyla da ilgilenmiştir. Suikasttan sonra yayınladığı haberlerde Mahmut Şevket Paşa'nın kişiliğinden ve başarılı bir devlet adamı oluşuna değinerek geniş bir haber ile değerlendirme yapılmıştır. Mahmut Şevket Paşa'nın suikastıyla birlikte İttihat ve Terakki'nin 1. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam edecek iktidarı başlamıştır.

Osmanlı Devleti için telafisi olmayan bir toprak kaybının yaşandığı bu savaşta olumlu olarak değerlendirebileceğimiz tek nokta Edirne ve Kırklareli'nin geri alınması olmuştur. Bu süreçte gazete, Büyük Güçlerin Osmanlı Devletine yapmış olduğu uyarı ve baskılara sık sık değinmiştir.

Amerikan kamuoyu, gazeteler aracılığıyla Balkan Savaşlarıyla beraber Balkan coğrafyasıyla tanışıp ilgilenmeye başlamıştı. Balkan savaşları, Amerika'nın ilgisini bu tarihlerde bu bölgeye çekmeye başlamış ilerleyen dönemlerde ise Amerika'nın bu önemli bölge için uzun vadeli yeni politikalar oluşturmasına ortam hazırlamıştır. Amerika'nın Balkan Savaşlarından sonra Balkan coğrafyası ile ilgilenmesi "Balkanlılaşma" ifadesi gibi ifadelerin literatüre girmesine sebep olduğunu söyleyebiliriz.

Savaş sırasında ve savaş sonrasında toprağını bırakarak göç etmek zorunda kalan binlerce yaşlı, genç ve çocuk olmuştur. Göç etmeyen Türk ve Müslüman olan nüfus ise yıllarca baskı ve zulüm görecekti. Gazete, bu konuyla ilgili fazla ayrıntılı bilgiye yer vermemiştir. Ancak, yardım çağrısında bulunmak amacıyla birçok insanın açlık sefalet içinde olduğunu, salgın hastalıkla boğuştuğunu anlatan haberlere yer vermiş ve yardım çağrısında bulunarak aracı olmuştur.

The New York Times gazetesinin nesnelliğe riayet çabalarına rağmen, tamamen tarafsız bir habercilik yaptığı da söylenemez kuşkusuz. Gazetelerin en temel işlevi, muhatabı olan kamuoyunu bilgilendirmektir. Ama haberler, onların süzgecinden geçtiği için bu bilgilendirme, onların bakış açıları doğrultusunda olur. Bir gazete çok açık bir önyargı taşımasa bile haberciliğin tabiatında *"taraf"* olma vardır. O sıralarda Amerikan kamuoyuna dünyanın başka yerlerinde yaşayan insanların beklentileri, duyguları nakledilirken, Amerika insanlara adaletli bir dünya düzeni kurma gibi çok yüksek bir mesajla seslenmeyi siyasetinin temeli yapmıştı. Gazetede bu etki ile dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan insanların sorunlarını öne çıkaran yayın politikası ile Osmanlı dünyasına yönelmişti. Bu dünya, Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya kaldığı siyasal, sosyal ve ekonomik koşullar yüzünden çok sorunluydu. Bu bakımdan *The New York Times*'ın kaynakları olan okuyucu mektupları, muhabirleri bu dünyayı yaşanması zor olarak tasvir ettiği için doğal olarak bu gazetenin satırlarına da yansımış ve Osmanlıları kötüleyen, acımasızca eleştiren haber ve yorumlar eksik olmamıştı.

Söz konusu gazete, bu denli insan sorunlarına eğilmesine rağmen, kendi kamuoyuna, gelecek günlerin daha büyük olaylara gebe olduğunu, daha büyük ve kanlı çatışmaların yaklaşmakta olduğunu tam anlamıyla anlatamamıştı. Oysa bin bir güçlükle boğuşan Osmanlı Devlet adamları bunun farkındaydı. Balkan Savaşı henüz yeni başladığı sırada tüm Avrupa'yı içine alan bir savaşın patlak vereceği yüksek sesle ifade edilen bir konu olmuştu. Kâmil Paşa ile yapılan röportajda, Kâmil Paşa, *"Balkan Savaşı Avrupa'yı da içine alacak büyük bir felaketi başlatacaktır"* cümlesini kurmuştur. Bu öngörü iki yıl sonra tam da söz edildiği gibi Avrupa'yı içine alan büyük bir felaketi başlatacaktı.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

BOA. HR.HMŞ.İŞO 203/2.

GAZETE

The New York Times, 25 July 1908,"Sultan, in a Panic Gives Constitution".

The New York Times, 28 April 1909, " Abdül hamid is Dethroned".

The New York Times, 22 July 1912, "Turkey Has New Cabinet".

The New York Times, 25 September 1912, "Powers Combine For Balkan Peace".

The New York Times,1 October 1912, "Greece, Bulgaria, Servia Mobilize".

The New York Times, 2 October 1912, "Ottoman Army To Be Mobilized"

The New York Times, 2 October 1912, " The Balkan War Scare".

The New York Times, 3 October 1912,"Loti Saddened By Balkan News".

The New York Times, 4 October 1912, "War Is Begun In The Balkans".

The New York Times, 5 October 1912, "Thinks Turks Will Win".

The New York Times, 7 October 1912, " Europe To Pladge Balkan Reforms".

The New York Times, 9 October 1912, "War Declared".

The New York Times, 13 October 1912, "America's Interest In The Balkan War".

The New York Times, 14 October 1912, "Balkan States Give Sultan Ultimatum".

The New York Times, 17 October 1912, "Take Berana After Ten Days' Fighting".

The New York Times, 18 October 1912, "Balkan Nations Proclaim War".

The New York Times, 20 October 1912, "Turks Bombard Bulgarian Port".

The New York Times, 21 October 1912, "A Great Power Menaces".

The New York Times, 22 October 1912, " Great Battle Due Around Adrianople".

The New York Times, 25 October 1912, "Bulgars take Kırk- Kilisseh Serbs Kumanova".

The New York Times, 26 October 1912, "Turks Badly Prepared".

The New York Times, 26 October 1912, "Turks' Situation Desperate".

The New York Times, 26 October 1912, "Turkish Denial Of Defeats".

The New York Times, 27 October, 1912, "The Balkan Crisis".

The New York Times, 27 October 1912, "See Doom Of Turkey Sounded".

The New York Times, 27 October 1912, "Turks Abandon Uskub".

The New York Times, 27 October 1912, "Allies Capture Uskub, Close In On Adrianople".

The New York Times, 27 October 1912, "Sultan's Army Broken Down"

The New York Times, 28 October 1912, "Bulgars Pierce Turkish Centre, Take Baba-Eski".

The New York Times, 31 October 1912, "Hint That Balkans Will Defny Powers".

The New York Times, 1 November 1912, "Nazim Pasha, The Turkish Commender in Chief Reported Shot Or Captured".

The New York Times, 1 November 1912, " Aliens In Turkey Fear Massacres".

The New York Times, 2 November 1912, "London Much Perp"

The New York Times, 2 November 1912, "Broke 100 Balkan Treaties".

The New York Times, 5 November 1912, "The Turkish Progressive And Others".

The New York Times, 5 November 1912, "Bulgarian Premier to American Nation".

The New York Times, 7 November 1912, "Sultan Ready To Flee".

The New York Times, 8 November 1912, "Turks Would Continue War".

The New York Times, 8 November 1912, " Turks Deny Enemy Is Near".

The New York Times, 9 November 1912, "America Rushes Warships To Turkey.

The New York Times, 9 November 1912, "Salonika Falls Turks Massacre".

The New York Times, 10 November 1912, "Allies Agreed On Division".

The New York Times, 10 November 1912, " Turkey Desperate, Will Fight To End".

The New York Times, 11 November 1912, "To Bar Bulgars From Capital".

The New York Times, 11 November 1912, "Balkan War Justifield".

The New York Times, 11 November 1912, "Help Needed In Balkans".

The New York Times, 14 November 1912, "War Suspended After Turkey Sues For Peace".

The New York Times, 15 November 1912, "Turkey Balks At Bulgarian Terms".

The New York Times, 15 November 1912, "Airmen Help Artillery".

The New York Times, 17 November 1912, " Turkey Must Accept Quickly".

The New York Times,18 November 1912, "Nazim Pasha Claims Decisive Repulse of Foe in Battle Lasting All Sunday".

The New York Times, 18 November 1912, "Turks in Mutiny, Sofia Hears".

The New York Times, 18 November 1912, "Bulgars Gain in the Fight at Tchatalja".

The New York Times, 18 November 1912, "Adrianople Turks Beaten Back Again".

The New York Times, 22 November 1912, "Greece Seizes Mytilene".

The New York Times, 26 November 1912, "Fair Play For The Turks".

The New York Times, 4 December 1912, "Turkish Ministers Long Meeting".

The New York Times, 4 December 1912, "Greeks Refuse The Armistice; Others Sign It".

The New York Times, 5 December 1912, "Turks to Feed Bulgar Army".

The New York Times, 9 December 1912, "Turkey Makes Reservations".

The New York Times,10 December 1912, "Turkey's Peace Delegates".

The New York Times, 31 December 1912, "Allies Present Mediation Plan".

The New York Times, 31 December 1912, "Turks Now Offer Mediation Schem".

The New York Times, 2 January 1913, "Turks Give Up All Except Adrianople".

The New York Times, 3 January 1913, "Ottomans Insist Limit Is Reached".

The New York Times, 4 January 1913, "Offers Tukey's "Last Terms".

The New York Times, 19 January 1913, "Turks Won't Yield May Resume War".

The New York Times, 20 January 1913, "Kamil Pasha Is For Peace".

The New York Times, 21 January 1913, "Turks May Decide On Peace To-day".

The New York Times, 22 January 1913,"Turks Now Realize They Must Yield".

The New York Times, 23 January 1913, "Turkey Yields Ending The War".

The New York Times, 24 January 1913, "Turkish Envays Not Suprised".

The New York Times, 24 January 1913, "Turks Revolt; War May Go On; Nazim Is Slain".

The New York Times, 24 January 1913, "Nazim A Fine Soldier".

The New York Times, 25 January 1913, "The Upset In Turkey".

The New York Times, 25 January 1913, "Sultan Deposed Is London Rumor".

The New York Times, 29 January 1913, "Balkan Massaccres Cost 35.000 Lives".

The New York Times, 31 January 1913, "Young Turks Less Belligerent".

The New York Times, 31 January 1913, "Armistice Ended But Hope Increases".

The New York Times, 1 February 1913, "Izzet Pasha New Army Chief" .

The New York Times, 4 February 1913, "Fierce Attack On Adrianople".

The New York Times, 6 February 1913, "Turks Retire After Fight In Gallipoli".

The New York Times, 7 February 1913, "Turks Lose 5000 in Gallipoli Fights".

The New York Times, 12 February 1913, "Turks' Relief Force Met Grave Disaster".

The New York Times, 17 February 1913,"Turkish Cabinet Ready To Give Up".

The New York Times, 25 February 1913, "Is Turkey Yielding".

The New York Times, 2 Marc 1913, "Turkey Asks Powers To Conclude Peace".

The New York Times, 12 March 1913," Mediation Accepted By Balkan Allies".

The New York Times, 13 March 1913, "Fall Of Adrianople Expected At Once".

The New York Times, 14 March 1913, "Turks To Keep Gallipoli".

The New York Times, 22 March 1913, "Turks Report Fighting".

The New York Times, 22 March 1913, "Turks Plan Final Effort".

The New York Times, 29 March 1913, "Ferdinand Enters Turks' Holy City".

The New York Times, 8 April 1913, "Admits Europe Was Close To War"

The New York Times, 29 April 1913, Bulgars Fight Their Allies".

The New York Times, 19 May 1913, "Foresee New Balkan War".

The New York Times, 22 May 1913, "Prepare For Another War".

The New York Times, 25 May 1913, "Bulgars And Greeks Resume Fighting".

The New York Times, 26 May 1913, "Greek Ships Fired On".

The New York Times, 26 May 1913, "Peace Terms Suit Allies".

The New York Times, 28 May 1913,"An Intra- Balkan War".

The New York Times, 31 May 1913, "Balkan Foes Sign Treaty Of Peace".

The New York Times, 2 June 1913, "The New York Times, Bulgars Harass Greeks".

The New York Times, 3 June 1913, "Balkan Premiers To Meet".

The New York Times, 5 June 1913, "Bulgar Cabinet Bellicose".

The New York Times, 9 June 1913, "Sofia Greatly Excited".

The New York Times, 11 June 1913,"Russia May Force Peace In Balkans".

The New York Times, 12 June 1913, "Grand Vizier Slain By Assassins".

The New York Times, 1 July 1913, "Bulgars Win First Fight Of New War".

The New York Times, 3 July 1913, "Real War Again; Bulgaras Routed".

The New York Times, 5 July 1913, "The Belligerent Balkans".

The New York Times 5 July 1913, "Sees Great Greek Nation"

The New York Times, 5 July 1913, "Romania To Join In Balkan Strife".

The New York Times, 6 July 1913, "Bulgars Beat Serbs And Lose To Greeks".

The New York Times, 9 July 1913, "Bulgars Accused Of Massacrin 700".

The New York Times,10 July 1913, "Bulgars' Cruelty Spurs On Greeks".

The New York Times,11 July 1913, "Bulgars Ask Peace As Rumania Strikes".

The New York Times,13 July 1913, "Turk Will Outs Bulgars".

The New York Times,14 July 1913, "The Balkan Muddle".

The New York Times,14 July 1913, "Turkish Armies March To War".

The New York Times, 17 July 1913, "Three Armies Will Advence On Sofia".

The New York Times, 18 July 1913, "Rumanias Near Sofia".

The New York Times, 20 July 1913, "Rumania's Plight".

The New York Times, 21 July 1913, "Onrushing Turks Take Adrianople".

The New York Times, 22 July 1913, "Another Bulgar Massacre".

The New York Times, 22 July 1913, "No Massacre By Greeks".

The New York Times, 22 July 1913, "Bulgars Suppliant And Quite Cowed".

The New York Times, 24 July 1913, "Balkan Bloodshod May End At Once".

The New York Times, 25 August 1913, "Bulgar Atrocities Described By Loti".

The New York Times, 7 August 1913, Balkans At Peace; Bulgaria Yields".

The New York Times, 8 August 1913, "Power To Coerce Turkey".

The New York Times, 17 August 1913, "Spent $500.000.000 On The Balkan War".

The New York Times, 2 September 1913, "Cost Of Balkan War".

The New York Times, 23 September 1913, "Turkish- Bulgars ?".

TETKİK ESERLER

KİTAPLAR

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, C.I, Ankara, 1998,

Ahmad, Feroz. **İttihat ve Terakki 1908-1914**, Çeviren: Nuran Yavuz, Kaynak Yayınları, İstanbul,2007.

Ahmad, Feroz . **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2011.

Alan, Gülbadi. **Amerikan Board'ın Merzifon'daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2008.

Akşin, Sina. **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İmge Kitabevi,Ankara, 2011.

Amca, Hasan. **Doğmayan Hürriyet**, Arba Yayınları, İstanbul, 1989.

Anderson, Matthew Smith. **Doğu Sorunu 1774-1923**, (Çeviren: İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Andonyan, Aram. **Balkan Savaşı**, (Çeviren: Zaven Biberyan) Aras Yayıncılık,İstanbul, 2002.

Armaoğlu, Fahir H.. **Siyasi Tarih 1789- 1960**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1964.

Aydın, Salim. **Balkanların Acı Yüzü Basın Tarihinde Balkan Savaşları**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2013.

Başaren, Sertaç Hami. **Ege Sorunları**, Tüdav Yayınları No:15,İstanbul, 2003.

Bayur, Yusuf Hikmet. **Türk İnkılâp Tarihi Trablusgarp ve Balkan Savaşları Osmanlı Asya'sının Paylaşılması İçin Anlaşmalar, Cilt:II Kısım: II**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1991.

Bayur, Yusuf Hikmet. **Türk İnkılâp Tarihi Trablusgarp ve Balkan Savaşları Osmanlı Asyası'nın Paylaşılması İçin Anlaşmalar Paylaşmalar**,Cilt:II Kısım III, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

Birinci, Ali. **Hürriyet ve İtilaf Fırkası II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012.

Bostan, M. Hanefi. **Bir İslamcı Düşünür Said Halim Paşa**, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1992.

Castellan, Georges. **Balkanların Tarihi 14.- 20.Yüzyıl**, Çev. Dr. Ayşegül Yaraman-Başbuğa Milliyet Yay., İstanbul, 1993.

Cemal Paşa. **Hatırat**, Yayına Haz. Metin Martı, İstanbul, Arma Yayınları, İstanbul 1996.

Çavdar, Tevfik. **İttihat ve Terakki**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Çavdar, Tevfik. **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

Çavdar, Tevfik. **Talat Paşa, Bir Örgüt Ustasının Yaşam Öyküsü**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.

Çelik, Bilgin. **İttihatçılar ve Arnavutlar: II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavut Sorunu,** Büke Kitapları, 2004.

Dağlar Macar, Oya. **Balkan Savaşlarında Salgın Hastalıklar ve Sağlık Hizmetleri,** Libya Yayınlar İstanbul, 2009.

Danişmend, İsmail Hami. **İzahlı Osmanlı Kronolojisi**, cilt:4, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1961.

Davison, Roderic H.. **Osmanlı İmparatorluğu'nda Reform**, 2.cilt,(Çeviren: Osman Akınhay), Papirüs Yayınları, İstanbul,1996.

Erhan, Çağrı. **Türk- Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.

Erickson, Edward J.. **Büyük Hezimet Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu**, Çeviren: Gül Çağalı Güven, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.

Erim, Nihat. **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, cilt:1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.

Görgülü, İsmet. **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912- 1922, Balkan- Birinci Dünya ve İstiklâl Harbi**, Tür Tarih Kurumu, Ankara, 1993.

Hale, William. **Türk Dış Politikası 1774-2000**,(Çeviren: Petek Demir) , Mart Matbaası, İstanbul, 2003.

Hall, Richard C.. Balkan Savaşları,(Çeviren: M. Tanju Akad), Homer Kitabevi, Ankara, 2003.

Hallı, Reşat. **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III. Cilt 1. Kısım Balkan Harbi (1912- 1913)**,Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1979.

Hallı, Reşat. **Balkan Harbi (1912- 1913) Harbin Sebepleri, Askeri Hazırlıklar ve Osmanlı Devleti'nin Harbe Girişi**, cilt:1, Genelkurmay Basım evi, 1970.

Hayta, Necdet. **Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912- 11 Ağustos 1913)** , Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008.

Hochwachter, Gustav von. **Balkan Savaşı Günlüğü**, Çeviren: Sumru Toydemir, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.

Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye Kosova İlişkileri, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Basımevi, Ankara, 2009.

İnalcık, Halil. **Devlet-i ' Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar- I**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

İnalcık, Halil. **Fütuhat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

İrtem, Süleyman Kani. **Yıldız ve Jön Türkler İttihat Terakki Cemiyeti ve Gizli Tarihi**, Temel Yayınları, İstanbul, 1999.

Jelavich, Barbara. **Balkan Tarihi**, C. 1, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.

Karal, Enver Ziya. **Osmanlı Tarihi**, C.V, TTK, Ankara, 2007.

Kocabaş, Süleyman. **Avrupa Türkiye'sinin Kaybı ve Balkanlarda Panislavizm,** Vatan Yayınları,İstanbul, 1986.

Kocabaş, Süleyman. **Jön Türkler Nerede Yanıldı? 1890- 1918**, Vatan Yayınları, İstanbul, 1991.

Kocabaş, Süleyman. **Son Haçlı Seferi Balkan Harbi 1912-1913 Avrupa Türkiye'sinin Kaybı**, İstanbul, 2000.

Kuran, Ahmet Bedevi. **İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

Kurat, Akdes Nimet. **Rusya Tarihi,** TTK, Ankara,1999.

Kurtcephe, İsrafil. **Türk- İtalyan İlişkileri (1911- 1916),** Türk Tarih Kurumu, Ankara,1995.

Kutlu, Sacit. **Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti,** İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.

Mahmut Muhtar Paşa- Fazlı Necip. **Rumeli'yi Neden Kaybettik,** Örgün Yayınevi, İstanbul, 2007.

Mahmut Şevket Paşa. **Mahmut Şevket Paşa'nın Günlüğü**, Arba Yayınları, İstanbul, 1988.

Mufassal Osmanlı Tarihi, Bir Heyet Tarafından Hazırlanmıştır, cilt: VI, Güven Yayınevi, İstanbul, 1963.

Ortaylı, İlber. **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006.

Roberts, J.M.. **Yirminci Yüzyıl Tarihi**, Çeviren: Sinem Gül, Dost Kitabevi Yayınları,Ankara, 2003.

Saral, Osman Yavuz. **Kaybettiğimiz Rumeli**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1975.

Schurman, Jacob Gould. **Turkey And The Balkan States 1912- 1913**, London: Humphrey Milford Oxford University Press, 1914.

Sander, Oral. **Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2004.

Shaw, Standford J. , Kural Shaw, Ezel Kural. **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, cilt:2,(Çeviren: Mehmet Harmancı) E Yayınları, İstanbul, 2010.

Seyitdanlıoğlu, M. ve İnalcık, H.. **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2006.

Sükan, Özer. **21nci Yüzyıl Başlarında Balkanlar ve Türkiye**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2001.

Şakir, Ziya. **Yakın Tarihin Üç Büyük Adamı, Talat, Enver, Cemal Paşalar**, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2011.

Şakir, Ziya. **Mahmut Şevket Paşa**, Hazırlayan: Serkan Erdal, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2011.

Tanör, Bülent. **Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, ,İstanbul, 2006.

Todorava, Maria. **Balkanları Tahayyül Etmek**, Çeviren: Dilek Şendil, İletişim Yay., İstanbul, 2010.

Tüccarzâde İbrahim Hilmi. **"Balkan Harbi'ni Niçin Kaybettik?"**İz Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Tunaya, Tarık Zafer. **Türkiye'de Siyasal Partiler**, cilt:1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Tuncer, Hüner. Osmanlı'nın Rumeli'yi Kaybı (1878- 1914) , Kaynak Yayınları, İstanbul, 2010.

Tuncer, Hüner. **Diplomasinin Evrimi**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. **Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Hatıratı**, İstanbul, 2003.

Uçarol, Rıfat. **Siyasi Tarih (1789- 1994)** , Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995,

Uçarol, Rıfat. **Gazi Ahmet Muhtar Paşa Bir Osmanlı Paşası ve Dönemi**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1976.

Uzunçarşılı, İ.Hakkı. **Osmanlı Tarihi** cilt.1,Türk Tarih Kurumu, Ankara,2003.

Ülman, A.Halûk. **1. Dünya Savaşı'na Giden Yol Ve Savaş**, İmge Kitabevi, 2002, Ankara.

Yıldız, Hakkı Dursun. **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi**, cilt:12, Çağ Yayınları, İstanbul,1986.

Yıldız, Özgür. **Anadolu'da Amerikan Misyonerleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015.

Zeyrek, Suat. **Meşrutiyet: Osmanlı'da Birlikte Yaşamak Ya da Birlikte Dağılmak**, Kitabevi, İstanbul, 2013

Zürcher, Erik Jan. **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Wittek, Paul. **Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu**, Çeviren Fatmagül Berktay, Pencere Yay., İstanbul, 2000.

MAKALE

Akın, Veysi. "Balkan Harbinde Edirne Kuşatması Esnasında Bulgarların Psikolojik Harp Taktikleri Ve Edirne Müdafii Şükrü Paşa", **Türk Yurdu Dergisi100. Yılında Balkan Harbi**, Cilt:32, Sayı:303, Kasım 2012,ss. 28-33.

Akın, Veysi. "Edirne Müdâfii Mehmed Şükrü Paşa (1857- 1916)" **Edirne Müdâfii Mehmed Şükrü Paşa**, Haz. M. Sabri Koz, Zaman Kitap, İstanbul, 2008, ss.185-219.

Akşin, Sina. "Balkan Savaşlarının Dünya Tarihindeki Yeri", **90.Yılında Balkan Savaşları ve Lüleburgaz Muharebeleri**, Lüleburgaz Belediyesi Kültür Yayınları, 2002, ss.9-15.

Akyıldız, Ali. "Tanzimat", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt.40, TDV Yay., İstanbul, 1988, ss.1-10.

Altay, Fahreddin. "Balkan Felaketi", **Hayat Tarih Mecmuası**, sayı:8, 1972, ss.38-42.

Aslantaş, Selim. "Belgrad-ı Darü'l- Cihad", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, Sayı.15, Güz 2011,Ankara, ss.13-38.

Aslantaş, Selim."Sırp İsyanı'nın Uluslar arası Boyutu (1804- 1813)", **Uluslararası İlişkiler**, C.6, Bahar-2009, ss. 109-136.

Aydın, Mithat. "1876 Bulgaristan Ayaklanmasının Osmanlı- İngiliz İlişkilerine Etkisi",**Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl,2002(2), Sayı:12, ss. 80-87.

Begsaç, Engin. "Balkanlarda Tarih Öncesi ve Erken Uygarlıklar" **Balkanlar El Kitabı,** C.1, Karam & Vadi, Ankara, 2006, ss.37-53.

Beliğ, Mahmut. "Balkan Harbi ve Siyasi Durum ve Gelişmeler ", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/ Bugün/ Yarın**, Sayı:83, İstanbul, Aralık 2003, ss.46- 53.

Bilge, Mustafa L.. "Arnavutluk", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, sayı:3, TDV Yay. İstanbul, 1991,ss.383-390.

Birbudak, Togay Seçkin. "Osmanlı Basınında Mahmut Şevket Paşa Suikasti", **Bilig**, Bahar 2013, sayı:65, ss.69- 94.

Birinci, Ali. "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluşu ve İlk Nizamnamesi (1895)", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: II, Ankara,1999, ss.401- 409.

Birinci, Ali. Hürriyet ve İtilaf Fırkası, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt: 18, TDV Yay. İstanbul, 1998, ss.507-511.

Bostan, İdris. "Navarin" **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt.32, TDV Yay, İstanbul, 2006, ss.441-443.

Bozbora, Nuray. "Arnavut Milliyetçiliğinin Gelişimi", **Balkanlar Ek Kitabı**, cilt:1,Derleyenler: Osman Karatay- Bilgehan A. Gökdağ, Karam& Vadi, Ankara, 2006, ss. 568-588.

Çetin, Atilla. "Kıbrıslı Kâmil Paşa", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:25, TDV Yay., İstanbul, 2002, ss. 392-394.

Dağlar Macar, Oya. "Birinci Balkan Savaşı'nda Trakya Cephesi'nde Ortaya Çıkan Kolera ve Yaşanan Diğer Sağlık Sorunları", **Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları Bildiriler**, Hazırlayan: Mehmet Ersan- Nuri Karakaş, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, ss.523-540.

Dikici, Ali. Osmanlı Makedonya'sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Murzsteg Reform Programı, **Karadeniz Araştırmaları**, cilt:6, sayı:24, Kış-2010, ss.75- 108.

Darkot, Besim. "Balkan", **İslam Ansiklopedisi**, C.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1979,ss.280- 283.

Ersoy Hacısalihoğlu, Neriman. "Kırım Savaşı'nda Haberleşme: Varna Telgraf Hattı Şebekesi", **Savaştan Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853- 1856)**, 22- 23 Mayıs 2006, Bildiriler, İ.Ü.E.F. Tarih Araştırmaları Merkezi Yay., İstanbul 2007, ss.119-130.

İnalcık, Halil. "Türkler ve Balkanlar", **Balkanlar**, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993,ss. 9- 32.

İnalcık, Halil. "Rumeli", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:35, TDV Yay., 2008,ss. 232- 235.

Gülsoy, Ufuk. "Islahat Fermanı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt.19, TDV Yay., İstanbul, ss.185-190.

Hayta, Necdet. "Ege Adaları Meselesi ve Ege Adalarının Türk Hâkimiyetinden Çıkışı", **Osmanlı Ansiklopedisi**, cilt;2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, ss.530-539.

Ilgar, İhsan. "1912- 1913 Balkan Savaşları", **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı:2, 1974, ss.76-81.

Kaçar, Mustafa. " Osmanlı Telgraf İşletmesi (1854- 1871)" , **Çağını Yakalayan Osmanlı**, (Yay. haz. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul, 1995,ss.45- 120.

Karpat, Kemal. "Balkanlar", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.5, TDV Yay.,İstanbul, 1992,ss.25- 32.

Kodaman, Bayram. "II.Meşrutiyet Dönemi (1908-1914)", **Türkler Ansiklopedisi**, cilt:13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, ss.165- 192.

Kodaman, Bayram. "II. Abdülhamit Hakkında Bazı Düşünceler", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt: 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, ss.275- 285.

Koloğlu, Orhan. "Osmanlı Döneminde Balkanlar", **Balkanlar**, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul,1993,ss. 41-96.

Koyuncu, Aşkın. "Yunanistan'da Bağımsız Devlet", **Balkanlar El Kitabı**, Karam&Vadi, Ankara, 2006, ss.488-514.

Köse, Osman. "Bulgaristan Emareti ve Türkler (1878- 1908)", **Turkish Studies/ Türkoloji Dergisi** 1, sayı:2, Ankara, 2006, ss.237- 272.

Kuyucuklu, Nazif. "Bulgaristan", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt: 6, TDV Yay.,İstanbul,1992, ss.399-401.

Küçük, Cevdet. "Babıâli Baskını", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:4, TDV Yay., İstanbul, 1991, ss.389- 390.

Küçük, Cevdet. "Abdülhamid II", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:1, TDV Yay., İstanbul, 1988, ss. 216- 224.

Loti, Pierre. "Modern Savaş Üzerine Mektup", **Yüzyıl Sonra Balkan Savaşları**, Hazırlayan: Mesut Yaşar Tufan- İzzeddin Çalışlar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014,ss.77-79.

Maden, Fahri. "Arnavutluk'un Bağımsızlık Süreci (1877- 1913)", **Avrasya Etüdleri**, Ed.Mehmet Kahraman, Sayı,39, 2011,ss.155-196.

Mayak, Faysal. "Babanzade İsmail Hakkı'nın Tanin'de yayımlanmış Makalelere Göre Osmanlı Devleti ve Dış Politika (1911)", **Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:3/11, 2010,ss.421-437.

Maxim, Mihai. "Bükreş Balkan Barış Konferansı (1913) Başkanı Titu Maoresce", **Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları Bildiriler**, Hazırlayan Mehmet Ersan- Nuri Karakaş, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, ss. 257- 265.

Metin, Ömer. "Balkan Savaşlarında Romanya- Bulgaristan Anlaşmazlığı Güney Dobruca", **100. Yılında Balkan Harbi, Türk Yurdu Dergisi**, Sayı:303, Ankara, 2012 ss.135- 138.

Öksüz, Hikmet. "Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı Öncesi Balkanlarda Yaşamış Olduğu Siyasal Süreç", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt.2., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, ss.484-494.

Özey, Ramazan. "Balkanların Coğrafi Yapısı", **Balkanlar El Kitabı**, C.1, Karam & Vadi Yayınları, Ankara, 2006,ss.13-34.

Peuteuil, Suzann. "Balkan Savaşlarına Doğru", Çev. Uzmen, **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı:8, 1972, ss.32-37.

Rıza Nur (Dr.). "İlmlerle Fenler/ Muharebede Mecruhlar, Ameliyyeler, Yeni Silahların Tahribatı, Millete Vazife", **Şehbal**, Sayı:70, Sene:4, cilt:3, ss.434-436.

Saatçi, Meltem Begüm. "Makedonya Sorunu", **Balkanlar El Kitabı**, Cilt:1, Derleyenler: Osman Karatay- Bilgehan A. Gökdağ, Karam & Vadi, Ankara, 2006,ss.553-567.

Şahin, Hasan. "Osmanlı- Rus Münasebetlerine Genel Bir Bakış", **Türkler Ansiklopedisi**, cilt.12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999 ss.531-544.

Şıvgın, Hale. "İttihat ve Terakki Politikalarının Balkan İttifaklarını Hızlandırmasındaki Rolü", **Akademik Bakış**, Cilt:6, Sayı: 11, 2012, ss.1-15.

Şıvgın, Hale. "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifaklarının Önce Kiliseler ve Çeteler Arasında Başlaması", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt:2. Ankara, 1999, ss.478- 483.

Şimşir, Bilâl N.. "Balkanlar ve Türkiye", **Balkanlar'da ki Türk Kültürünün Dünü Bugünü Yarını,** Uludağ Üniversitesi Uluslar arası Sempozyum Bildiri Kitabı, Bursa, 2002, ss.19-40.

Temizer, Abidin. "İkinci Balkan Savaşı'nda Romanya" **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,** cilt:7, Sayı:31, ss. 403-413.

Tokay, Gül. "Makedonya Sorununa Tarihsel Bir Bakış: 1878- 1908", **Yeni Balkanlar Eski Sorunlar**, (Yayına Hazırlayan; Kemâli Saybaşılı- Gencer Özcan), Bağlam Yayınları, ss. 23- 52.

Tonynee, Arnold J.. "Osmanlı İmparatorluğu'nun Dünya Tarihindeki Yeri" **Osmanlı ve Dünya**, (Edt. Mustafa Armağan), Ufuk Kitap, İstanbul, 2006, ss. 33-56.

Tufan, Muzaffer. "Sırp Kaynaklarına Göre 1.Balkan Savaşı", **90. Yılında Balkan Savaşları ve Lüleburgaz Muharebeleri (26 Ekim 2002),** Lüleburgaz Belediyesi Kültür Yayınları, 2004, ss.31-49.

Turan, Şerafettin. "Edirne Antlaşması", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:10, TDV Yay., İstanbul,1994, ss. 442-443.

Türkmen, Zekeriya. "Mahmut Şevket Paşa", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt:27, TDV Yay., İstanbul, 2003,ss. 384- 386.

Uçarol, Rıfat. "Balkan Savaşı Öncesinde Terhis Olayı ve Seferberlik İlanı Sorunu" , **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler**, Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989, ss.257- 277.

Uçarol, Rıfat. "Gazi Ahmet Muhtar Paşa",**Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt: 13, TDV Yay, İstanbul, 1996,ss.445-448.

Uygun, Süleyman. "Sırp İsyanı ve Hurşit Ahmet Paşa", **Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:4, Sayı:17,2011, ss.416- 436.

Ünalp, F. Rezzan. "Balkan Savaşları ve Selanik'in Kaybı", **Savaştan Barışa Balkan Savaşları,** 100. Yılı Uluslar arası Sempozyum Bildirileri, Konak Belediyesi Kültür Yayınları, İZMİR, 2013,ss.155-178.

Ürkmez, Sercan İhsan. "İkinci Balkan Savaş'ında Edirne'nin Geri Alınması Meselesi", **Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri**, 5-7 Ekim 2012, Isparta, ss.33-46.

Yavuz, Fikrettin. "New York Times Gazetesi'nin Gözüyle Balkan Savaşı", **Tarih Okulu Dergisi**, Sayı: XVI, Ankara, 2013,ss.147-186.

Yavuz, Nuri Yavuz. "Birinci Balkan Harbi ve Selanik'in Kaybı", **Gazi Akademik Bakış**, cilt:1, sayı:2, yıl:Yaz- 2008,ss. 139-154.

Yetişgin, Mehmet. "Batı Basınından Osmanlı Devleti'ne Yaklaşımlar ve Osmanlıların Bu Yaklaşımlara Tepkiler", **OTAM** Sayı:28, Ankara, 2010,ss.119-162.

Yiğit, Ahmet. "I. Balkan Savaşı'nda Edirne Müdafaasının Önemi", **Türk Yurdu Dergisi 100. Yılında Balkan Harbi,** Cilt:32, Sayı:303, Kasım 2012, ss. 154- 169.

Zeyrek, Suat. "I. Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Askerinin Talim- Terbiyesi ve Sonuçları Üzerine Bir Deneme", **Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD)**, I/1, 20012,ss. 275-311.

TEZLER

Gidersoy, Bahar. **Pierre Loti Gözüyle Türkiye ve Batı Medeniyeti**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Zeyrek, Suat. **Birinci Balkan Savaşı Yenilgisinin İç ve Dış Sebepleri**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.

İNTERNET

Altıntaş, Ahmet. Makedonya Sorunu ve Çete Faaliyetleri, http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/dergi/VII2/AhmetALTINTAS.pdf , (20.02.2014).

Aslantaş, Selim. "Birinci Balkan İttifakı 1866-1868", http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1748/18581.pdf (15.03.2013).

Burma, Mustafa. Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan Ayrılış Sürecinde Bulgar Ayaklanmaları", http://bys.trakya.edu.tr/file/download/48292737/ (28.02.2014).

Clemente , Luis, F. "Nelson Appleton Miles".http://www.spanamwar.com/Miles.htm (12.03.2015).

İnalcık, Halil. "Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg", http://www.inalcik.com/images/pdfs/30685861OSMANBEG.pdf (22.02.2014).

İnalcık, Halil. "Edirne'nin Fethi", http://www.inalcik.com/images/pdfs/32094858EDiRNEninFETHi.pdf, (22.02.2014).

K.M. Shrivastava. New Agencies: From Pigeon to Internet, New Dawn Press Group, http://books.google.com.tr/books?id=MHujEBLJcvIC&pg=PA1&hl=tr&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false (28. 02.2014).

Kocaoğlu, Mehmet. "Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı",http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1152/13547.pdf, (195-210).

Seyitdanlıoğlu, Mehmet. "Yunan İhtilali ve II.Mahmud'un Politikaları", http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd12/sbd-12-06.pdf. (24.02.2014).

Toker, Hülya. Türk-Yunan İlişkilerinin Dünü Bugünü, http://resmitarih.com/wp-content/uploads/2013/04/TRK-YUNAN-LKLERNN-DN-BUGN.pdf ,(22.02.2014).

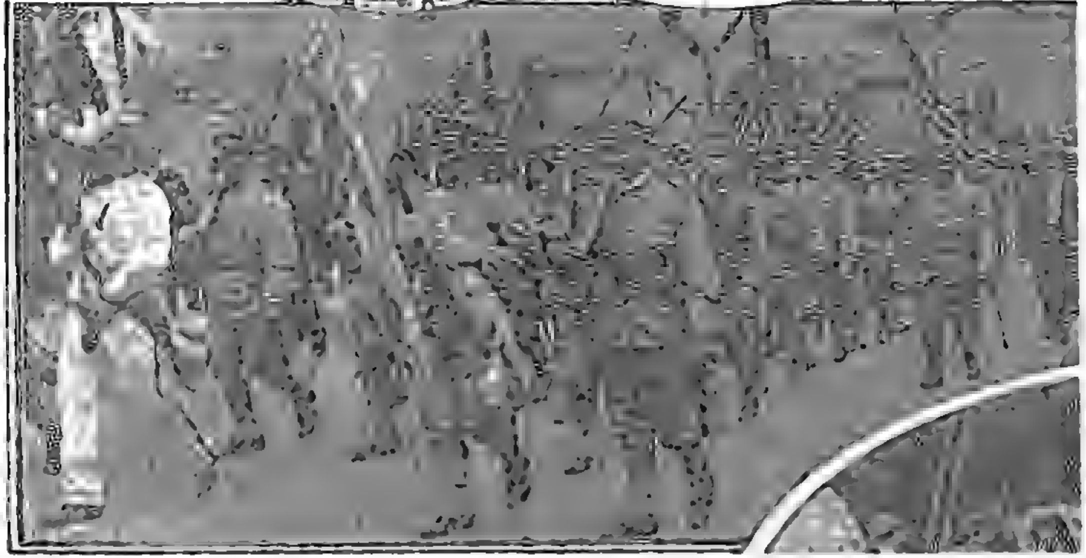
Oruç, Hatice. "15.yüzyılda Bosna Sancağı ve İdare Yapısı", http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/23/134.pdf , (22.02.2014).

Özlü, Hüsnü. "Arşiv Belgeleri Işığında Balkan Savaşları'nda Ege Adaları'nın İşgali Süreci", Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 2002-Güz,http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/ai/uploaded_files/file/dergi%2025/01_Husnu_ozlu.pdf., (02.02.2014).

Yavuz, Celalettin. "Abdülhamid'in Selanik'ten İstanbul'a Alman Gemisi İle Nakli, Alman Belgelerine Göre",http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/28/181.pdf (20.09.2014).

EKLER

Ek 1: Amerika'dan evlerine savaşmak için dönen Yunan gönüllüleri.

Kaynak: The New York Times, 20 October 1912, "Young Greeks In Amerika Rush Home To Fight".

Ek 2: Edirne ve civar, tahkimatları ve birliğin konumunu gösteren bir harita.

Adrianople and Environs, Showing the Fortifications and Approximate Position of Troop.

Reference.
Allied Troops
Turkish Troops
Forts
Christian Churches
Moslem Churches
Main Roads (Macadamized)
Small Roads
Elevation
Scale with Figures
"Chif" = Farm

Kaynak: The New York Times, 27 October 1912, "Allies Capture Uskub, Close In On Adrianople".

Ek 3: Yunanlıların ele geçirdiği Selanik ve Prens Constantin (aşağıda).

Salonika, Which Has Been Captured by the Greeks.

Kaynak: The New York Times, 9 November 1912, "Salonika Falls, Turks Massacre".

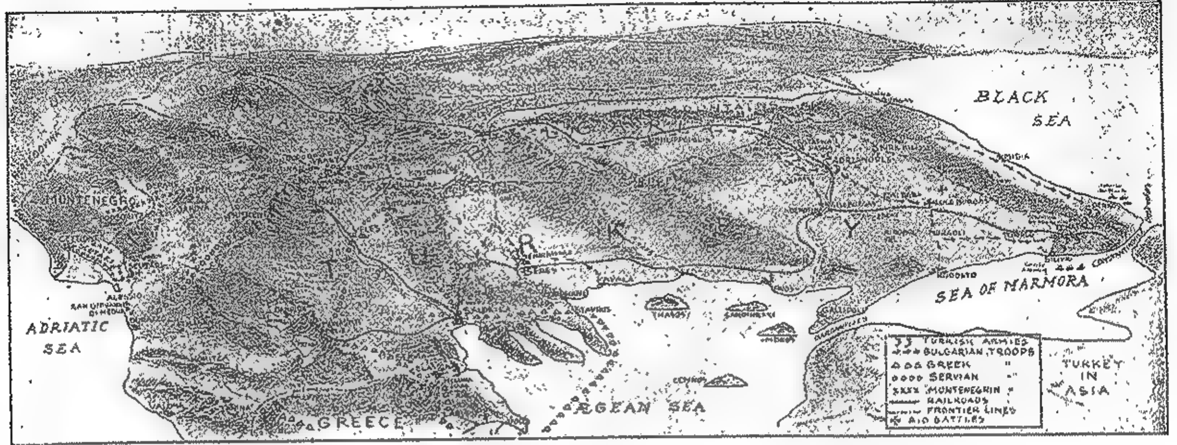
Ek 4:Türk süvari komutanı Salih Paşa tren yolunun savunmasını tamamlarken.

Kaynak: The New York Times, 24 November 1913, "Report Bulgars Retired".

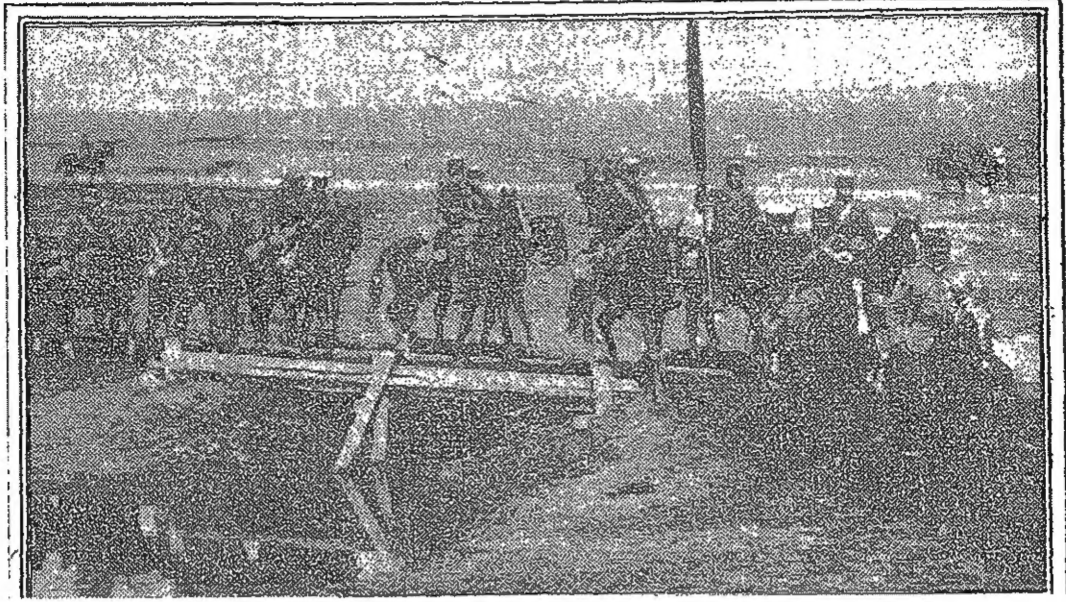
Ek 5: Avrupa Türkiye' sindeki geniş savaşı alanının görüntüsünü veren bir harita.

View of the Wide Field of War in European Turkey.

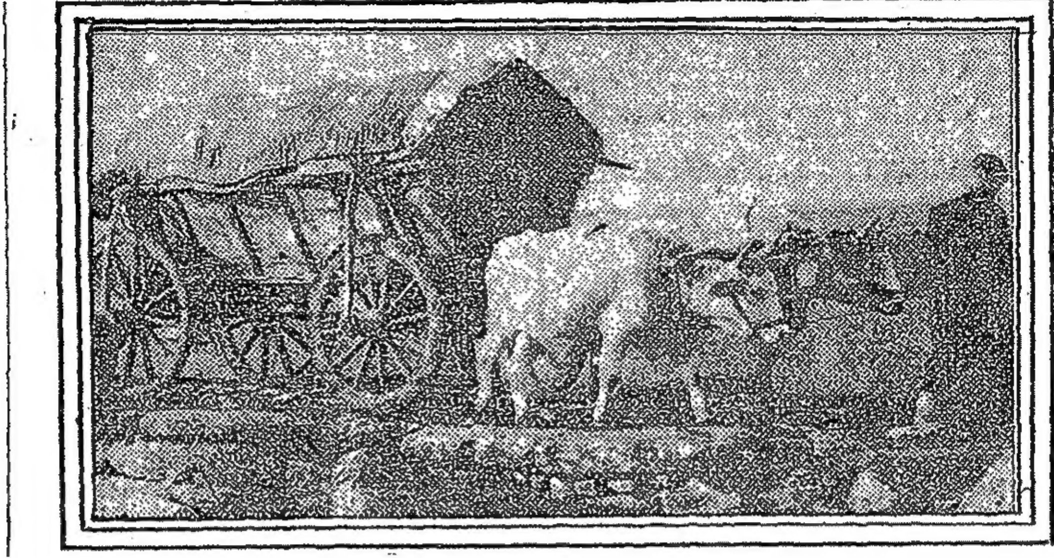
Kaynak: The New York Times, 24 November 1913, “Report Bulgars Retired”.

Ek 6: Lüleburgaz'dan sonra geri çekilen Türk süvarileri.

Kaynak: The New York Times, 24 November 1913, "Report Bulgars Retired".

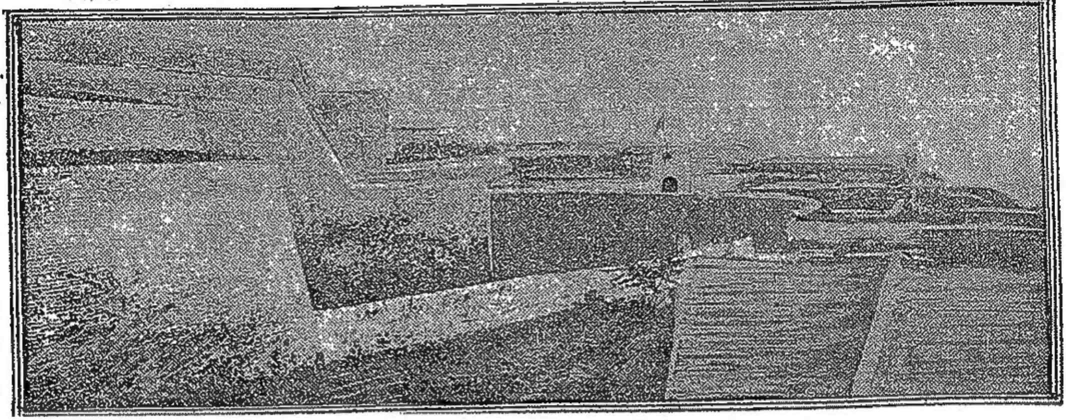
Ek 7: Çatalca yolundaki göçmenler.

Kaynak: The New York Times, 24 November 1913, “Report Bulgars Retired”.

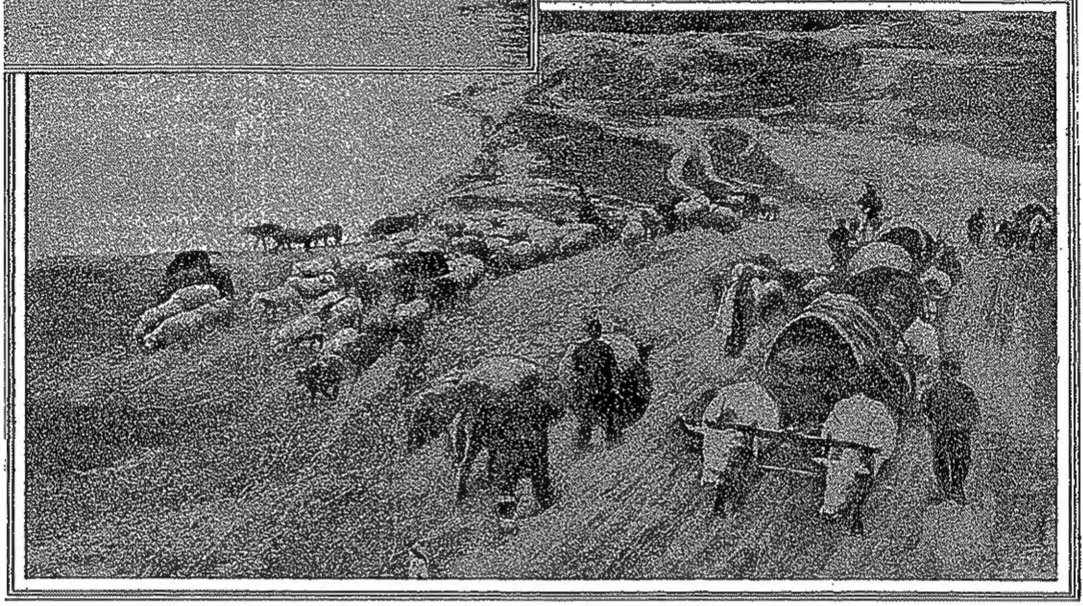
Ek 8: Kuşatma altındaki Edirne'nin savunmalarını gösteren bir fotoğraf.

The Defenses of Adrianople Now Under Siege.

Kaynak:The New York Times, 6 December 1912, "Turks Beaten In a Second Great Battle".

Ek 9: Edirne civarında siperlerdeki birliklere giden koyunlar ve ikmal malzemesini gösteren bir fotoğraf.

Kaynak: The New York Times, 22 December 1912,"Inside The War Circle Surruonding Adrianople"